

Vzgoja

Revija za učitelje,
vzgojitelje in starše

december 2018

Letnik XX/4 ■ številka **80**
cena 4,95 eur

20 let
izhajanja

**V žarišču:
Vzgoja in vzgoja**

stran 21

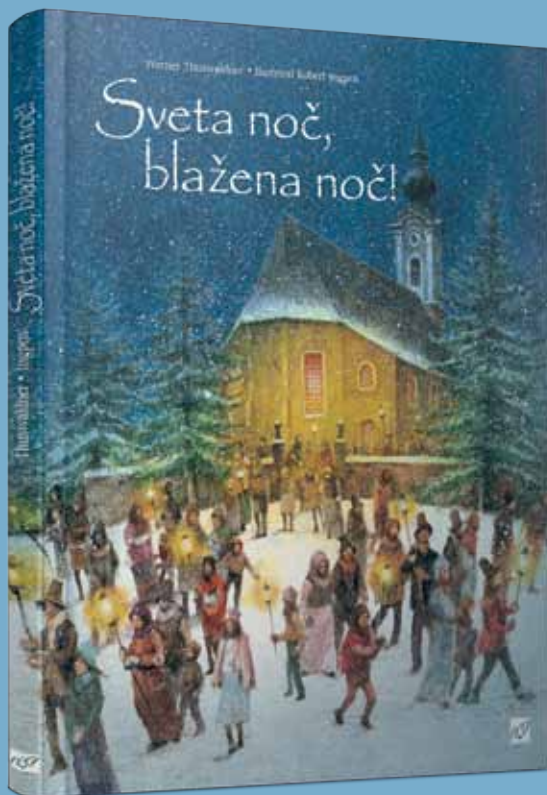
**Naš pogovor:
dr. Milček Komelj**

stran 35

Srečni otroci

stran 24

**Orodja za
obdelovanje slabih
izkušenj**

Werner Thuswaldner:
**Sveta noč,
blažena noč**

www.mohorjeva.org

*Ob 200-letnici prve izvedbe
pesmi, ki svet odeva v mir*

Čudovito ilustrirana zgodba o tem, kako je v majhni avstrijski vasi nekega svetega večera nastala pesem *Sveta noč*, ki jo danes pozna ves svet. Besedilo uveljavljenega avstrijskega avtorja dopolnjujejo upodobitve avstralskega slikarja. Slikanica vsebuje tudi celotno besedilo pesmi, ki poseblja ljubezen, mir in božično vzdušje.

(32 strani, 17,50 €)

Ljubljana, Nazorjeva ulica 1, T 01 244 36 50

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
Prva slovenska založba

Celje, Prešernova ulica 23, T 03 490 14 20

Eno je Dete rojeno!

NAJ SE MILINA SVETE NOČI
DOTAKNE TUDI VAŠEGA SRCA.

Blagoslovljene in vesele praznike!

radio **ognjišče**

Radio Ognjišče d.o.o., Trg Brolo 11, Koper, Foto: www.freeipik.com

OD 1 ...

Hvala, ker nam zaupate, nas
podpirate in z nami sodelujete.

Vabimo vas:
v četrtek,
10. 1. 2019,
k Sv. Jakobu
v Ljubljani.

**20 let
izhajanja**

Program:
17.00 sv. maša
18.00 pogovor:
Vzgoja in vzgoja
19.00 praznovanje

... DO 80

www.revija-vzgoja.si, revija.vzgoja@gmail.com

Ustanoviteljica in izdajateljica
Društvo katoliških pedagogov Slovenije in
Družba Jezusova

Svet revije

mag. Ivan Bresciani
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Jože Mlakar
Marjan Peneš
dr. Andrej Perko
dr. Peter Svetina
Marija Šušteršič
Marija Žabjek

Odgovorni urednik

dr. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor

Erika Ašič
dr. Janez Gabrijelčič
dr. Dejan Hozjan
dr. Jana Kalin
dr. Vanja Kiswarday
mag. Marijana Kolenko
dr. Nives Ličen
dr. Franci M. Kolenec
prof. Bernarda Mal
dr. Anton Meden

Naslov uredništva

Vzgoja, Rožna ulica 2,
1000 Ljubljana
01/43-83-983
revija.vzgoja@gmail.com
silvo.sinkovec@rkc.si
http://www.revija-vzgoja.si

ID za DDV

SI64231160

Transakcijski račun

SI56 6100 0000 9750 496
odprt pri Delavski hranilnici d.d.

Oblikovanje in prelom

Tiskarna Oman, Kranj

Tisk

Grafis trade d.o.o.

Lektoriranje

Barbara Rodošek

Revija *Vzgoja* izhaja štirikrat letno. Cena
izvoda v letu 2019 je 5,80 €. Naročnina
za naročnike v Sloveniji je 23 € (tujina 36 €).

DDV in poštnina sta všteta v ceno.

Odpoved naročnine sprejemamo samo
pisno za naslednje obračunsko obdobje.
Navodila za pisanje prispevkov lahko dobite
na uredništvu ali na spletni strani.

Nenaročenih prispevkov ne honoriramo.

Natisnjenih 1700 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancira Javna agencija
za raziskovalno dejavnost RS.

Človek

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Sredi novembra so ubili ravnatelja pedagoške gimnazije v Južnem Sudanu. P. Victor-Luke Odhiambo je bil ravnatelj Mazzolari Teachers' Collegea v Cueibetu v Južnem Sudanu. Življenje je posvetil vzgoji, spremljal in podpiral je študente, ki so mu zaupali in ga spoštovali. Bil je skrben, pameten, ustvarjalen, pogumen. Mnogim je prinašal upanje. Verjel je v moč vzgoje. Preko vzgoje se more v raztrgani družbi oblikovati nova kultura. Verjel je v človeka. To opogumlja. Še so dobri ljudje, ki so pripravljeni umreti za visoke ideale.

Ob dvajsetletnici izdajanja naše revije uvodnik posvečam *človeku*. Dr. Franc Pediček je v zadnji 'učni uri' zapisal: »Ne pozabite vsega svojega pedagoškega dela postavljati vselej in povsod v luč maksime človek. /.../ To je temeljno in osrednje, za kar ste pri svojem pedagoškem delu zadolženi in čemur ste zavezani. Pri maksimi človek pa imejte v svoji dejavni zavesti, da se le-ta pojavlja na dveh glavnih ravninah: stvarnostno-življenjski ter dušno-duhovni. /.../ Stvarnostna znanja in duhovne vrednote vsebinsko in dejavnostno polnijo ... vsako pedagoško delo. To je naše temeljno pedagoškoantropološko sporočilo.« To je Pedičkova pedagoška oporoka. Toda, kdo je človek, je osnovno vprašanje vsakega pedagoga, vzgojitelja in učitelja.

Letos maja je bil v Kopru mednarodni posvet gibanja Mediteran brez hendikepa s temo *Socialna prepoznavnost in odnos do oseb s posebnimi potrebami v dobi tehnologije*. Udeležili so se ga strokovnjaki iz 27 držav. Kongres je potekal pod častnim pokroviteljstvom predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja in predsednika Republike Italije Sergia Mattarella ter pokroviteljstvom Papeškega sveta za kulturo in Papeške akademije za življenje iz Vatikana. Glavno organizacijsko delo je v sodelovanju z drugimi strokovnimi partnerji opravila Pedagoška fakulteta Koper. Za odlični posvet kolegom iz Kopra iskreno čestitam. Med številnimi strokovnjaki je spregovoril eden najbolj znanih sodobnih bibličistov, kardinal Ravasi, ki je imel odlično antro-

pološko predavanje.

Ko se človek sreča z omejitvijo, ni dovolj fizična pomoč, ker ne gre samo za telo. V takih situacijah se človek sreča z eksistencialnim vprašanjem. Ne samo invalid, ampak tudi ljudje okrog njega. Zato niso dovolj le medicina, terapije, niso dovolj tehnične znanosti, ampak tudi humanistične vede in duhovnost, kultura, *humanitas*. Ravasi je navedel francoskega filozofa Paula Ricoeurja, ki trdi, da živimo v času, ko so sredstva zamenjala cilje, finance so nad ekonomijo, tehnike nad znanostjo, seksualnost nad erosom. Zato človeka s hendikepom ne moremo razumeti samo s strani telesnih potreb. Tudi bolnik v bolnišnici ne sme postati samo objekt medicinske pomoči, ampak potrebuje odnos, bližino in razumevanje.

Ravasi, dober poznavalec klasičnih jezikov, je pojasnil, da grščina za *življenje* uporablja dve besedi: *bios* in *zoe*. *Bios* označuje fizično, biološko življenje, celotno delovanje organizma, s tem je povezano zdravje, sposobnosti, zmognosti. *Zoe* pa pomeni kakovost, to, da je človek srečen v svoji notranjosti. Ravasi je kot bilicist dodal primer iz evangelija po Janezu, ki uporablja besedo *zoen aionion*, ne *bios aionion*. To besedo Janez uporabi za maksimalno kakovost, za nesmrtno, večno življenje, za kakovost presežnega. Iz tega razmisleka je Ravasi zaključil, da imamo v življenju lahko omejen *bios*, kot v primeru človeka s hendikepom, in srečno *zoe*. Pri mnogih ljudeh pa najdemo funkcionalno popoln *bios*, hkrati pa občutek obupa, potr in brezvoljen *zoe*. Vsakdo, ki vzgaja, se mora zavedati teh dveh ravni. Zaključimo s Pedičkovim predlogom: »Kupite si debel delovni zvezek in vanj skrbno zapisujte vse, kar boste opazili pri svojem pedagoškem delu. O vsem tem pogosto razmišljajte in si mojstrite razčlenjujočo misel – razvijajte pedagoški eros.« Revija *Vzgoja* je naš debeli zvezek, vanj zapisujemo svoje izkušnje, opažanja, razmisleke. In upamo, da ob tem rasteta naš pedagoški eros in skrb za kakovost življenja, za *zoen aionion*. ◀

Vzgoja otrok je ena najpomembnejših nalog vseh odraslih

... Lahko bi rekel, da so naju o vzgoji največ naučili najini otroci. Precej spoznanj pa sva pridobila ali izostrila tudi v pogovorih z drugimi starši in različnimi strokovnjaki ter branjem knjig in revij. Med revijami je bila prav Vzgoja tista, ki sva jo z ženo velikokrat vzela v roke in v njej prebrala kaj zanimivega in uporabnega ...

Kako z učenci raziskovati etične izzive?

... Eden izmed glavnih izzivov raziskovanja etičnih vprašanj v sodobnem svetu je usmerjanje izobraževanja v smeri razvoja, ki bi spodbujal posameznike h kritičnemu razmišljanju, k odpiranju novih gledišč in razumevanju razlike med znanjem in razumevanjem. Ljudje so pogosto bolj dovzetni za sprejemanje splošnega mnenja, kakor da bi se o njem spraševali, ...

Nasilje v družini

... Ozadje družinske iluzije dopolnjuje prelepa velika hiša, družbo jim dela pes srednje velikosti, ki ima status 'družinski pes'. V realnosti pa v družini maske odpadejo. Vsakodnevne zahteve, raznovrstne stiske in težave, ki so ekonomsko-finančne, socialne ali zdravstvene, potiskajo ljudi do skrajnih meja, pogosto tudi čez. ...

Jezna sem. In kaj zdaj?

... Jeza je znamenje in sporočilo, da smo bili prizadeti, da so bile naše pravice kršene, da naše potrebe niso bile slišane in uresničene ali da preprosto nekaj ni v redu. Jeza ženski pogosto sporoča, da njena občutja niso bila prav naslovljena ali da so bile njene vrednote, želje, hrepenjenja, ambicije in potrebe v odnosu preslišane zaradi sklepanja kompromisov. ...

Praznovanje

... Ko gledamo predpraznično vzdušje na podeželju ali v mestih, pogosto ne vemo več, kaj je bistvo praznovanja. Ves zunanji blišč, darila, veliko ponudbe in hkrati zaskrbljeni obrazi ljudi, ki bežijo mimo nas, da nas ne bi opazili. Pa vendar, človek je bitje praznovanja. To, kar praznuje, kar postavlja v praznični dan, mu pomeni največ, ga naredi človeka ...

Uvodnik

3 *Silvo Šinkovec: Človek*

V žarišču: Vzgoja in vzgoja

5 *Silvo Šinkovec: Programska zasnova revije Vzgoja*

7 *Albin Vrabič: Vzgoja in vzgoja*

9 *Franci M. Kolenec: Dvajset let revije Vzgoja*

11 *Anton Meden: Vzgoja otrok je ena najpomembnejših nalog vseh odraslih*

14 *Bernarda Mal: Vzgoja. Bomo potonili? Nam uspe izpluti?*

16 *Helena Kregar: Vzgoja v gimnaziji*

18 *Tatjana Škrab Grašič, David Rupnik: Vzgojni načrt OŠ Cerklje na Gorenjskem*

Naš pogovor

21 *Silvo Šinkovec: Milček Komelj: Še vedno ljubim sanje*

Biti vzgojitelj

24 *Jože Ramovš: Orodja za obdelovanje slabih izkušenj*

27 *Joseph O. Afulo: Ubili so predstojnika pedagoške fakultete v Južnem Sudanu*

Vzgojni načrt

28 *Mateja Centa: Kako z učenci raziskovati etične izzive?*

Starši

32 *Neža Miklič: Nasilje v družini*

34 *Romana Žitko Rožmanc: Jezna sem! In kaj zdaj?*

35 *Ester Pečarič: Srečni otroci*

Izkušnje

37 *Boža Krakar Vogel: Všeček je zasijal v zlati barvi*

Področja vzgoje

38 *Milček Komelj: Prazničnost vsakdanjosti*

40 *Maja Prinčič: Prostovoljstvo v Centru za družine Mirenski Grad*

Duhovni izziv

42 *Branka Roškar: Praznovanje*

44 *Silvo Šinkovec: Ljubezen v Krstu pri Savici*

47 **Bralni namig**

48 **Iz življenja DKPS**

51 **Nova spoznanja**

52 **Napovedni koledar**

53 **Summary**

54 **Letno kazalo**

Programska zasnova revije *Vzgoja*

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Po dvajsetih letih, po 80 številkah, po 4160 straneh, skoraj 2000 člankih se je lepo ozreti nazaj in pomodrovati. Kaj smo delali in zakaj smo tako delali?

V letu 1998 smo veliko časa razmišljali, ali slovenski prostor potrebuje še eno revijo o vzgoji ali ne. Med mnogimi drugimi je tudi dr. France Pediček močno potrdil, da naš prostor potrebuje še eno revijo. Toda dvomov in ugovorov ni manjkalo. Sam dr. Pediček je kasneje dejal, da si je želel, da bi takšna revija izhajala, a ni verjel, da se to lahko zgodi. Veliko zaslugo za to, da je revija pričela izhajati, ima tudi sedanji nadškof v Mariboru Alojzij Cvikel, ki je bil v tistem času provincial slovenskih jezuitov. Njegovo pozitivno stališče, njegov zagon in njegova podpora so omogočili, da je revija shodila.

Ko smo iskali naslov revije, smo imeli več predlogov, med njimi tudi latinske in grške besede, kar je bilo takrat v modi. Ko je v enem takih pogovorov nekdo vprašal, o čem želimo v reviji pisati, je bil moj od-

govor, da o vzgoji. Takoj je prišel odgovor. Naj bo naslov revije torej *Vzgoja*. Še danes se mi zdi to dobra izbira, saj res ves čas pišemo o vzgoji. Pišemo o razvoju osebnosti in temah, ki so povezane s tem. Reviji smo dali tudi podnaslov, zapisali smo, komu je revija namenjena: *revija za učitelje, vzgojitelje in starše*. Bralci pa so tudi mnogi drugi, ki jih zanimajo človek, kultura, vzgoja.

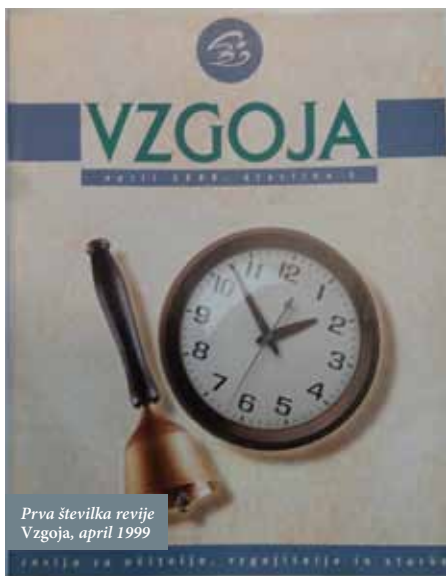
Vsako leto izidejo štiri številke. Včasih pridejo pobude, da bi revija izhajala bolj pogosto. Včasih celo mene zamika, da bi izdali več številke na leto. Toda za sedaj ostaja tako, saj se zdi, da je to prava mera.

Na začetku smo zapisali, da je v središču revije človek v vseh razsežnostih: telesno-biološki, čustveno-seksualni, vrednostno-moralni, estetski, religiozni, simbolni in diskurzivni, narativni in zgodovinski, družbenopolitični, komunikativno-dialoški. Pomemben je razvojni vidik, zato sta načelo postopnosti in individualnosti v ospredju. Vzgoja v svojem bistvu pomeni spremljanje razvoja osebnosti. Razvoj pa poteka na več ravneh in preko več stopničk. Vsako razvojno obdobje ima svoje izzive in svoje zakonitosti. Področja osebnosti so zelo dobro opredeljena. V naših člankih smo se dotikali vseh področij. Enih bolj, drugih manj. O razvoju telesa smo pisali manj, bolj pa smo se posvečali področju čustev in spolnosti. Še vedno se zdi, da sta ti dve področji potrebni več pozornosti in bolj sistematičnega razmisleka. Etično-moralnemu področju, področju vrednot smo posvetili največ pozornosti. Ni manjkalo žariščnih tem, raziskav in projektov, ki so bili predstavljeni na naših straneh. Vedno znova

smo iskali ustvarjalce s področja etike in vrednot, ki prinašajo razmislek in pobude v vzgojno-izobraževalno delo. Vesel sem, da sem srečal dr. Jožeta Trontlja, se udeležil nekaterih njegovih posvetov na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti ter posvetov, ki jih je organiziral njegov Inštitut za etiko in vrednote. Še vedno mi zvenijo v ušesih besede predsednika, da ima SAZU mandat ali poslanstvo, da je nagovorjena s strani evropskih kolegov, Evropske akademije, da stori vse, da se etika vrne nazaj na vse ravni vzgoje in izobraževanja. Prepričan je bil, da svetovna družba brez stalne etične vzgoje na vseh ravneh ne more preživeti. Močan klic človeka, ki je videl, kam drvi sodobna družba. Ne moremo imeti družbe blagostanja in varnosti, če ne bomo natančno skrbeli za moralni razvoj vsake generacije.

Takrat smo zapisali tudi, da bodo v vsaki številki središčna tema (v žarišču) ter stalne rubrike: Naš pogovor, Razredne ure, Starši, Biti vzgojitelj, Vzgojna področja, Izkušnje, Pogovori in svetovanje, Drobtinice, Prebrali smo, prevod, pesem, reprodukcija umetniškega dela. Nekatere rubrike so bile prisotne vseh 20 let, druge so se tudi spreminjale. Bistvo je ostalo.

V rubriki Naš pogovor so se zvrstili intervjui z 80 znanimi osebnostmi. Nismo se pogovarjali samo s pedagogi, psihologi, socialnimi pedagogi ipd., ampak tudi z ljudmi z drugih področij. Jože Mlakar mi je na začetku rekel, naj nikar ne iščemo odgovorov za vzgojo samo znotraj 'profesionalnega kroga', ampak da moramo iskati odgovore tudi pri ljudeh, ki so na videz daleč stran od vzgoje: pri gospodarstvenikih, politikih, kulturnikih, socialnih delavcih, duhovnikih itd. Tudi ta nasvet sem upošteval. V marsikaterem prispevku smo našli veliko modrosti, ki jo včasih pogrešamo v pedagoški stroki. Spomnim se gospodarstvenikov, ki so v nekaj vrsticah povedali bistvo o tem,

Prva številka revije *Vzgoja*, april 1999

kakšnega človeka si želijo na delovnem mestu. Včasih je pedagogom težko postaviti cilje vzgoje in izobraževanja, težko odgovoriti na vprašanje, kakšnega človeka si želijo po zaključenem procesu vzgoje in izobraževanja.

»Odločitev za vzgojo pomeni tudi odločitev za kulturo. Kultura je sama po sebi vzgojna.« Za ta navdih se moramo zahvaliti Karlu Ozvaldu, ki je bil prvi predstojnik katedre za pedagogiko na ljubljanski univerzi. »Revija želi pomagati uvajati bralca v 'branje umetniškega dela' ter se zavzema za večji delež umetnosti v šolskem programu.« Razvijanje estetskega čuta predstavlja pomemben del celostnega razvoja osebnosti, zato so naslovnice naše revije svojstvene. Vsako krasi umetniško delo. V celoti je reproducirano na hrbtni strani, njegov detajl pa je na naslovnici. V rubriki Področja vzgoje je objavljen članek, ki bralcu pomaga razumeti to umetniško delo. Na to smo ponosni. Dr. Milček Komelj je napisal večino naših člankov. Zanimivo je, da nekateri bralci prav ta članek preberejo med prvimi. Pogovor z dr. Komeljem pojasnjuje to serijo člankov. Objavljali smo tudi poezijo, razmišljanja ob literarnih delih, filmu in gledališču. Na tem področju bi lahko storili še veliko.

Na začetku smo rekli tudi, da bo naša revija »ustvarjala interdisciplinarni prostor za pedagoško-vzgojna vprašanja«. Zavedali smo se, da je večina strokovnih revij zasnovana znotraj svojega področja; psihologi imajo na primer svojo revijo, pedagogi svojo, andragogi svojo, socialni pedagogi svojo, vzgojitelji svojo, matematiki svojo. Revija *Vzgoja* je želela pritegniti k pisanju avtorje z različnih področij, da skupaj razmišljajo o človeku. S tem izhodiščem smo resnično delovali povezovalno in ustvarjali tudi bolj »celosten pogled na človeka, kar je bistvo interdisciplinarnosti«.

Področje otrok s posebnimi potrebami smo v reviji *Vzgoja* skrbno negovali in skoraj v vsaki številki objavili kakšen članek. Franci Kolenc je pripravil pregled objavljenih člankov s tega področja. Kot specialni pedagog (smer DPO in MVO) se zavedam pomembnosti za vsakega učitelja, da si ne prestando širi obzorje glede potreb teh otrok, saj ni samoumevno, da se srečamo z vsemi vidiki njihovega življenja. Dr. Vanja Kiswarday je prispevala veliko člankov s področja inkluzije.

»Vzgoja služi izmenjavi izkušenj na vzgojnem področju.« V uredniškem odboru se od začetka zavedamo, da kakovostna revija ne more dolgo delovati, če je zaprta v ozek krog piscev, pa naj bodo še tako dobri. Revija v svoji primarni zasnovi nudi prostor za pripovedovanje dobrih pedagoških izkušenj. Temu namenu služita rubriki Področja vzgoje in Izkušnje. Učitelji, vzgojitelji in starši si lahko delijo svoje dobre izkušnje. Vsako leto v štirih številkah sodeluje med 60 in 80 različnih avtorjev, v 20 letih se je zvrstilo skoraj 1000 avtorjev. Izmenjava izkušenj s področja spremljanja človekove rasti omogoča refleksijo dela. »Zato si revija postavlja za cilj prebujati kulturo branja in pisanja med učitelji, vzgojitelji, starši in študenti. Pripovedovanje svoje pedagoške izkušnje je svojevrstno pripovedovanje o človeku, dialogu, srečanju, bivanju.«

Na začetku smo obljubili, da bomo skrbeli za mednarodno povezanost. V teh letih smo v reviji *Vzgoja* objavili nekaj zanimivih pogovorov iz tujine (eden odmevnejših pogovorov je bil z *Robertom Carneirom*, bivšim portugalskim ministrom za šolstvo, soavtorjem Unescovega dokumenta *Učenje: skriti zaklad*), nekaj časa smo sledili Unescovim dnevom učiteljev, vedno znova smo našli stik s tujimi strokovnjaki, ki so v reviji objavili kakšen svoj prispevek. Žarišča o nadarjenih otrocih in o zasvojenosti, ignacijanski pedagogiki in pedagogiki skupnosti so dober primer.

Programska zasnova iz leta 1999 nam je še vedno izziv. Koordinate so bile dobro postavljene. Hvaležen sem vsem članom uredniškega odbora in svetu revije *Vzgoja* za vsako razmišljanje o vsebini, obliki in organizaciji naše revije. Hvaležen sem tajnicam uredniškega odbora, ki so zvesto opravljale svoje delo, pa lektoriciam, oblikovalcem, ti-

skarjem, sponzorjem, članom Društva katoliških pedagogov Slovenije in jezuitom, ki so kot predstavniki ustanovitelja spremljali in spodbujali naše delo ter odstranjevali ovire, ki so se v teh letih pojavljale, avtorjem in vsem drugim, ki so kakor koli pripomogli k rednemu izhajanju naše revije.

Izzivov za prihodnost ne manjka. Do sedaj smo vedno imeli rubriko za starše in z njimi bi radi še naprej razmišljali o vzgoji. *Vzgoja* v družini nikoli ni bila lahka, danes pa je še bolj otežena zaradi načina življenja staršev, zaradi nestabilnosti družin, zaradi medijskega pritiska na otroke. Od samega začetka smo vključevali tudi duhovno razsežnost, predstavljali svetopisemske odlomke, vstopali v biblično kulturo, na področje religioznega izkustva. Želimo si, da bi sodobni človek našel preproste, a trdne poti do svojega dna, v svojo skrito kamrico. V letu Ivana Cankarja naj zaključim razmišljanje z njegovimi besedami iz črtice *Zaklenjena kamrica*: »Tako je stopil človek slep v zaklenjeno kamrico, ki še sam ni vedel zanjo; in ko se je povrnil iz nje, je videl, je bil očiščen v kopeli veselega spoznanja, je bil utrjen v veri vase in v dobroto svojega bližnjega, je v srcu občutil in v pameti premeril veliki pomen in silno važnost dneva, ki je senca večnosti. To je pričal njegov obraz.« Želimo si, da bi vsak človek v svoji usodni uri našel pot do tiste globine, iz katere bi izšel očiščen in utrjen v veri; da bi v to kamrico stopil ob usodni uri, da se povrne očiščen in utrjen, poln vere vase in v dobroto svojega bližnjega, poln zaupanja v dan in v večnost, poln moči, brez strahu, pripravljen na svatovanje in pripravljen na svojo lastno sedmino ...

Viri

- Cankar, Ivan (1989): *Podobe iz sanj*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- *Programska zasnova revije Vzgoja* (1999).

Že ko mi je dobra prijateljica v študentskih letih omenila, da je naročena na Vzgojo, sem zsi kmalu priskrbel en izvod revije in jo z velikim zanimanjem prebral. Zdaj je ta prijateljica moja žena, revija Vzgoja pa bogato branje, ki nama obema velikokrat daje odgovore na strokovna vprašanja in podpira najin pedagoški korak. Za revijo je hvaležna tudi najina prijateljica, pravnica, mati treh otrok. Prepričljivo pove, da tudi njej pomaga pri vzgoji in ji širi obzorja. Strinjava se z njo, saj v reviji dejansko dobiš marsikatero potrditev in si odgovoriš na mnogokatero strokovno in osebno vprašanje. Vse najboljše, draga Vzgoja! Se priporočamo še naprej.

mag. Rihard Režek

Vzgoja in vzgoja

■ **Albin Vrabič**, mag. znanosti, svetovalec, je zaposlen na Centru RS za poklicno izobraževanje in v Šolskem centru Velenje. Bil je inženir v energetiki, učitelj svetnik srednješolske mehanike in 25 let ravnatelj dveh srednjih šol na področju strojništva, rudarstva in okoljevarstva. Je avtor in soavtor učbenikov, delovnih zvezkov, programske opreme, učnih načrtov, izpitnih katalogov in programov izobraževanja s področja srednješolske mehanike in strojništva.

Šestindvajset dijakov 4. letnika strojnih, okoljevarstvenih in rudarskih tehnikov na Šolskem centru Velenje smo povprašali, kaj si predstavljajo pod besedo 'vzgoja' ter kdo in kako vpliva nanje v procesu odraščanja. Njihova starost je okoli 18 let, večinoma so to fantje.

Vzgoja

Najprej smo dijake vprašali, kaj si predstavljajo pod besedo 'vzgoja'. Poglejmo odgovore:

- Vzgoja je odnos med starši in otrokom.
- Starši.
- Vzgoja – red, učenje, spoštovanje, mir.
- Stik z otroki, pogovarjanje, učenje.
- Zame je vzgoja odraščanje otroka in starša, ki ga vzgaja.
- Starši, red, disciplina, šola, učitelji.
- Red, disciplina, otrok, dom.
- Vzgoja je, ko starši učijo svoje otroke o svetu.
- Zame je vzgoja, ko te starši doma naučijo primerne obnašanja v družbi.
- Spraviti otroka do kruha.
- Vzgoja mi pomeni, da me starši od malega učijo o življenju.
- Da starši pravilno in moralno vzgojijo otroka, da ni slaba oseba. Tudi okolščine nas izoblikujejo kot osebe.
- Vzgoja je zame učenje, kako se obnašati do sebe, drugih in v javnosti.
- Šolanje ter izobraževanje v otroštvu, starši.
- Naučiti se lepega vedenja, odgovornost staršev, da otroka vzgojijo.
- Ko starš čim bolje nauči otroka o stvarih, življenju ...
- Starši, učitelji, svetovalni delavec, otrok, bonton.
- Psihološka priprava na nadaljnje življenje.
- Razvitost otroka med odraščanjem/vzgajanjem.

Revija Vzgoja letos dopolnjuje 20 let svojega obstoja. Že ta zaokrožena letnica je dokaz k razmišljanju o posebnih področjih, npr. področju domovinske, etične vzgoje, aksiološke vzgoje za vrednote, in o temah 'najtežjega poklica vzgojitelja', ki ga opravljajo starši, vzgojiteljice in vzgojitelji v vrtcih, učitelji na vseh stopnjah šolanja ter ne nazadnje babice in dedki. Revija Vzgoja je privlačno slikovno opremljena, kar vidimo na platnicah in pri posameznih člankih. Po uvodniku, intervjujih, specialnih teoretskih in praktičnoizkušenskih prispevkih, pregledih nove pedagoške literature prinaša vsakemu nekaj spodbude za osebni razvoj.

dr. Bogomir Novak

- Delati po pravilniku, ki ustreza večini.
- Vzgoja so starši, v šolah tudi učitelji.
- Rast posameznega otroka v neki družbi z določeno kulturo in narodnostjo.
- Starši do otrok, učitelji do nas.
- Način obnašanja do drugih v družbi, učenje od staršev.
- Učenje, način življenja, otroštvo.
- Učenje govorjenja, hoje, vzgoja otrok, šport, spolnost.

Iz odgovorov veje večinsko prepričanje maturantov, da imajo starši ključno vlogo v njihovi vzgoji, saj jih najpogosteje omenjajo pri definiranju pomena besede vzgoja.

Njihovo mnenje je, da ima šola bistveno manj pomembno vlogo pri vzgoji kot starši. V šolah sicer izvajamo učne in vzgojne dejavnosti. V srednjih šolah prevečkrat ni dovolj poudarka na vzgojni dejavnosti, ker nas eksternost pri maturi sili, da se preveč ukvarjamo z učno vsebino. Lahko pa zaključimo, da šola zelo težko ali skoraj nemogoče nadoknadi vzgojne primanjkljaje,

ki so nastali v družini ali v času, ko bi družina morala odigrati pomembno vlogo, pa je zaradi različnih težav ni. Rezultati ankete nikakor ne pomenijo, da naj se šola ne trudi z vzgojo. Tu velja rek, da če smo v šoli s primernimi vzgojnimi prijemi rešili samo enega dijaka, smo rešili cel svet.

Vplivi drugih

Dijake smo vprašali še o pomembnosti vpliva različnih subjektov pri njihovi vzgoji. Vrstni red teh odgovorov ne sovpa da z vrstnim redom odgovorov na vprašanje o pomenu besede vzgoja.

Poglejmo odgovore pri razvrščanju subjektov, ki so vplivali na vzgojo posameznika (od najbolj vplivnih do najmanj vplivnih):

- sama, mama, ljudje z drugačnimi pogledi na svet, prijateljica, ki je zelo uspešna, teta;
- znani znanstveniki, ki so nekaj ustvarili, učitelji, starši;

- oba starša, babica in deda, sestra, učitelj;
- jaz, punca, mama, ati, babi, deda;
- sestra, mama, prijatelj, stara mama;
- mama, oče, prijatelj, brat, stara mama;
- prijatelji, učitelji, starši, sorodniki;
- starši, prijatelji, učitelj, sorodniki;
- mati, oče, družba, delodajalec, ded;
- moja vzgojiteljica sta starša, saj sta mi zgled; na moje karierno področje je vplivalo veliko ljudi, vendar v manjšem smislu, sam se odločam o svoji prihodnosti;
- starši, prijatelji, sorodniki, sam, učitelji;
- mama, brat, sestra, prijatelji, učitelj;
- oče, mama, sosed, prijatelj;
- starša, učitelji, sorodniki, prijatelji, sošolci, sošolke;
- starši, prijatelj, sošolec, sorodnik, učitelji;
- prijatelji, sorodniki, učitelji, starši;
- prijatelji, stari starši, starši;
- starša, prijatelji, sosed, sodelavec, brat;
- starši, stari starši, fant, punca, brat, sestra, prijatelj, učitelj;
- prijatelji, starši, stari starši, stric;
- nihče;
- mama, oče, prijatelj iz firme, ostali prijatelji;

- starši, družba, učitelj, stric, vzgojitelj;
- mama, oče, babica, stric, teta, učitelji;
- starši in sorodniki, ki so blizu, ki mi že od začetka šolanja (pa tudi že prej) po-

magajo ter me spodbujajo za nadaljnje življenje, šolanje, kariero;

- starši, učitelji, sorodniki, fant, prijatelji.

Očitno je, da imajo starši odločilno vlogo v vzgoji, kar je prav in kar smo pričakovali. Zanimivo pa je pogledati še ostale, manj pomembne osebe, ki vplivajo na formiranje osebnosti naših intervjuvancev. Učitelji se tu nismo najbolje odrezali.

Ob obletnici

Naj se na koncu zahvalim vsem ustvarjalcem *Vzgoje*, najbolj pa uredniku vseh 80 števil, patru dr. Silvu Šinkovcu, za veliko delo, potrebno za vsakokratni izid. Revija *Vzgoja* je in še vedno pomembno prispeva k sanaciji slovenske družbe, ki je po drugi svetovni vojni doživela precej težkih poškodb.

Zame je izstopajoča dragocenost vsakokratne izdaje *Vzgoje* nosilna slika s poudarjenim detajlom na naslovnici in celoten prikaz slike na hrbtni strani, ki jo z velikim občutkom izbere in v članku podrobno opiše in analizira akademik prof. dr. Milček Komelj. Slika ima vedno zanimivo povezavo z žariščno temo vsakokratne izdaje *Vzgoje*. ◀

Spoštovana Vzgoja, dovoli mi, da te personificiram in tikam. Sprva sem te nameravala Snagovoriti z 'draga', a sem se znova zavedla strahospoštovanja, s katerim še vedno, po skoraj petindvajsetih letih pedagoškega poklica doživljam svoje poslanstvo v odnosu do mladih, ki jih bolj ali manj strokovno in osebnostno izoblikovane po končanem šolanju pošiljamo v svet. Zato si 'spoštovana' – kot prihodnost naroda in upanje za tiste, ki smo se poklicno zavezali pedagogiki. Zaradi tebe, spoštovana Vzgoja, upamo, da ne 'sejemo' zaman, da nas nekdo sliši, bere in prav zato, ker sliši in bere, postaja boljši človek.

Temu poslanstvu je že dvajset let zapisana tudi revija Vzgoja. Sama jo od vsega začetka povezujem s p. Silvom, njenim pobudnikom in zvestim soustvarjalcem. Ob teh mislih mi spomin odplava v preteklost, v osemdeseta leta prejšnjega stoletja, na novomeško gimnazijo. Silvo, ki je hodil v paralelko, je bil za tiste čase zelo poseben, saj je okrog vratu vedno nosil velik križ, in to nad puloverjem, kar je bilo v režimsko obremenjenih časih izredno pogumno in pričevanjsko dejanje. Ta impresija me v vseh dobrih štiridesetih letih, odkar smo zapustili gimnazijske klopi, zvesto spremlja.

Verjamem, Vzgoja, da si tudi zaradi tega križa tako posebna in tako uspešna. Včasih prinašaš le 'dih' praktikov, drugič pa pronicljivo misel vrhunskih strokovnjakov pedagoške znanosti. A nikoli ne pozabiš, da si zrastle izpod križa našega Gospoda Jezusa Kristusa, in to te v vsej pluralnosti ponudbe pedagoške literature dela ekskluzivno. Upam, da se tudi v prihodnje nikoli ne boš odpovedala tej svoji identiteti in boš ostala zvesta svojemu poslanstvu.

Pa srečno v novih dvajset in naprej!

mag. Mateja Vodnik

Foto: Matej Hozjan

Dvajset let revije Vzgoja

■ **Franci M. Kolenc**, dr. znanosti, prof. defektologije, svetnik.

Pred vami je 80. številka revije Vzgoja, ki ima že dvajsetletno tradicijo (1999), ki jo kljub občasnim malim spremembam ohranjamo še naprej. Z leti je revija zamenjala strokovni in uredniški odbor, oblikovalce in druge pomočnike pri izdajanju. Vseskozi pa se glavni urednik trudi, da bi privabil čim več strokovnih delavcev, ki delajo na področju vzgoje in izobraževanja, k pisanju in soustvarjanju revije.

dolgotrajno bolni otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, otroci z avtističnimi motnjami, otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (ZUOPP-1, 2013).

V reviji Vzgoja je bilo na to temo objavljenih 63 strokovnih prispevkov, največ v rubriki Vzgojna področja: Ko malček sede pred računalnik (1999), Integracija (2001), Bolnišnična šola (2002), Oddelek za invalidno mladino v Stari Gori (2004), ... volja, dela in ljubezni CUIM Vipava (2005), 60 let OŠ Jela Janžiča (2006), Individualizirani program (2009), Integracija, integracija, integracija (2010), Slep in slabovidni učenci v večinski šoli (2011), Gluh in naglušen učenec v večinski šoli (2011), Inkluzija kot priložnost (2014),

nega učnega okolja (2014), Prilagajanje učnega prostora otrokom s posebnimi potrebami (2014), Zgodnje preprečevanje govorno-jezikovnih motenj: prepoznavanje (2016), Zgodnje preprečevanje govorno-jezikovnih motenj – delo logopeda (2016).

V reviji so bila predstavljena tudi učna gradiva, in sicer: Spodbujanje razvoja senzorične, motorike, kognicije, govora in jezika (2010), Bralni lističi (2014), Didel didel dojsa (2015).

V rubriki V žarišču: Kje je kdo (2005), Spodbujanje rezilientnosti v razburkanem obdobju odraščanja (2010), Prostovoljno delo študentov pedagoške smeri z otroki s posebnimi potrebami (2016), Dvojna izjemnost (2017).

Zelo zanimivi so bili prispevki: Ana z divjimi konji (št. 11), Doživljajska pedagogika (št. 12), Pet let Barke (št. 13), Enake možnosti za vse učence (št. 13), Inkluzija (št. 17), Mlada srca v bolniški sobi (št. 26), Obsedenost z vitkostjo (št. 34), Terapevtski učinek branja (št. 35), Imeti rad tisto, kar je v človeku posebno (št. 38), Otroci in

Revija Vzgoja obravnava smernice v poučevanju in načrtovanju vzgojno-izobraževalnega procesa ter druge aktualne teme s področja šolstva (vrtca, osnovne in srednje šole). Vsebinsko je revija zelo pisana in raznolika, obravnava probleme današnjega sistema vzgoje in izobraževanja, zato je privlačna za strokovne delavce na področju šolstva, za starše in študente. Pomembno mesto v reviji so ves čas imeli tudi vzgoja, izobraževanje ter usposabljanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami. Otroci s posebnimi potrebami so: otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije, gluhi in naglušni otroci, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci,

Inkluzija je odnos sprejemanja in ljubezni do življenja (2014), Ustvarjanje inkluziv-

*Čestitke Vzgoji in vsem njenim snovalcem, ustvarjalcem in bralcem!
Bogu hvala za takšen 'unikat' v poplavi pedagoških ponudb tega sveta! Hvala zato, ker revija izhaja s pogledom na edinega Paidagogosa – Kristusa in hkrati na povsem konkretno in za pedagoški poklic vsakdanje dileme. In v tem je v slovenskem prostoru zares unikatna in nad vse dragocena. Po pripovedovanju vem, da jo vzamejo v roke tudi nekatoliški pedagogi, kar ji je gotovo v čast. Njena dragocenost je tudi v tem, da poleg poučevanja uresničuje vlogo povezovanja, saj med bralci gradi vezi; tudi zato plemeniti pedagoške procese, kjer koli se njeni bralci nahajajo.*

Naj torej revija Vzgoja še naprej »vivat, crescat et floreat«!

msgr. dr. Marjan Turnšek

Vesel sem, da se je revija Vzgoja tako lepo uveljavila v slovenskem prostoru. Čestitam vsem, ki ste pri tem sodelovali, in vsem, ki sedaj skrbite, da prihaja med nas.

Všeč mi je, ker je postala ustaljena praksa, da so posamezne številke Vzgoje tematsko oblikovane. Zdi se mi prav, da je tematika zasnovana tako, da je zanimiva in koristna za učitelje na različnih stopnjah poučevanja. Posebej sem zadovoljen z oblikovno podobo revije in kakovostjo papirja, na katerem je tiskana. Res je, da se me kot srednješolskega učitelja določeni članki ne dotikajo neposredno, a vendarle tudi v njih najdem kakšen izziv za moje vzgojno-izobraževalno delo. Vsem ustvarjalcem in sodelavcem revije Vzgoja želim tudi v prihodnje obilo uspeha.

Pavle Šijanec, prof.

aromaterapija (št. 38), Motnje hranjenja (št. 40), Otroci z ADHD (št. 50), Ko šola postane stičišče vrednot (št. 53), Ko se vse obrne na glavo (št. 53), Socialno okolje otrok z ADHD (št. 54), Vloga spremljevalca gibalno oviranega otroka (št. 57), Likovna terapija kot pomoč otroku (št. 59), Nenavadna duševna motnja (št. 63), Socialnopedagoško vplivanje s pomočjo psa (št. 71), Moj učenec je odšel. Ni ga več.

Umrl je. (št. 71), Čudovit um z Bleda in Fantom iz opere (št. 72), Izgrajevanje inkluzivnih kompetenc (št. 76), Otrok s čustvenimi in vedenjskimi težavami v vrtcu, Inkluzivni pedagog in izboljšanje učenja, Inkluzivni pedagog, Inkluzivno izvajanje dodatne strokovne pomoči, Inkluzija otrok z avtizmom, Biti študent inkluzivne pedagogike (vsi v št. 76). Objave strokovnih in ostalih člankov s

področja vzgoje, izobraževanja in usposabljanja otrok s posebnimi potrebami so zanimive tako za študente kot za zaposlene strokovne delavce. Tako je bralec seznanjen z novostmi in aktualnimi projekti na teh področjih. Revija Vzgoja izhaja štirikrat letno v tiskani obliki. Namenjena je ravnateljem, svetovalnim delavcem, strokovnim delavcem v vrtcu, šoli, zavodih in drugim strokovnim delavcem v vzgoji in izobraževanju.

Iz zapisanega je razvidno, da prinaša revija Vzgoja različne poglede šolskih strokovnih delavcev, praktične izkušnje strokovnih delavcev ter druge aktualne vsebine iz šolske prakse. Izpostavljene so različne teme in aktualni pogledi nanje. Vsebina je zelo raznolika in se dotika problemov današnje vzgoje, izobraževanja in usposabljanja otrok s posebnimi potrebami ter hkrati ponuja rešitve s pomočjo tradicionalnih in drugih pristopov. Avtorji napisano podkrepijo s strokovno literaturo in v vsebino vpletajo svoje izkušnje z otroki s posebnimi potrebami. ◀

Foto: Nataša Pezdir

Vzgoja otrok je ena najpomembnejših nalog vseh odraslih

■ **Anton Meden**, prof., dr., je oče petih otrok in predsednik *Zveze aktivov svetov staršev Slovenije*. Več kot deset let si prizadeva za povezovanje staršev in njihovo dejavno sodelovanje v šolskem sistemu. Je redni profesor na *Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Ljubljani*.

Iztočnica za to razmišljanje je bilo zelo preprosto vprašanje: Kaj je vzgoja? O tem sem veliko razmišljal in na misel so mi prihajale najrazličnejše besede in možnosti, kaj bi lahko bila vzgoja. Od »duhovnega in značajskega oblikovanja«, ki ga ponuja SSKJ, »razvijanja osebnosti«, »oblikovanja človeka«, Slomškovega »blaženja srca«, »osebnega zgleda«, »poslanstva staršev« ... do vrtca, šole, družbe, tudi revije Vzgoja.

V spominih sem na kratko prehodil pot od časa, ko sem bil sam vzgajan, do časa, ko sem bil kot mlad oče poklican za vzgojitelja. Korake spomina sem močno 'upočasnil' in se v mislih zadržal v času, v katerem skupaj z ženo vzgajava najinih pet otrok. Najstarejša hčerka šteje 27 let, najmlajša 8. Nazadnje mi je v mislih obstal stavek, ki je napisan v naslovu; v nadaljevanju ga bom poskusil razložiti.

O vzgoji

Spoznanja in misli o vzgoji, ki jih bom opisal v naslednjih odstavkih, so osebna, pridobljena z lastnimi izkušnjami. Lahko bi rekel, da so naju o vzgoji največ naučili najini otroci. Precej spoznanj pa sva pridobila ali izostrila tudi v pogovorih z drugimi starši in različnimi strokovnjaki ter branjem knjig in revij. Med revijami je bila prav *Vzgoja* tista, ki sva jo z ženo velikokrat vzela v roke in v njej prebrala kaj zanimivega in uporabnega. Nanjo sva naročena že dolgo in ena od prednosti revije (poleg kakovostnih člankov) je tudi ta, da pokriva širok obseg starosti otrok in lahko v vsakem obdobju otrokovega razvoja v njej najdeš kaj uporabnega.

Predvsem pa sva v *Vzgoji* prebrala veliko tehtnih sporočil v obdobju šolanja otrok. Takrat se vzgoja tudi za otroke, ki ne obiskujejo vrtca, neizogibno razširi iz pretežno

domačega okolja v šolo in pomembni vzgojitelji otrok postanejo tudi učitelji. Za uspeh vzgoje je treba nujno uskladiti vzgojno prizadevanje staršev, čemur je namenjen drugi del tega razmišljanja; prej bi rad navedel nekaj spoznanj, ki se mi zdijo ključna za pravi pristop k vzgoji. Ne gre za nova spoznanja, saj so mnogi vzgojitelji že prišli do njih, večinoma so tudi strokovno raziskana in utemeljena. Tudi če bi polistal po prejšnjih številkah revije *Vzgoja*, bi našel marsikatero od njih večkrat zapisano, pa vendar se mi zdi, da je dobro, da se teh temeljnih stvari pogosto spomnimo. Če se jih ne in nam odidejo iz zavesti, hitro naredimo kako vzgojno napako.

Vsak otrok je drugačen

Čeprav večkrat preberemo, da je otrok, ko se rodi, nepopisan list, kar morda v nekem smislu drži, zagotovo drži tudi to, da so novorojenčki različni, da prinesejo marsikaj s seboj na svet, da imajo različna nagnjenja in potenciale ter že kmalu po rojstvu kažejo značaj. Ta značaj sicer znajo prepoznati le nekateri – na primer izkušeni otroški zdravniki, kot je bila dr. A. Plut, ki je pri vseh treh starejših otrocih pri starosti nekaj mesecev prepoznala njihove glavne značajske lastnosti. Midva z ženo še danes preseščeno ugotavljava, da je imela prav, in ne moreva razumeti, kako je to videla. Čeprav

*I*skrene čestitke k lepemu jubileju. Revija *Od vsega začetka* odlikujeta visoka kakovost in strokovnost, izredno posrečeno se prepletajo primeri praks in sodobnih teoretičnih spoznanj. S svojo idejno odprtostjo, ki kljub temu ohranja lastno identiteto, se izredno lepo vključuje v slovenski edukativni prostor in predstavlja pravo popestritev.

ddr. Stanko Gerjoli

so otroci po drugi strani lahko tudi precej predvidljivi, ne sme biti presenečenje, da so različno dojemljivi in različno odzivni na enake vzgojne vplive. Zato vsak otrok potrebuje vzgojo, ki mu je 'pisana na kožo', in po mojem je prav individualizacija vzgoje, občutek za otroka tista lastnost, ki je ključna za dobre vzgojitelje.

Vzgoja poteka nenehno in povesod

Otrok se vzgaja ves čas, ko je buden (in do neke mere zagotovo tudi takrat, ko spi). Ta ugotovitev ima več daljnosežnih posledic. Ena je ta, da vzgoja zahteva stalno pozor-

nost. To v dobesedno fizični obliki posebej velja pri majhnih otrocih, ki se že plazijo ali hodijo in z velikim navdušenjem raziskujejo svet. Stalna pozornost zna biti zelo obremenjujoča in utrujajoča, a je ni mogoče 'izklopiti', razen če lahko v tem času skrb in vzgojo prevzame kdo drug. Že to kaže, da je vzgoja kolektivna naloga.

Druga posledica je, da otroka vzgajamo tudi takrat, ko tega nočemo ali se ne zavedamo. Če je otrok v bližini, dobesedno 'vpilja' vse, kar vidi in sliši, otipa, vonja ... tudi če ni namenjeno njemu. In ta vidik zahteva, da smo pozorni na vzgojne vplive, ki jih 'odmerjamo' otroku tudi takrat, ko se ne ukvarjamo neposredno z njim.

Tretja posledica naravnosti otrok, da se oblikujejo ob vplivih iz okolja, je, da se otroci vzgajajo ob vsem in vsakomer, s čimer ali komer pridejo v stik. Seveda je nujno, da se otrok sreča z drugimi odraslimi in otroki, da se spozna tudi s televizijo in računalnikom, potrebno pa je, da smo starši pozorni na vzgojne vplive, ki jih je otrok pri tem deležen, in te vplive usmerjamo.

Za vzgojo smo v prvi vrsti odgovorni starši otrok. Pri zelo majhnih otrocih je to pogojeno že s tem, da praviloma starši preživimo z otrokom največ časa. Potem je tega časa čedalje manj, sploh če otrok obiskuje vrtec, zagotovo pa vstop v šolo pomeni pri tem

Ob vstopu v tretje desetletje izhajanja revije Vzgoja najprej zahvala in čestitke za storjeno ter želja, da bi bila revija še naprej sooblikovalka obrazov slovenskega človeka prihodnosti.

Vzgoja in izobraževanje sta sinonima ene in iste dejavnosti ter sta namenjena mlademu človeku, da bi mu omogočila razcvet njegove osebe. Razcvet bo mogoč le takrat, ko bodo njegovi vzgojitelji – starši in učitelji – do njega spoštljivi, strpni do njegovih občutkov, ko bodo občutili njegove potrebe in začutili njegovo ranljivost, ko bodo resnični in nepotvorjeni v svoji osebni svobodi, ne glede na kakršen koli vzgojni načrt, zmožni spoznati meje sposobnosti mladega človeka in mu postavljati meje, ne pa ga omejevati.

Iz tridesetletne pedagoške izkušnje mi je najbolj draga izjava skupine študentov, zapisana v študentski anketi: »... si vedno vzame čas za študenta, ne glede na to, ali je ta čas namenjen študijski vsebini ali čemu drugemu, je korekten, natančen in spoštovanja vreden ...«

Galimberti pravi v Grozljivem gostu (34), da je za dobrega učitelja potrebna karizma. Ob jubileju, predvsem za prihodnost revije, želim in (pri)voščim reviji Vzgoja čim več karizme, saj se ob zgrešeni vzgoji zgrešenost vrača kot bumerang v družbo, kakor pravi Alice Miller v svojem delu Na začetku je bila vzgoja.

izr. prof. dr. Borut Holcman

precejšnjo prelomnico. Tudi takrat starši obdržimo 'kontrolni delež' odgovornosti. Smo ali bi morali biti tisti, ki bdimo nad vzgojo svojih otrok, smo pozorni na vzgojne vplive, ki so jim izpostavljeni, in te vplive na nek način usmerjamo in koordiniramo. Tu bi rad izpostavil predvsem dvojje. Naravno in prav je, da otrok z naraščajočo starostjo dozoreva in se razvija ter s tem prevzema tudi del odgovornosti za lastno zorenje in oblikovanje osebnosti. Ne nazadnje je cilj

vzgoje ta, da otrok postane (vzgojen) odrasel, prevzame odgovornost in pobudo tako za lasten osebnostni razvoj (samovzgojo) kot za vzgojo naslednjih generacij. Vendar smo starši tisti, ki 'delegiramo' ta del odgovornosti. Ob novorojenčku je le-ta v celoti naša, ko otrok odraste, je v celoti njegova, vmes pa 'prehaja'. In to prenašanje odgovornosti je po mojem mnenju ena najtežjih nalog dobre vzgoje, saj je v največji meri vezana na konkretnega otroka – nekateri so za določeno nalogo ali prevzem odgovornosti zreli prej, drugi pozneje, v osebnostnem smislu eni prej odrastejo, drugi pozneje. Prenašanje odgovornosti moramo začeti in nadzorovati starši. Zahteva veliko občutka za otroka, empatije, samodiscipline in zavedanja cilja vzgoje. Prepustiti otroku primeren del odgovornosti ni lahko v nobenem obdobju. Loviti ravnotežje med pretiranim zaščitništvom in zanemarjanjem pozornosti pri majhnih otrocih je prav tako težko kot odpovedati se poskusom popravljanja vzgojnih 'napak', ki smo jih pri današnjem petindvajsetletniku naredili pred desetimi, petnajstimi ali dvajsetimi leti ...

Bolje je vzgajati hote kot nehote

V tem prispevku pa poudarjam drug vidik odgovornosti staršev pri koordiniranju vzgojnih vplivov. Starši smo namreč poklicani in odgovorni tudi za usklajevanje vzgojnih vplivov, ki so jih naši otroci dele-

Foto EA

Foto: Marko Hrovat

žni s strani drugih odraslih. V domačem okolju na primer s strani starih staršev. V 'zunanjem' okolju pa tokrat izpostavljam predvsem šolo. Zelo sem vesel, da je v zadnjih letih prevladalo prepričanje, da 'šola ne more ne vzgajati', kar sem izpostavil že zgoraj. Če torej šola vzgaja – hote ali nehote – je veliko bolje, da vzgaja hote, zavestno in načrtno kot nehote, neusklajeno in naključno. Kako neusklajen vzgojni pristop otroke obremeni, jim 'spodmakne tla pod nogami', povzroči negotovost in jih potem nauči to neusklajenost v njihovo dolgoročno škodo izkoriščati, je znano iz primerov neusklajenе vzgoje v domačem okolju (oče – mati, starši – stari starši). Podobno pa velja tudi za neusklajenost med starši in učitelji. Vzgoja v šoli in doma mora biti v 'istem duhu', temeljiti mora na istih vrednotah. To posebej velja v obdobju pubertete, ko se otrok 'trga' od vpliva staršev, ko starši nenadoma 'nič več ne vemo'. Takrat je ključno, da otrok zunaj doma najde 'pomembnega drugega', odraslega, ki bo z druge strani in na drugačen način predal enako usmerjeno vzgojno sporočilo. Velikokrat so ti pomembni odrasli prav učitelji.

Uskladitev vzgoje v šoli in doma

Ključno vprašanje, s katerim se srečamo, je, kako uskladiti vzgojno prizadevanje odraslih, in sicer v ožjem pogledu, na katerega se tu osredotočam, torej prizadevanje staršev in učiteljev. Najprej se pri tem srečamo z odgovornostjo, o kateri sem pisal že zgoraj. Dejstvo, ki se ga premalo zavedamo ali pa smo precej nagnjeni k temu, da ga razumemo narobe, je, da smo tudi po vstopu otroka v šolo starši glavni nosilci odgovornosti za njegovo vzgojo in izobraževanje.

To lahko razberemo tudi iz prvega stavka 54. člena Ustave RS: »Starši imajo pravico in dolžnost vzdrževati, izobraževati in vzgajati svoje otroke.« Z vstopom otroka v šolo se to ne spremeni. Starši smo še vedno odgovorni, je pa res, da se odgovornost porazdeli. Učitelj je seveda odgovoren za svoje vzgojno delovanje in ravnanje, ni pa odgovoren za celovito vzgojno usmerjanje vsakega od otrok v razredu. Za to smo še vedno odgovorni starši – vsak za svojega otroka. Če želimo, da bo vzgoja, porazdeljena na več odraslih, učinkovita in bo vodila v zeleno smer, je nujno treba rešiti vprašanje usklajevanja vzgojnih vplivov. Svoje odgovornosti za usklajevanje teh vplivov starši ne moremo odložiti, češ da »bodo že v šoli poskrbeli«. Povsem jasno je tudi, da te odgovornosti ne moremo uresničiti s 'komanđiranjem' učiteljev, kako naj vzgajajo našega otroka. Če je v razredu okrog 20 otrok in bi okrog 40 staršev vsak po svoje 'usklajevalo' vzgojne vplive, bi se stvar končala v kaosu. Upoštevati je treba, da mora vsako usklajevanje upoštevati vse druge otroke v razredu in širše na šoli – torej načelo, da moja svoboda seže do meje svobode drugega in da je vzgojno okolje v šoli drugačno od domačega, kjer je (razen v zelo številčnih družinah s podobno starimi otroki) v veliko manjši meri prisoten vidik socializacije med vrstniki in s tem tudi vzgoja za sobivanje in spoštovanje (pravice) vrstnikov, za kar pa je šola zelo primerno okolje.

Usklajevanja vzgojnega delovanja se je torej treba lotiti drugače: odgovorno in z upoštevanjem ter ob spoštovanju vseh vpletenih. Vzgojni načrt šole, o katerem je v preteklosti veliko pisala tudi revija *Vzgoja*, je dober okvir za to. Zares pomembno pa je, da ga skupaj oblikujejo vse tri skupine, starši, učitelji in učenci, in da identificirajo vredno-

te, ki so skupne in katerih uresničevanje v vzgojnem delovanju šole ne bo v nesoglasju z vzgojnimi vrednotami družin vključenih otrok. V zavzetem in tvornem sodelovanju pri pripravi vzgojnega načrta in njegovem vzdrževanju vidim primerno uresničevanje usklajevalne vzgojne odgovornosti staršev. Primer takega vzdrževanja vzgojnega načrta je opisan tudi v tej številki revije *Vzgoja*. Pogoji, da to lahko deluje, pa je, da se šola pred sodelovanjem s starši ne zapre, ampak omogoči okvir za partnersko sodelovanje.

Skupen cilj in delo povezujeta

Čeprav po mojih sedemletnih opažanjih v vlogi predsednika nacionalnega starševskega združenja za partnersko sodelovanje obstaja volja na obeh straneh, razvoj takega sodelovanja ni samoumeven in je v praksi marsikdaj dokaj zahteven. Zakaj je tako, smo starši, učitelji in ravnatelji ugotavljali v Škofji Loki oktobra 2012 na tretjem posvetovanju *Zveze aktivov svetov staršev z naslovom Odnosi med starši in učitelji – temelj vzgoje v šoli*. Upam, da bomo lahko več o poteku in ugotovitvah posvetovanja brali v eni od prihodnjih števil *Vzgoje*, tokrat pa le še sklepna misel.

Kot nakazuje naslov posvetovanja, smo pot za dobro vzgojo v šoli našli v dobrih odnosih med skupinama odraslih, ki imata skupno nalogo. Znano je, da skupen cilj in skupno delo ljudi povezujeta, skupna odgovornost, ki jo imamo starši in učitelji – vzgojiti vse naše otroke v zrele odrasle, ki jim bomo lahko z mirno vestjo in dobrim občutkom zaupali prihodnje rodove – pa je po mojem globokem prepričanju ena najpomembnejših nalog, ki jih imamo odrasli v družbi. Zato upam, da nas bo res povezala in bomo nalogo opravili tako, kot si otroci zaslužijo.

*P*rvna misel, ko v kupu dnevne pošte zagledam revijo *Vzgoja*: končno nekaj uporabnega branja!

Vsem, ki revijo sestavljajo, ob prvi 20-letnici pristrčno čestitam za ta lep uspeh!

dr. Bogdan Polajner

Vzgoja. Bomo potonili? Nam uspe izpluti?

■ **Bernarda Mal**, predmetna učiteljica slovenščine na OŠ *Jurija Vege Moravče*, ima naziv svétnica, je mediatorica, učiteljica razmišljanja in mentorica MEPI. Objavlja strokovne članke, sodeluje v radijskih in TV-oddajah ter na strokovnih posvetih.

Stara sem 52 let. Vsa službena leta do sedaj sem preživela v neposrednem stiku z učenci. S 30-letnim delom v vzgoji in izobraževanju sem se na osnovi učenja iz izkušenj naučila marsičesa, kar mi koristi, da vsak dan znova vstopim v razred bolj opremljena z znanjem in veščinami, ki mi dajo možnost ne le preživetja med učenci, temveč tudi prijetno zadovoljstvo, da imajo lahko preprosti ukrepi trajne vzgojne učinke. To sem dosegla na osnovi opazovanja lastne prakse, refleksij in kritičnega branja strokovne literature. In tudi zato, ker sem si dovolila biti Človek. V članku želim predstaviti svoj pogled na vzgojo.

*Z*revijo Vzgoja sem povezana skoraj od začetka. Še preden ugleda luč sveta, drsim skozi članke, ponavadi z rdečim pisalom v roki. Dodam vejico, kakšno odvezam, spremenim besedni red, začetnico ... Vedno znova pa ugotavljam, da se avtorji prispevkov iskreno trudijo, da bi tudi s pomočjo te revije šolski prostor in slovenski narod nasploh rastle v dobroti in modrosti.

Vzgoja me je spremljala na začetku učiteljske poti, kot učiteljici začetnici mi je nudila možnost za razmislek o mojem poklicu oziroma poklicanosti. V šolstvu že dolgo ne delam več, vendar mi revija kot mami in ženi še vedno nudi oporo pri ustvarjanju domačega gnezda. Pa ne le to – ob primerih dobrih praks iz različnih šol spoznavam, da so v Sloveniji še vedno zagnani učitelji, ki z veseljem živijo svojo poklicanost, skrbijo za svoj strokovni razvoj, ne spijo na lovorikah, predvsem pa se zavedajo, da so pomembni v življenju otrok in mladostnikov, ki so jim zaupani. Ker vem, da je delo z mladimi odgovorno in zahtevno, sem toliko bolj vesela teh pričevanj.

Revija Vzgoja je ognjišče, ob katerem se zbirajo dobri ljudje. Želim vam, da bi ta ogenj še dolgo gorel ter grel in plemenitil slovenski šolski prostor.

Barbara Rodošek, prof., lektorica

Z nekaj kliki na tipkovnico lahko dostopamo do teorij o vzgoji. Vsaka od njih znanstveno dokazuje svoj prav. Tako se kot vzgojitelj navadno odločiš in slediš teoriji, ki prevladuje na šoli, kjer delaš. S tem dosežeš enotnost, kar je le eden od pogojev za uspeh. Tukaj pa se pojavi vprašanje, kaj je v vzgoji uspeh. Poslušnost? Uklonljivost? Všečnost vzgojitelju? Pridnost? Koristiljubnost? Moja izkušnja je, da šole ne določijo osnovne filozofije vzgojnega delovanja. V otroštvu dobimo vzgojni vzorec od staršev. Če se z vzgojo ne ukvarjamo načrtno, radovedno, tak vzorec uporabljamo in širimo naprej. Tako ne dosežemo želenih sprememb, da bi uspešno živeli v spreminjajoči se družbi.

Osnovni cilj osnovnošolskega izobraževanja in vzgoje je napredovati v znanju in razvoju osebnosti. In znova smo pri vpra-

šanju, katere vrednote so temelj osebnosti. Moji starši so me vzgajali kot delavno, pošteno, iskreno, sočutno do vseh ljudi. V današnji družbi s temi vrednotami životarim. Naj jih posredujem novim generacijam? Kaj danes velja v družbi? Zunanji blišč – moda, denar, tehnologija, potovanja ... Načini, kako to pridobiti, niso pomembni. Velja pa tudi notranje razsulo človeka – psihična obolenja, telesne bolezni, služenje na račun najbolj prizadetih. Nikjer ni sledi sočutja, enakosti, niti med spoloma ne. Biti delaven, pošten, sočuten in, Bog ne daj, še iskren je oprema, s katero na prvi pogled drviš v propad.

Ko se profesionalno ukvarjaš z vzgojo, ugotoviš, da država vzgojnega koncepta preprosto ni dokončno oblikovala. Zdi se, da se ne more odločiti med poslušnim potrošnikom ali svobodno, odgovorno osebo.

Foto: Matej Hozjan

Orodja, ki so trenutno na voljo, so vzgojni načrti in pravila šolskega reda. Dokumenta sta dobro zapisana in bi lahko bila dobra opora, če bi ju znali prav uporabljati, kar pa bi dosegli z enotnim izobraževanjem učiteljev za vzgojno delovanje. Bojim se, da sta dokumenta prevečkrat izrabljena za določanje še več pravil in še več kazni ter delujeta kot podaljšana palica, ki slej ko prej ukloni učenca ali učitelja. Znanje za delovanje na drug način je postalo dobra prodajna niša. Na trgu je poplava različnih vrst izobraževanja. Prava zmeda, še več negotovosti, nedorečenosti.

V avgustu sem bila deležna 8-urnega izobraževanja Osem krogov odličnosti in tanka črta odgovornosti. Kar me je res prevzelo, je nova kombinacija znanja s področja jezika, socialne pedagogike, mediacije, nevrolingvističnega programiranja in najnovejših dognanj pedagoške nevroznanosti. Znanje je združeno na osnovi osebne izkušnje. Osnova modela je razumevanje pojma odgovornost, ki se razlaga z zmoglostjo odgovoriti na problem. Problemi nas obdajajo vsak dan. To, kaj storimo in kako ravnamo, pa je pokazatelj naše odličnosti. Dokler se tega ne zavemo, ravnamo z naravnim odzivom: prelaganje odgovornosti, iskanje krivca, obligacija z 'moram', opravičevanje, samoobtoževanje, zanikanje in predaja. Ko spoznamo tanko črto odgovornosti, probleme rešujemo z izbiro, živimo psihološko svobodno in smo sposobni odgovoriti na probleme. Pot je predstavljena na številnih vsakdanjih primerih, in sicer z življenjem v skladu z osmimi krogi odličnosti: odgovornost, uravnoteženost, integriteta, to je to, napaka diši po uspehu, govori z dobrim namenom, fleksibilnost in predanost. Tudi ta nova kombinacija znanih elementov ni čarobna palica, ki vse uredi v sekundi. Je proces, v katerem mora učitelj, vzgojitelj, starš najprej vzgojiti sebe in ponotranjiti pristope, da jih lahko deli naprej. Kot vse drugo!

Že Einstein je rekel, da je nevarno dati znanje nevzgojenemu človeku. Naše šole so vzgojno-izobraževalne. Kolikšen del vzgoje lahko vključimo v delo z učenci? Vse manj je ur za razredništvo. Vse več je izčrpanih in izgorelih učiteljev. Koliko standardov in ciljev v učnih načrtih je namenjenih vzgoji? Koliko časa na dan porabi učitelj za uradniško delo, ki služi zuna-

njemu preprostem merljivemu nadzoru, kot je na primer nova obveza – evidenca delovnega časa? Ali učitelju ne zaupamo? Se je treba pri izobraževanju učiteljev bolj potruditi? Koliko časa učitelju ostaja za pristen stik in gojenje sodelovalnega odnosa z učenci?

Šole so na prvem mestu vzgojne ustanove. Vzgojnega poslanstva pa ne morejo več opravljati. Nujna je sprememba. Na tem mestu ne mislim na spremembe, ki jih mora narediti država z določili od zgoraj. Sprememba naj nastaja od spodaj, iz prakse, država pa naj omogoča pogoje za to. Po mojem mnenju bi moral imeti vsak učitelj enkrat v letu dan za odmik v svojem delovnem času, ne popoldne ali v času dopusta. Odmik pomeni tišino, razmislek, zapis refleksije o svojem vzgojnem delovanju, odprtih vprašanjih in svoji viziji vzgojnega delovanja. Pa tudi možnost odprtega pogovora s kolegi, strokovnjaki. Sprememba se začne v posamezniku. Kritična masa spremembe je sestavljena iz vsaj polovice posameznikov. Kritična masa lahko naredi spremembe v družbi.

Kakšna je vzgoja v današnjem času?

Po mojem mnenju je vzgoja zelo slaba, saj starši svojim otrokom nudijo vse, kar si želijo, in mislijo, da bodo z razvajanjem otrok naredili nekaj dobrega. Mislim, da se motijo. Če otrok dobi vse, kar si zaželi, bo odrasel v nesamostjega, saj bo prepričan, da mora dobiti, kar si želi. Ker se za nič ni potrudil sam, ne bo imel delovnih navad. Težko si bo našel ženo, ki mu bo stregla kot mama. Razvajanje otrok se vidi tudi v šoli. Učenec, ki je doma razvajen, lahko počne, kar hoče, tudi v šoli ni nič drugače. Med poukom se norčuje iz učiteljev, starši ga še zagovarjajo, saj je v njihovih očeh najboljši, najlepši, najbolj blesti. Starši se ne zavedajo, kakšno življenjsko škodo delajo otroku in sebi. Ker bo otrok ostal kot odrasel nesamostojen, bo še naprej živel pri mami in mama bo njegova sužnja.

Blaž, 8. razred

Veliko staršev otroke razvaja. V najstništvu ne postanejo samostojni. Ob vstopu v srednjo šolo jim to predstavlja veliko težavo. Potem so starši, ki svojim otrokom ne izkažejo ljubezni, jih zelo prizadenejo. Tega otroci nočejo pokazati v javnosti, zato se delajo 'kulske'. V srednjih šolah so zelo problematični, delajo težave, imajo slabe ocene. Težko uspejo v življenju.

Neža, 8. razred

V današnjem času, mislim, bi moralo biti več vzgoje takšne, da bi bili otroci odgovorni zase, a starši vseeno skrbijo zanje, so strogi. Starši morajo prisluhniti otrokovim problemom, stiskam ter mu znajo tudi svetovati, pomagati. Otroci ne smejo dobiti občutka manjvrednosti, samote, izločenosti.

Eva, 8. razred

*R*evija Vzgoja se celostno, poglobljeno in pogumno loteva različnih aktualnih vprašanj s področja vzgoje in izobraževanja. Všeč mi je odprt in dialoški pristop ter povezava med teoretičnimi izhodišči in praktičnimi primeri. Želim si, da bi še naprej delovala povezovalno in spodbujevalno ter konstruktivno prispevala k oblikovanju šolskega polja v Sloveniji.

dr. Roman Globokar

Kam bo odneslo človeštvo? Z naglico dravimo v nazadovanje dosežkov človeštva, ker zanikamo razvoj civilizacije in ne prepoznamo vrednot razvoja. Kaj bo naredila evolucija v naslednjih desetletjih? Bo človek sploh še prvi med primati živalskih vrst ali bo postal eden izmed njih? ◀

Vzgoja v gimnaziji

Kako o vzgoji razmišljajo gimnazijci

■ **Helena Kregar**, prof. kemije, poučuje kemijo na *Gimnaziji Jožeta Plečnika* v Ljubljani. Ima več kot 25 let izkušenj s poučevanjem in razredništvom.

V gimnaziji poučujem že dobrih 25 let. Ko sem razmišljala o vzgojni vlogi svojega in učiteljevega dela, sem se odločila, da najprej pogledam v Zakon o gimnaziji, nato pa o vzgoji povprašam še dijake 3. letnika gimnazije.

Zakon

Zakon o gimnaziji kot uradni dokument določa moje delovanje. V njem piše tako: »Splošna in strokovna gimnazija (v nadaljnjem besedilu: gimnazija) ima nalogo, da na mednarodno primerljivi ravni posreduje znanje, potrebno za nadaljevanje izobraževanja v visokem šolstvu.«

V nadaljevanju je v istem členu opredeljena tudi vrsta nalog za vzgajanje, razvijanje in spodbujanje dijakov na različnih področjih.

Gimnazija vzgaja:

- »za odgovorno varovanje svobode, za strpno, miroljubno sožitje in spoštovanje soljudi«,

- »za obče kulturne in civilizacijske vrednote, ki izvirajo iz evropske tradicije«.

Gimnazija razvija:

- »samostojno kritično presojanje in odgovorno ravnanje«,
- »zavest o državni pripadnosti in narodni identiteti in vedenje o zgodovini Slovenije in njeni kulturi«,
- »pripravljenost za vzpostavljanje svobodne, demokratične in socialno pravične države«,
- »ohranja lastno kulturno tradicijo in seznanja z drugimi kulturami in civilizacijami«.

Foto: Marko Hrovat

Gimnazija spodbuja:

- »zavest odgovornosti za naravno okolje in lastno zdravje«,
- »vseživljenjsko učenje, načrtovanje in vodenje kariere«,
- »zavest o integriteti posameznika« (Zakon o gimnazijah, 2006: 2. člen).

Zelo zanimivo bi bilo pogledati, katere od naštetih nalog pri svojem predmetu učitelj dejansko opravlja in kako. Najbolj zanimivo pa bi bilo vedeti, kako dijaki doživljajo tovrstne spodbude.

Dijaki

Kot razredničarka pa me je zanimalo, kaj dijaki 3. letnika naravoslovnega oddelka menijo o svoji vzgoji med šolanjem. V kratki anketi med 30 dijakov sem dobila spodnje odgovore.

- Ali vas gimnazija le izobražuje ali tudi vzgaja?
- Šola me izobražuje, vzgaja pa ne!
- Izobražujemo se uspešno, dobro pa je tudi, če nam jasno povejo, kako se je primerno obnašati do vrstnikov in učiteljev.
- Vzgapajo me starši.
- Ob izobraževanju se tudi vzgajamo.
- Gimnazija za vzgajanje nima časa, večino je naredila osnovna šola.

Spomin na čase, ko je začelo izhajati glasilo Iskanja, ki je bilo predhodnik kasnejše (in sedanje) revije Vzgoja, je še vedno živ. V devetdesetih letih prejšnjega stoletja se je v upravnem odboru novoustanovljenega Društva katoliških pedagogov Slovenije (DKPS) porodila zamisel, da bi imeli svoje strokovno glasilo. Rečeno – storjeno. 19. septembra 1992 je izšla prva številka novega glasila Iskanja. Šest let kasneje je iz tega glasila nastala zdajšnja slavljenska, strokovna revija Vzgoja. Preimenovanje je bilo potrebno tudi zato, ker se je prvotno ime delno pokrivalo z drugo pedagoško revijo na trgu strokovne publicistike.

V reviji se je v teh letih izhajanja nabrala prava zakladnica izvorne slovenske pedagoške misli in prakse, ki ima nedvomno strokovno težo. Njena vsebina posega na različna pedagoška področja, ki zaposlujejo šolski prostor, kot na primer vedno aktualni problemi razredništva, nasilja v šolah, učiteljeve strokovne in osebne drže, njegove avtonomije ... Predvsem pa me veseli, da je revija zmoгла ponuditi prostor ne le različnim pedagoškim teoretikom, pač pa tudi pedagoškim praktikom, ki svoje zanimive izkušnje predstavljajo drugim zainteresiranim bralcem. Naj zato ob tej priložnosti izrečem iskreno zahvalo vsem, ki so se v teh letih trudili, da imamo berljivo, uporabno in tudi umetnosti naklonjeno revijo.

Marjan Peneš, prof., prvi predsednik DKPS

Ko pomislim na revijo Vzgoja, s Ke spomnim na lepe naslovne slike, ki so povezane s težiščno temo, izbere in opiše pa jih akademik prof. dr. Milčec Komelj.

mag. Albin Vrabič

Kako vzgajati

Naloga, ki jih zastavlja zakon, so obširne – naloge za življenje pa so še resnejše. Dijaki vrste naštetih spodbud ne zaznavajo in jih ne omenjajo. Morda jih k takemu razmisleku tudi vprašanja niso navedla. A iz njihovih odgovorov jasno razbiram nekaj sporočil: šola naj vzgaja preko reda, jasnih sporočil in zahtev. Želijo si pogovorov o vrednotah, o orientaciji ob življenjskih odločitvah in o odnosih med ljudmi. Sklepam, da imajo radi pouk, ki jim vse to posreduje preko obravnavanja snovi. Doživljam pa tudi, da mnogi ne želijo sodelovati v odkritih, tematskih pogovorih, kakršni bi lahko bili pri razredni uri.

Učiteljeva naloga je torej resna: Kako vzgajati preko svojega predmeta, učiti, sporočati in usmerjati mlade k visokim ciljem? Kako graditi svojo osebnost, da bom vsem tem nalogam kos? Morda tudi s pomočjo revije Vzgoja!

Prvi preblisk, ko pomislim na Vzgojo? Vedno isti: velik skok k nebu kakovosti iz njenega preprostega začetka! In potem: saj to je naravna pot; rast, kar pomeni vz-, v tem primeru v/Vzgoja. Vziti, vzhajanje, vznik, vzhod, vzd, vznemir, vznak, navzven, navznoter, navzkriž ... Čudež jezika, da sklop dveh komaj izgovorljivih glasov nosi veličasten pomen! Tako vsebino prinaša tudi imenovana revija, pripeto na krila d/Duha. Hranivo vzgojiteljem vseh stanov, laičkih in posvečenih.

Berta Golob, prof.

- Vzgoja me k delavnosti in redu, ki se ga moram držati.
- Gimnazija me ni niti najmanj vzgojila.
- Vzgamajo nas učitelji, ki na pameten način reagirajo ali ukrepajo.
- Vzgojne trenutke doživljam v družbi sošolcev.
- Vzgamajo me lastne napake.
- Kdo te je doslej vzgajal (starši, stari starši, osnovnošolski učitelji, prijatelji, vrstniki ...)?
- Starši (mislim, da so me lepo vzgojili), stari starši,
- vrstniki – a bolje je, da se ne zgledujem po njih,
- izkušnje,
- knjige,
- zdrava pamet,
- lastne odločitve in koraki,
- odnosi do soljudi,
- spletni mediji.
- Bi morala gimnazija vzgojiti odgovorno in zrelo osebnost? Kako? Kakšna je po tvojem mnenju vloga razrednika in razrednih ur?

Nekaj jih govori v prid vzgojni vlogi šole:

- Šola naj človeka pripravi na življenje.
- Več bi morali izvedeti o pomembnih odločitvah v življenju (kako najti službo, vzgajati otroka ...).
- Govoriti bi morali o odnosih, da drug drugega ne bi izločali iz družbe.
- Vzgamajo nas s spodbujanjem in pohvalami.
- Super bi bilo, če bi se o vzgoji in teh temah pogovarjali pri pouku.
- Da, z vzgojo do delovnih navad.
- Da, saj moraš v gimnaziji postati samostojen in odgovoren.
- S spodbujanjem k dodatnemu delu in z nagrajevanjem.
- Vzgamajo nas lahko učitelji, in to z več strogosti.

Nekateri pa so nasprotnega mnenja:

- Vloga razrednika je, da opravičuje ure in da skrbi za odnose v razredu.
- Med razrednimi urami se ne da vplivati na posameznika, zato so brez zveze.
- Zunaj šole je preveč dejavnikov, ki vplivajo name, šola nima veliko moči.
- Nemogoče, saj šola nima vpogleda v moje osebno življenje.
- Ne, saj se le sami učimo iz lastnih uspehov in napak.
- Vzgoja je naloga staršev in ne šole.

Vzgojni načrt OŠ Cerklje na Gorenjskem

Po desetih letih

■ **Tatjana Škrab Grašič**, prof. pedagogike in nemščine, je pomočnica ravnateljice na OŠ Davorina Jenka Cerklje na Gorenjskem. Ob tem opravlja delo šolske svetovalne delavke ter poučuje nemščino kot fakultativni in izbirni predmet. Dvajset let je bila šolska svetovalna delavka, je vodja tima za pripravo vzgojnega načrta, koordinatorka različnih projektov ter mentorica šolskih prostovoljcev.

■ **David Rupnik**, dipl. inž. el., je projektant v podjetju Elsing inženiring d.o.o., predsednik sveta staršev na OŠ Davorina Jenka Cerklje na Gorenjskem ter predsednik Aktiva svetov staršev osnovnih šol pod Krvavcem.

Vzgojni načrt OŠ Davorina Jenka Cerklje na Gorenjskem je nastal pred desetimi leti. Pri pripravi vzgojnega načrta šole (v nadaljevanju VN) so sodelovali strokovni delavci, starši in učenci. Stališča in mnenja vseh sodelujočih je zbral in oblikoval tim za vzgojni načrt, ki še vedno deluje, a v drugačni sestavi. Ob pripravi so upoštevali smernice zakonodajalca, ki je v letu 2008 z dopolnitvijo zakonodaje poskrbel, da se v šolah načrtno ukvarjamo z vzgojo. Dejstvo je, da v ustanovah, kot so šole, vedno vzgajamo, vprašanje je samo, ali nezavedno ali zavedno, strukturirano in z vključitvijo vseh deležnikov.

Dokument, objavljen na spletni strani šole (<http://www.osdj-cerklje.si>), je v teh letih doživel nekaj sprememb, predvsem pa je bil pomembna podlaga našega vzgojnega delovanja. Starši so imeli vsako leto možnost odgovarjati na vprašalnik o vzgojnem delovanju šole in so nam na ta način posredovali povratno informacijo. Vsebinsko dokumenta in vzgojnega delovanja smo udeleževali na različne načine: z objavo dokumenta v publikaciji šole, z določitvijo rdeče niti, ki je usmerjala vzgojno delovanje šole v posameznih šolskih letih, z različnimi predavanji za starše, obravnavo dokumenta na svetu staršev, z medsebojnimi srečanji staršev po roditeljskih sestankih, brez prisotnosti razrednika, v programih oddelčnih skupnosti, z oblikovanjem razrednih vizij ...

Ponovni pregled

Zaupanje, ki je raslo med strokovnimi delavci in starši, je porodilo pobudo skupine staršev v lanskem šolskem letu, da sku-

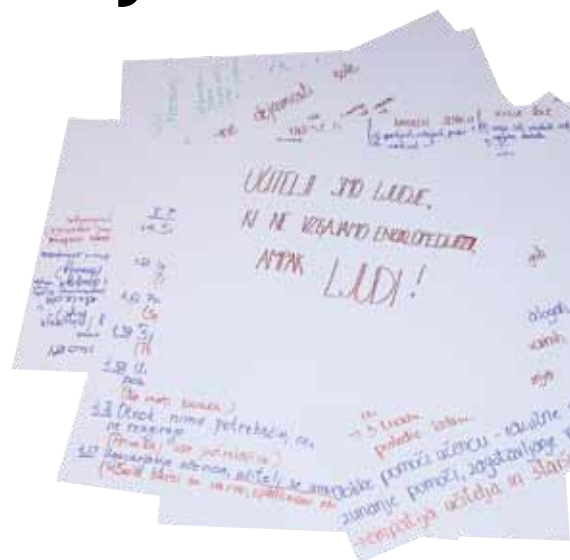
paj ponovno podrobneje pogledamo na vzgojno delovanje naše šole.

Naša izhodišča so bila sledeča:

- minilo je 10 let od formalne uveljavitve VN,
  - zamenjala se je generacija staršev,
  - prišli so novi učitelji,
  - učenci se soočajo z izzivi, ki jih pred leti še ni bilo,
  - to je ponovna priložnost, da se vključimo vsi deležniki in s tem (nad)gradimo naše odnose,
  - na konkretnih primerih preverimo skladnost trenutnega VN z našo realnostjo.
- Pripravili smo akcijski načrt, ki je predvideval naslednje korake:

1. korak: posamezni deležniki sami naredijo študijo vzgojnih primerov:

- starši na roditeljskih sestankih,
- učitelji po strokovnih aktivih,
- učenci zadnje triade v sklopu oddelčnih ur.

2. korak: učitelji in starši v svetu staršev analizirajo stanje:

- učitelji in svet staršev na delavnicah primerjajo rezultate študij primerov s trenutnim VN,
- učitelji in svet staršev na delavnicah pripravijo smernice za dopolnitev VN.

3. korak: tim za vzgojni načrt po potrebi pripravi besedilo za dopolnitev VN:

- na podlagi smernic se oblikuje končno besedilo,
- po potrebi se vključi zunanje sodelavce za strokovno in pravno pomoč glede vzgojnega delovanja in pravil hišnega reda.

4. korak: formalno sprejetje VN.

Delali smo skupaj

Prva dva koraka smo izvedli v šolskem letu 2017/18, druga dva pa sta še pred nami. Pri tem velja izpostaviti tri dogodke, ki so že za nami. Na prvem smo zbirali vzgojne situacije, o katerih se želimo pogovarjati in so bile osnova za srečanje staršev in učiteljev. Na drugem dogodku smo pripravili usposabljanje članov sveta staršev za delo v razredih, na tretjem pa smo se srečali učitelji in svet staršev.

Starši in učitelji smo imeli možnost predlagati vzgojne situacije, s katerimi se srečujemo v svojem šolskem prostoru. Zbrali smo

Revija Vzgoja je zame kot ravnateljica osnovne šole, pa tudi zame osebno izjemno dragocena. Je edinstvena revija, ki je usmerjena v pomembno vsebino vzgoje, ki je zadnjih nekaj let postala 'šibki člen' naše družbe. Vedno znova odpira prvovrstna in aktualna vprašanja glede vzgoje, pristopov v vzgoji, dileme, ki ponujajo številna razmišljanja, strokovne poglede številnih strokovnjakov s področja vzgoje, ki ponujajo teoretične in praktične rešitve.

Ob 20. obletnici izhajanja revije Vzgoja želim, da uspešno in vztrajno krmari med dvomi, 'ali je potrebna', in med priložnostmi, ki se ponujajo v naši družbi. Vsem ustvarjalcem revije pa želim, da jim nikoli ne usahnejo številne ideje, s katerimi bogatijo številko za številko.

mag. Marijana Kolenko

preko petdeset primerov, ki so bili izhodišče za delo. Primeri so bili različni: od povsem simpatičnih, npr. kaj narediti, ko na šolskem hodniku vidimo devetošolca, ki se strastno poljubljata, do resnih primerov, povezanih z nasiljem na šolskem stranišču. Naša praksa je, da drugi del zimskih roditeljskih sestankov vodijo predstavniki star-

Samospoštovanje je jedro osebnosti.

To je občutek lastne vrednosti, ki se odraža v tem, da čutimo, da smo vredni ljubezni, pozornosti, naklonjenosti drugih, ter čutimo, da smo kos nalogam, ki jih prinaša življenje. Nove naloge se ne ustrašimo, ker vemo, da se stvari, ki je ne znamo, lahko naučimo. Tak človek tekmuje s samim seboj in ne z drugimi. Človek, ki ima visoko samospoštovanje, je telesno in duševno bolj zdrav, učno in delovno uspešen, ustvarja tople odnose in socialno prijetno okolje. Kdor se spoštuje in ceni, je svetel človek.

(dr. Silvo Šinkovec na uvodnem srečanju s člani sveta staršev)

šev brez prisotnosti razrednikov. Pri tem obdelajo pripravljeno temo in ostala aktualna vprašanja, povezana z oddelkom, ki jih želijo najprej obravnavati v krogu staršev. Tako so v lanskem letu starši sami 'študirali' vnaprej zbrane vzgojne situacije. Vodenje staršev enega razreda ni enostavno delo, zato smo pred tem pripravili usposabljanje za člane sveta staršev. Na tem srečanju je ga. Slava Suhač, ki je trenerka socialnih kom-

petenc po metodi Adler Social Coaching, podala nekaj večšin in spodbud za delo pred skupino, dr. Silvo Šinkovec pa svoje ugotovitve iz doktorske disertacije na temo VN v šoli.

Vrhunec lanskega dela je predstavljalo srečanje učiteljev in članov sveta staršev. Srečanje smo naslovlili *Vzgojni načrt po desetih letih*. Čeprav se je bližal konec šolskega leta, ko je veliko dela in skrbi, se je v zbornici naše šole zbralo 26 staršev, 28 učiteljev, vodstvo šole in gosta srečanja dr. Silvo Šinkovec in g. Janko Korošec, tajnik Zveze aktivov svetov staršev Slovenije (ZASSS).

Po uvodnem delu dr. Silva Šinkovca so se udeleženci razdelili v skupine, v katerih so bili enakomerno zastopani starši in učitelji. Dr. Silvo Šinkovec je podal štiri izhodišča za razvijanje vzgojnega delovanja:

- kultura spoštovanja,
- ustvarjati izpolnitev,
- povezati vzgojni načrt in smoter spodbujanja celostnega razvoja osebnosti,
- opolnomočenje staršev in učiteljev.

Vzgojne situacije, ki so jih imeli možnost predlagati učitelji in starši, so bile izhodišča za delo v skupinah.

Hkrati so udeleženci imeli nalogo, da pogledajo, ali naša šola deluje v skladu z VN, načeli Unesca, ker smo Unescova šola, in ne nazadnje tudi z vrednotami skladatelja Davorina Jenka, po katerem se šola imenuje.

Po enournem delu v delavnicah, začetni negotovosti, ali delamo prav, so ostala vrata večine učilnic, kjer so delale skupine, zaprta. Debata med udeleženci se je polno razvila, kar težko jo je bilo prekiniti. V zbornico so se vračale zadovoljne skupine, ki so

ob moderaciji g. Janka Korošca iz ZASSS predstavile svoje delo v delavnicah. Poročanje nam je ponudilo sidrišča, na katera se lahko opremo pri nadaljnjem delovanju in dopolnjevanju VN šole:

- Učitelji ne vzgajamo enciklopedij, ampak ljudi.
- Delovanje staršev in učiteljev mora biti usklajeno.
- V konkretnih situacijah moramo ugotovljati vzroke za vedenje otrok.
- Uporabljati moramo 'jaz' sporočila.
- Kako delati, ko starši ne sodelujejo pri reševanju problema?
- Še boljše je treba opredeliti namen individualnega pouka za učenca.
- Pomembno je prepoznavanje čustev in učenje čustvene abecede.
- Ob težavah odkrito prosimo za pomoč v šoli ali se obrnemo na različne strokovnjake.
- Odrasli spodbujamo medvrstniško pomoč.
- V najrazličnejših situacijah krepimo kulturno vedenje.
- Vseživljenjsko učenje naj bo vsakodnevno prisotno v življenju in delu šole.
- Krepili bomo domoljubje med vsemi deležniki.

Po zaključku poročanja smo udeleženci naredili kratko refleksijo. Vsak od nas je lahko z dvema besedama opisal počutje

Zrevijo Vzgoja se dobro razumeva: *Zspoštujem jo, rada jo imam, veselim se je, v njej iščem članke, ki jih čez čas potrebujem. In jih ponovno berem. Ker jo tudi posojam, mi nekatere številke manjkajo. Nečakinji sem podarila naročnino, ki jo podaljšujem, saj jo berejo tudi njena družina in prijatelji. Z mamo komentirava uvodnike; kako te poboža dejstvo, da v tem norem času še obstajajo vrednote in ljudje, ki jih zagovarjajo/-mo: srčno, nevsiljivo, strokovno in utemeljeno s primeri. Hvala za našo Vzgojo in še na mnoga leta!*

mag. Lidija Golc

po delovnem popoldnevu.

Besede, ki nas opogumljajo za delo naprej: veselje, spoštovanje, ljubezen do poklica, upanje, izziv, sodelovanje, strpnost, spodbuda, podpora učiteljem in staršem, domoljubje, empatija, smo na dobri poti, manj besed, več čutiti, manj misliti, avtoriteta, dober občutek, da delamo skupaj, različne ideje za skupen cilj, pozitivna samopodoba, poklon učiteljem in staršem, rast in spoštovanje, učenje za življenje, čustvena abeceda, praznik šole in družin.

V pomoč pri nadaljnjem delu nam bodo

tudi besede dr. Silve Šinkovca, ki jih je podal na srečanju v razmislek:

- V kakšen razred bi radi prišli učenci in učitelji?
- Kakšno vzdušje si želimo, kako in kdaj ga ustvariti?
- Kakšen kolektiv si želimo, kakšne medosebne odnose bomo živeli?
- Koliko se bomo trudili za estetski izgled šole, razredov, hodnikov, garderobe?
- Katere vrednote so pomembne za nas odrasle in bi jih radi delili z mladimi?

Kaj nas še čaka

V tem šolskem letu čakata na realizacijo še dva koraka akcijskega načrta. Cilj ni odličen dokument, ampak doživljajska pot do njega in na to pot želimo aktivno vključevati čim večje število deležnikov. Ne bomo se vedno strinjali, katera smer oz. rešitev je boljša. Do boljših rešitev nas lahko pripeljejo odprti pogovor, spoštovanje in dobronamernost. V šoli pravimo: Kaj je bolj dragoceno kot to, da imamo starše na svoji strani? Starše, ki so prvi vzgojitelji. Starši pa smo tudi veseli, če nas v šoli jemljejo kot partnerje na vzgojnem področju. Iz tega namreč sledi, da si starš upa vprašati brez strahu, da bo vprašanje, ne glede na vsebino, napačno razumljeno.

Obdelane vzgojne situacije bomo lahko shranili in nam bodo v pomoč, ko bo treba ukrepati v podobnih primerih. Vsako situacijo so starši namreč preučili v vlogi starša in učitelja. Enako so naredili učitelji. To pomeni, da imamo za omenjenih petdeset primerov vsaj dvesto odgovorov, dejansko pa jih je še veliko več.

Rezultat dela na tem projektu je tudi rdeča nit, ki vodi naše vzgojno delovanje v tem letu: *Spoštovanje mostove gradi*. Izbrali so jo strokovni delavci. Spoštovanje je med vrednotami vzgojnega načrta na prvem mestu. Naše delo v okviru rdeče niti bo šola staršem in obiskovalcem predstavila na dnevu šole v maju 2019.

V žarišču 34. številke Vzgoje (2007) je takratna državna sekretarka Mojca Škrinjar o razlogih za uvedbo vzgojnih načrtov med drugim zapisala: »Celovito usmeritev z ravni države je težko ustvariti – če ne celo nemogoče predpisati – brez upoštevanja bistvenega elementa: otrokovih staršev, njihovih usmeritev in načel. V smernicah za delo z oddelčno skupnostjo je tudi težko predvideti prav vse elemente tega odnosa. /.../ Vzgojni načrt bo gojil tudi ta odnos in spodbujal pridobivanje teh spretnosti v učiteljskih kolektivih. Odnos med šolo in starši naj bi se spreminjal v partnerstvo.« Primer naše dobre prakse potrjuje zgoraj zapisano. ◀

Literatura

- Priporočila o načinih oblikovanja in uresničevanja vzgojnega načrta osnovne šole (2008). MŠŠ. Prva izdaja, avgust 2008.
- Škrinjar, Mojca (2007): Zakaj šola potrebuje vzgojni načrt? V: *Vzgoja*, letnik 9, št. 34.
- Šinkovec, Silvo (2017): *Vzgojni načrt v šoli*. Ljubljana: Založništvo Jutro in Inštitut Franca Pedička.
- *Vzgojni načrt OŠ Davorina Jenka Cerklje na Gorenjskem*.

Revija Vzgoja je zanimiva in uporabna

Vsi pedagoški delavci smo zasvojeni z nenehnim iskanjem novih idej, ki bi nam pomagale, da bi bile naše dejavnosti z odraslimi ali učenci ne le poučne in vzgojne, temveč tudi zanimive. Ideje dobimo na strokovnih izobraževanjih, v medsebojni izmenjavi izkušenj, pogovorih, ob branju strokovne literature in strokovne periodike.

Revija *Vzgoja* je zame ena izmed pomembnih strokovnih revij. Zakaj? Posamezne številke so posvečene nekemu izbranemu področju oz. vsebini. Vsako vsebinsko področje je zastavljeno tako, da v njem vedno najdem zelo vredna razmišljanja in dosežke priznanih teoretikov s pedagoško-andragoškega področja ter drugih strokovnjakov, npr. poznavalcev pravne in zdravstvene stroke, sociologov itd.

Poleg tega imajo zame veliko vrednost prispevki naših kolegic in kolegov, ki predstavljajo preizkušene oz. uspele primere udejanjanja strokovnih vsebin z otroki in v vrtcu in z učenci na različnih predmetnih področjih in ravneh. Revija ima še eno dodano vrednost; prinaša tudi številne nasvete učiteljem za pripravo zanimivih razrednih ur, za delo s starši, staršem pa svetuje pri vzgojnem delovanju v lastnih družinah.

Velik del svojega poklicnega delovanja sem opravila tudi kot svetovalka na Zavodu RS za šolstvo in sem poleg drugih revij redno brala revijo *Vzgoja*. Sledila sem strokovno-teoretičnim člankom priznanih strokovnjakov in navedeni bibliografiji. Če določenih naslovov prej nisem poznala ali jih prebrala, sem to naredila pozneje. Pogosto se spomnim enega izmed prispevkov dr. Cukjatija, v katerem je pisal o razsežnostih, ki jih s seboj prinaša takrat v zahodnem svetu že razširjena »rodna ideologija«. V tistih letih se pri nas o tem ni veliko razpravljalo oz. se je o tem bolj 'tihu' govorilo. Posegla sem po navedeni literaturi omenjenega avtorja. Danes vidim, kako prav je imel avtor prispevka v napovedovanju dogodkov, ki smo jim danes priča.

Vzgoja mi je zanimiva tudi zato, ker ponuja številne informacije, povezane z duhovno dimenzijo vzgojno-izobraževalnega dela. V Vzgoji najdem informacije o dogodkih, ki so se ali se bodo dogajali v Sloveniji in so vredni učiteljeve ali starševske pozornosti, ter odmeve na te dogodke.

Zelo so mi všeč prispevki, v katerih so predstavljeni kolegice in kolegi, njihovo delovanje in življenjska pot. Ob prebiranju življenjskih poti naredim tudi lastno refleksijo, se zazrem vase in pri sebi iščem stvari, ki so bile vredne na moji pedagoški poti. To name deluje spodbudno.

Uvodniki v vsaki številki Vzgoje so vreden prispevek urednika. Pater dr. Silvo Šinkovec to napiše tako, da se z zanimanjem lotim branja revije. Najprej preberem uvodnik in potem vse prispevke, ničesar ne izpustim. Ko vse preberem, se znova vrnem na uvodnik in ga ponovno preberem ter primerjam nagovor z vsebino v reviji.

V reviji *Vzgoja* mi je všeč, da bralci dobimo tudi informacijo o strokovnih seminarjih in drugih izobraževanjih za pedagoške delavce, izidu nove strokovne literature, pomembne za učiteljevo strokovno in duhovno rast.

Seveda sem na revijo *Vzgoja* naročena in verjamem, da bomo skupaj praznovali tudi naslednjo okroglo obletnico. Odgovornemu uredniku in vsem sodelavcem čestitam ob pomembnem jubileju.

Dragica Motik, prof.

Še vedno ljubim sanje

Naš pogovor: dr. Milček Komelj

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije Vzgoja, duhovni asistent DKPS in direktor Inštituta Franca Pedička.

Z dr. Milčkom Komeljem smo pričeli sodelovati leta 2003, torej kmalu po začetku izhajanja naše revije. Zamisel, da revija Vzgoja uči bralca 'brati' umetniško delo, se je tako uresničevala s pomočjo akademika, ki je letos dopolnil 70 let življenja. Najbrž si res ne bi mogli izbrati boljših besed, kot je 'življenje z umetnostjo'; to so namreč zapisali v naslovu knjige, ki je izšla ob njegovem jubileju. Umetnost nas vodi v svet lepote in idej, razmišljanja in pripovedovanja preko podob. Hvaležni smo dr. Komelju za številne članke, ki jih s svojo pronicljivostjo piše za naše bralce. Ob njegovem in našem jubileju je nastal tudi ta pogovor.

Prosim vas, da se našim bralcem najprej na kratko predstavite.

Na željo, naj se predstavim, vam lahko odgovorim kar z verzi, ki so natisnjeni na platicah prvega dela moje knjige *Življenje z umetnostjo*: »Kdo sem, ne vem. Očitno me sploh ni / in 'jaz' sem mi le skozi svet godi. / Svet iz podob in pesniških besed / omamlja me vse dneve in noči. / V njem so mi prebujene le oči.«

Kako ste se srečali z umetnostjo v otroštvu in z njo živeli kot odrasel človek?

Z umetnostjo se srečujem, odkar pomnim. Kot otrok sem nenehno risal, zatem pa pričel o umetnosti še pisati. V otroških letih sem se stalno smukal okrog očeta v novomeški študijski knjižnici in že tam spoznal vrsto pomembnih ustvarjalcev, pozneje sem umetnike spoznaval kot sodelavec slikarja Božidarja Jakca ter zatem zlasti pri Novi reviji, danes pa v umetniškem razredu SAZU, tako da se mi vse življenje preraja isti življenjski vzorec, ki mi je najbliže. Če je le mogoče, pa najraje v samoti berem in se pogovarjam z umetniki ne glede na njihov življenjski čas in lahko živim ves čas tudi v vzporednem svetu, kar me najbolj pomirja

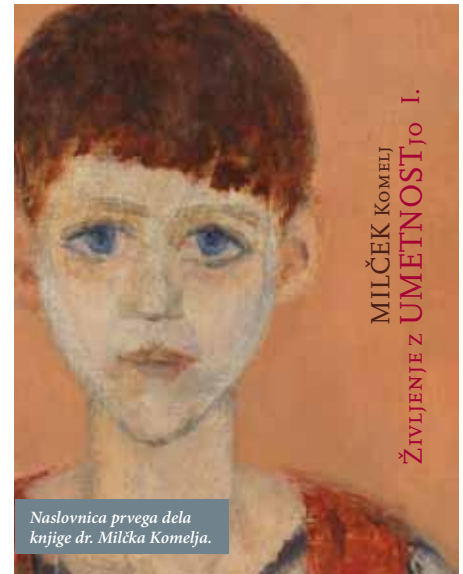
in osrečuje. Zato med svojim otroštvom in odraslostjo ne vidim bistvene razlike, saj še vedno koreninim v lastnem otroštvu.

Za revijo Vzgoja pišete že vrsto let. Kaj pomeni to pisanje za vas?

Sodelovanje z *Vzgojo* mi je postalo pravo veselje. Ker se je v njej nabralo že precej mojih komentarjev, vidim v njih že kar posebno, vzgoji namenjeno poglavje v svojem delovanju, četudi se sicer nimam ravno za vzgojitelja.

Vsakič izberete eno umetniško delo. Kakšni so kriteriji za izbiro?

Ko ste me povabili k sodelovanju, me v svoji širokosrčnosti niste v ničemer pedagoško-vzgojiteljsko usmerili ali omejili. Skušal sem izbirati slike, ki so se mi zdele za tovrstno revijo vsestransko primerne. Ker so številke revije tematsko osredotočene, pa je smotno, če so lahko žariščni tematiki vsaj kolikor mogoče prilagojene tudi slike. Opažam, da se večini tem najbolj prilagajajo starejše, tudi motivno razvidnejše upodobitve, in skušam upoštevati še željo po »fotogeničnosti« oziroma barvitosti podob, ki naj bi pritegnile bralca tudi na prvi pogled zelo lepo oblikovane revije. Najbrž pa žal pre-

Naslovnica prvega dela knjige dr. Milčka Komelja.

malo upoštevam vaš namig, naj bi večkrat predstavil morda teže dojemljivo sodobno ustvarjalnost, v kateri pa sam pogosto ne vidim dovolj globine.

Revija Vzgoja je v samem začetku v svoji uredniški politiki oblikovala stališče, da je vzgoja tudi učenje 'branja umetniškega dela'. Kako ocenjujete revijo v odnosu do umetnosti?

Vzgajanje k 'branju' umetniškega dela gotovo sodi v sklop prizadevanja za celovito človeško vzgojo, posebno pa za 'vzgojo srca', saj se nam skozi umetnost razkriva življenje v vseh svojih dilemah in tudi bogoskatskih hrepenenjih. Za razbiranje umetnosti je potrebna dojemljivost, to pa je mogoče tudi spodbujati oziroma negovati. Prav to se mi je zdelo najbolj, če že ne edino smiselno tudi pri pedagoškem delu na fakulteti, gotovo mnogo bolj kot samo posredovanje zgodovinskega znanja, ki seveda tudi ni odveč. Ker je beseda naše temeljno

sporazumevalno sredstvo, je smiselno z njo približevati tudi sporočilo likovnih del, pa četudi govorijo umetnine že same zase. Še toliko bolj pa to velja za likovni jezik, ki ga ustvarjalci lahko razvijajo tudi v bolj abstraktni smeri in je morda zato komu videti povsem tuj. Šele ko mu je z razlago omogočen vstop vanj, pa mu lahko postane celo zlahka razumljiv. Revija *Vzgoja* s svojimi raznovrstnimi temami gotovo prispeva tudi k dojetanju umetnosti, predvsem seveda z etičnega vidika; nekatere njene bralce menda posebej pritegnejo tudi slike na naslovnici. V posebno veselje mi je bilo, ko si je eden od njih, kot mi je poročala gospa Ašič, zaželel videti na platnici sliko Gabrijela Stupice, ki je bila potem tudi zares objavljena.

Kaj bi morali še storiti, da bi boljše razumevali umetnost?

Mislím, da je za umevanje umetnosti temeljna pripravljenost, da se ji gledalec neobremenjeno prepusti in ga lahko umetnina sama nagovori. Če se to zgodi in se potem o stvari še sprašuje, mu marsikaj lahko pojasni tudi njeno dodatno 'branje', ki predpostavlja tako poznavanje zgodovine kot umevanje načel likovnega jezika. A bistvo umetnine je racionalni razlagi izmuzljivo in ostaja skrivnostno. Zato mi osebno nikakor ni všeč pedagoško-vzgojni prijem, pri katerem je na razstavnih stenah tik ob sliki zapisana poučna razlaga, saj potem gledalec gleda sliko skozi že definiran pogled ali si jo ogleda šele po branju, še preden se sam poglobi vanjo. Zapisana razlaga je smiselna kvečjemu kot dodatna opora, pa še to je treba jemati le kot sugestijo za lasten premislek, saj umetnine niso predvsem pojasnjevalke umetnostne in kulturne zgodovine, ampak živijo najprej same zase. Za srečevanje z umetnostjo je potrebno empatično čutenje in ostro opazovanje, med katerim pa se zlahka zavemo, da se lahko globlje kot skozi ostro začrtanost zazremo tudi skozi slikovito zabrisanost, kakršno je k

nam vpeljal Jakopič. K umevanju umetnosti gotovo prispeva obiskovanje razstav in branje knjig, ki jih je treba, kadar presoajo umetniški pomen, vedno jemati kot ubeseditve subjektivnega pogleda, izhodišče za to pa je gledalčeva lastna odprtost za življenje. Ko vstopi človek, zavezan gledanju in branju, v svet umetnosti, se mu s tem gotovo poglobljata pogled na življenje in uvid v njegove duhovne razsežnosti, kar ljubiteljem prinaša tudi poseben spoznavno-estetski užitek. Skozi dojetanje avtentične umetnosti je mogoče zaslutiti stvariteljsko moč, ki je vdihnjena v človeka, da se z njo izpoveduje, odkriva in ustvarja nove svetove.

Bi poleg slikarstva in literature vključili še druge umetniške zvrsti?

V našem okolju je navzven gotovo najbolj izpostavljena umetnostna zvrst arhitektura, ki pa si danes zaradi podrejanja vsega funkcionalnosti žal največkrat ne zasluži tega imena; zato na novo bolj pozitivno vrednotimo celo tisto iz 20. stoletja, ki jo danes vse

NOVOMEŠKI BRG S KAPITIJEM, AKVAREL

Objavljeno v knjigi *Življenje z umetnostjo 1*, str. 444.

pogosteje rušijo. Če pa sprašujete po nadaljnjih različnih možnostih za okras revijalnih naslovníc, se najbolje spominjam tovrstnih izkušenj pri Novi reviji. Slikar Janez Bernik je nekoč predlagal, da smo kratek čas z naslovnico opozarjali tudi na kiparje, a se poskus v primerjavi s slikami izrecno zaradi težje predstavitve kipov na fotografijah ni najbolje obnesel. Isti umetnik je dal

tudi pobudo za vključevanje epigrafov, torej književnih rokopisov. Danes so videti kot likovna dela lahko celo slikovite glasbene partiture, ki jih je mogoče celo razstavljati kot likovne stvaritve, seveda le kot opozorilo na glasbo, ki jo je treba zbrano poslušati. Prav glasba pa je, kot spričo glasbenega onesnaževanja okolja vedno znova opozarja akademik Lojze Lebič, danes največja svetovna velesila, ker lahko izjemno močno vpliva na človeka. Dviga ga k višavam, lahko pa ga – kot mi je nekoč skladatelj dejal, ko sva se srečala sredi divjega 'glasbenega' hrupa na Prešernovem trgu – spodbuja celo k najbolj neprimernim dejanjem.

Letos praznujete okroglo obletnico. Ob vašem jubileju vam v imenu uredniškega odbora iskreno čestitamo. Kako ste praznovali?

Za čestitke se vam pristrčno zahvaljujem. Sam rojstnega dne nisem nikoli družabno praznoval, ampak sem si najraje vzel čas, da sem ga prebil s kako lepo knjigo v roki. V zadnjem času pa sem tudi na ta dan moral govoriti ob kaki kulturni prireditvi. A ob 60-letnici sem bil skrajno presenečen, ko so mi na skrivaj izdali knjigo s prijateljskimi prispevki ustvarjalcev, desetletje zatem pa sem zdaj tudi že sam pripravil povsem drugačno knjigo, ki jo je izdalo novomeško Kulturno društvo Severina Šalija v sozaložništvu s Slovensko matico ter z denarno podporo Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Filozofske fakultete, Univerze v Novem mestu, tovarne Krka, novomeške škofije in številnih drugih donatorjev. Že nav-

zven razkošna knjiga *Življenje z umetnostjo*, ki zajema področja mojega delovanja od osnovnošolskih in gimnazijskih domačih in šolskih nalog ter risb in akvarelov do zapisov iz današnjega časa, je nastala na pobudo in vztrajanje nekdanjega novomeškega župana Francija Koncilije. Za njen natis je z neverjetno požrtvovalnostjo zbral pri mecenih ves denar. Že zato se je spodobilo,

S snemanja filma o dr. Milčku Komelju - Otok svetlobe.

da sem sodeloval tudi na njenih dosedanjih predstavah, kot si jih je velikopotezno zamislil, tako na soareji v novomeškem Anton Podbevšek Teatru kot prav na rojstni dan v novomeški knjižnici, kjer me je ob številnih obiskovalcih tudi iz Ljubljane s petjem presenetila še vnukinja, študentka sopranistka Talita Sofija Komelj, akademik Andrej Jemec pa z zame naslikano sliko, z grafikama pa sta me obdarovala tudi Jožef Muhovič in Branko Suhy. V isti knjižnici sem bil še kot otrok priča praznovanju 70-letnice Ilke Vašte in Franceta Bevka ali 80-letnice Alojza Gradnika in v dolenski Kostanjevici jubilejev Božidarja Jakca in Toneta Kralja, zdaj pa sem se nenadoma v takem položaju znašel še sam, hkrati počaščen in zaprepaščen, saj se zavedam, da sem bolj spremljevalec tovrstnih umetnikov kot eden izmed njih. A domoljubni rojaki so me sprejeli s pretirano pozornostjo in s tem tudi povzročili, da se je moj jubilej širše oznanil in med posledice očitno sodi tudi tale pogovor.

Ste član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Kako ta ustanova danes opravlja svojo vlogo? V čem vidite svoje poslanstvo kot akademik?

Akademija je najvišja simbolna predstavica slovenske znanosti in umetnosti. Njeni člani pripravljajo številne simpozije in tematske posvete. Ustanova marsikomu

tudi kaj svetuje, tudi politikom, a le v načelnih usmeritvah in ne dnevnopolitičnih stvareh. Za njeno agilnost si kot široko kulturno razgledana osebnost po pokojnem predsedniku Trontlju intenzivno prizadeva tudi sedanji predsednik akademik dr. Tadej Bajd. Veljavo ji dajejo njeni člani s svojim delom, ki pa je zelo raznovrstno, tako kot so raznovrstni tudi njihovi pogledi na svet, ki jih včasih ni lahko uskladiti. Vsaj po moji izkušnji pa ima v njej posebno težo prav umetniški razred, četudi zajema le petino vseh članov. Ker so v presojanju aktualnih vprašanj, ki se tičejo obstoja našega naroda, najbolj zavzeti prav slovenstvu zavezani pisatelji, so najbolj odločilni pri zavzemanju za veljavnost slovenskega jezika na univerzi in pri siceršnji skrbi za našo identiteto. Toda prav ti zadnje čase na žalost vse bolj odhajajo, tako kot sta pred časom odšla Saša Vuga ali Ciril Zlobec in pred nedavnim še Alojz Rebula. Sam sem ob letošnji 80-letnici SAZU usmerjal pripravo razstave in kataloga slikarjev in kiparjev akademikov v ljubljanski Narodni galeriji in za jubilejno publikacijo predstavil 31 pokojnih članov umetniškega razreda, delujem pa tudi kot predstavnik Akademije v več znanstvenih in programskih svetih, tudi svetu Cankarjevega doma. Največ pa mi pomenijo srečanja z umetniki, ki na sejah razpravljajo predvsem o stanju duha pri nas in v svetu ter si vsak zase prizadevajo, da lahko potrejujejo svoj vpliv v dobro naše kulture tudi

kot člani Akademije. Član umetniškega razreda SAZU Boris A. Novak pa je tudi predsednik akademijske komisije za slovenski jezik, v kateri sodelujem.

Kaj je za vas v življenju najbolj pomembno?

O tem se nisem nikoli posebej spraševal, ampak sem živel v skladu s samim seboj, to pa pomeni, da mi je več kot vse drugo pomenilo intimno življenje z umetnostjo; in prav to me je najbrž vedno znova pripeljalo tudi v družbeno okolje, kjer sem ga lahko tudi vidneje manifestiral in sem postal, četudi najbolj ljubim mir, na številnih – zlasti likovnih – področjih tudi javno dejaven. Bolj kot otipljivo resničnost in življenjski vrvež pa sem vedno ljubil in še vedno ljubim sanje, tudi v slikah. Seveda pa mi je pomembno živeti v harmoniji tudi s soljudmi, četudi smo umetnostni zgodovinarji pogosto bolj kot na žive ljudi navezani na predmete, ker tudi umetnine dojemamo kot živa bitja, v katerih je za vedno utelešena energija njihovih ustvarjalcev.

Zato pa tudi nisem navezan le na sedanji čas, ampak se mi zdi življenje nekako brezčasno, kot da bi se nam v vsakem trenutku življenja ponujala večnost. Svojim sedemdesetim letom se lahko samo čudim, ker se še vedno počutim nekdanjega otroka, seveda obogatenega z obilico spominov, od katerih pa se vedno spominjam samo lepih. Čudežu življenja pa se še bolj čudim, odkar sem posvojil mucko, ki se je k nam zatekla, nadvse vzgojeno bitje z odličnim spominom in uglajenim značajem, ki vse budno opazi in si vse zapomni. Ko sem spoznal, da se predaja samemu bivanju in se o ničemer ne sprašuje, ampak samo je in se nenehno umiva, sem uvidel, da sva si v bistvu podobna, le da sam nenehno, a z enako zavzetostjo počnem nekaj povsem drugega, kar pa mi je bilo očitno prav tako naloženo. Najpomembneje mi je očitno živeti, zatopljenemu v lepoto, ki je velika skrivnost, tako kot Giocondin smehljaj, kot je v zbirki Skrivnosti napisal prijatelj Niko Grafenauer. Četudi se zavedam minljivosti življenja, se mi zdi, dokler sem živ, življenje večno, še posebej v sožitju z umetnostjo in v duhovnem pogovoru s pesniki in pisatelji ali slikarji, ki jih že dolgo ni več, a so še vedno tu.

Orodja za obdelovanje slabih izkušenj

Skupinsko socialno učenje IV

■ **Jože Ramovš**, prof. dr., antropolog, logoterapevt, ima opravljeno specializacijo iz partnerskega komuniciranja, je predstojnik *Inštituta Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje*. Metodo skupinskega socialnega učenja teoretično in praktično razvija v razvojnih programih za kakovostno staranje, lepše sožitje, osebnostno zorenje in terapevtsko reševanje psihosocialnih težav. Napisal je preko dvajset samostojnih knjig, njegova strokovna bibliografija v COBISS obsega nad tisoč enot.

V Vzgoji prikazujemo skupinsko socialno učenje – metodo za oblikovanje človekove osebnosti in lepšega sožitja. V prejšnji številki smo vzeli pod lupo slabe izkušnje in spore kot njihov pogost primer. Ob vprašanju, kakšen smisel imajo slabe izkušnje, se je izostril odgovor, da so te življenjske bodice klic in energija za razvoj lastne osebnosti in sožitja v družini, službi in družbi, ko zaide v slepo ulico ali obtiči na mestu. Slaba izkušnja kliče po obdelavi, da bomo iz nje dobili dobro izkušnjo, kakor iz bodeče ježice lahko izluščimo slasten kostanj.

Danes prikazujemo vrsto orodij za obdelovanje slabih izkušenj v dobre. Tudi tokrat imamo lahko pred očmi spore, saj so neizbežna izkušnja v sožitju, večinoma neprijetna, včasih zelo škodljiva. Ljudje so od nekdaj razvijali načine za obvladovanje sporov, danes razvijamo metode za to tudi v različnih psihoterapevtskih šolah. Mi se temu intenzivno posvečamo pri razvoju

V vsakem primeru je osnova dobrega odziva na jezo ali sitnobo drugega to, da v sebi tiho obudim neko dobro, lepo in prijetno izkušnjo s tem človekom.

antropohigiene – vsakomur dostopnih vsakdanjih 'domačih zdravil za dušo in telo';¹ tu je pomembno vprašanje, kako obdelati slabe izkušnje in jih vgraditi v svojo prihodnost. Na kratko bomo prikazali sedem vsakdanjih orodij za preprečevanje nepotrebnih sporov, za obvladovanje vsakdanjih sporov in za rešitev hujših sporov. Vsakega bomo poimenovali s slikovito prisposodbo, ki si jo zlahka zapomnimo. Temeljitejša razlaga vsakega od njih bi zavzela čedno poglavje v priložniku antro-

pohigiene. Da ga človek usvoji kot večino v vsakdanjem sožitju, pa zahteva zavestno odločitev in nato vztrajno vadbo.

Ne izlij z umazano vodo tudi dojenčka!

Ta rek o izkušnji kopanja pokakanega dojenčka je dober naslov za orodje, brez katerega ni mogoče obdelati nobene slabe izkušnje, ki jo imamo z drugim človekom – bližnjim ali neznanim. Nekdo me z besedo, vedenjem ali dejanjem užali, razjezi, prizadene, mi škodi ... To je njegov slab 'izdelek', ne pa on; v njegovih besedah, vedanju in dejanjih so gotovo tudi dobri 'izdelki'. Tako kakor zase želim, da me vsakdo jemlje takega, kakršen sem v celoti, z vsem mojim dobrim in lepim, ne pa samo mojega trenutnega slabega 'izdelka', si isto želi tudi vsak človek. Tudi ta, ki me trenutno jezi, žali, mi škodi. Če vztrajno vadam, da pri vsakem človeku upoštevam vse, kar šteje – ga torej spoštujem – se cepim proti kužni socialni bolezni, da bi zaradi grde besede, vedanja ali dejanja drugega razvrednotil in obsodil njega. Kot človeka ga spoštujem, jezen ali žalosten pa sem zaradi njegove besede, vedanja ali dejanja – ko to

počem pristno, je prvo neskončno večje od drugega.

Mirno odvržem 'nenaslovljeno pošto'

Velik del sporov vzplamti iz čistega nespo-razuma. Žena je na primer zelo utrujena, morda nekoliko bolna ali so jo zelo prizadeli v službi. V pogovoru z možem mimogrede – pogosto nevede in nehote – padejo nepravne besede; prav tiste, ki navadno sprožijo spor med njima. Te njene besede so kot nenaslovljena pošta v nabiralniku; v resnici niso namenjene njemu. Pameten človek se ne da zavesti kričeči reklami. Ne jezi se nanjo. Mirno jo odvrže v zaboj za smeti, med odpadke za reciklažo. Tako mož v gornjem primeru ne začne spora z ženo. Seveda ji tudi ne razlaga zviška, da jo »razume, ker jo je že moralo nekaj prizadeti«. Pač pa se vživi v njeno napetost in stisko, saj jo je že neštetočkrat občutil tudi sam.

Kadar eden od družinskih članov v svoji živčni napetosti prestopi mejo, večinoma zaleže za razelektritev napetega vzdušja sočuten molk; sočutno topel in ne užaljeno hladen molk. Če sem tudi sam zelo napet, se je dobro – če je mogoče – za nekaj časa mirno odmakniti in nekaj delati, da se v obeh zniža visoka napetost. V vsakem primeru pa je osnova dobrega odziva na jezo ali sitnobo drugega to, da v sebi tiho obudim neko dobro, lepo in prijetno izkušnjo s tem človekom; v prisposodbi rečemo: prižgem lučko na njem, da obsveti pot mojim besedam in vedenju.

V jezi 30 sekund držim jezik za zobmi

V globljih predelih možganov imamo živčna središča (amigdala), ki se samodejno in bliskovito odzovejo na ogroženost, podobno kakor je to pri vseh živalih: z napadom ali z begom. To živčno središče vodi naše vedénje nekaj sekund brez naše zavesti. Ko nas npr. kdo razjezi, to ni resnična življenjska nevarnost, a se avtomatično odzovemo tako, da 'usekam' nazaj z vsemi topovi ali pa se sesujemo v malodušje. Rešitev je v tem, da se navadim trideset sekund držati jezik za zobmi, da ne izrečem česa, kar kviri odnose. Po tem času sem spet sposoben zavestno 'poprijeti krmilo' in smiselno usmeriti svoje besede, vedénje in dejanja.

Preden ugovarjam sogovorniku, ponovim njegovo misel in ga radovedno vprašam, ali sem ga razumel

Ko mi drugi pove nekaj, kar me moti ali se mi ne zdi prav, to na kratko ponovim v enem ali dveh jasnih stavkih – čim bolj dobesedno, z njegovimi besedami. Odločilno je, da me pri tem vodi radovednost, ali sem ga prav razumel, saj imam izkušnjo, da tudi mene marsikdaj kdo ne razume prav. Vodi me pristna želja, da bi se lepo sporazumela. Ponovitev njegove misli končam z dobrohotnim, sproščenim in radovednim vprašanjem, ali sem ga prav razumel. Morda mi bo pritrnil in se opravičil ali pa bo bolje pojasnil, kaj misli in čuti. Če jezno očita, da ga 'zafiravam', mu mirno pojasnim, da bi ga res rad prav razumel in se z njim o tej zadevi učinkovito dogovoril.

Pokvarljivo hrano začasno odložim v 'zamrzovalno skrinjo'

Če trenutnega zapleta ne morem rešiti, ga odložim v 'zamrzovalno skrinjo' za toliko časa, da bom o njem radovedno razmišljal, kako lahko pripomore k mojemu človeškemu razvoju in večji kakovosti sožitja. Imam samo eno pamet in v njej lahko naenkrat 'meljem' samo eno stvar. Imam svobodo izbire, ali bom mlel zdravo ali strupeno gradivo. Čemu bi bil tako neumen, da bi s svojo

dragoceno pametjo mlel strupene misli?! Učiti se svobodno in smiselno usmerjati svoje doživljanje je osnovna človeška zmožnost; kdor jo izkoristi za usmerjanje sebe v lepo in dobro, je moder človek.

Sproti odnesem 'gnile sadeže na kompost'

Tisto, kar ob sporu ali drugi slabi življenjski izkušnji na koncu ostane 'gnilega, smrdljivega in strupenega', sodi na 'kompost, kjer se gnoj predela v gnojilo'. Ljudje, ki prežvekujejo svojo grenkobo, zamere, razočaranja, poraze, sami sebe zastrupljajo in postajajo čedalje bolj nadležni vsem drugim v sožitju. Pri skrbi za svoje duševno zdravje in lepo sožitje se lahko učimo iz gospodinjskih

Vsak spor, vsaka slaba ali težka življenjska izkušnja lahko postane dragoceno gradivo za kakovost našega življenja in sožitja.

izkušenj. Slabe izkušnje so v naši zavesti podobne gnilim jabolkom, gnilemu krompirju in gnili čebuli med ozimnico v kleti. Te pobere in odnesemo na kompost, da pregnijejo; iz smrdljivega gnoja dobimo gnojilo za vrt. S svojimi slabimi izkušnjami

v družini, službi in družbi pa pogosto ravnamo obratno: kar naprej jih sami premlevamo in z njimi gnjavimo druge – kakor bi gnile sadeže jedli in se zastrupljali sami ter z njimi pitali druge in kvarili odnose. Gnili sadeži in gnile izkušnje v sožitju sodijo na kompost.

Iz težave naredim radovedno vprašanje

Energijo jeze, slabe volje, razočaranja in drugih neprijetnih čustev ob slabi izkušnji usmerim v radovedno vprašanje, na primer: Kako so tako situacijo uspešno reševali drugi? Ko svojo pozornost radovedno usmerim v iskanje odgovora, mi to prinese življenjsko energijo in ustvarjalno veselje, ki raztopita uničujoč mraz slabe izkušnje v mojem življenju in sožitju z drugimi. Radovedno vprašanje sproži v možganih samodejno iskanje odgovora na problem; to iskanje poteka tudi, ko se ga ne zavedam in ne mislim nanj. Ko se sam v sebi radovedno sprašujem, kako iz bodeče ježice te slabe izkušnje izluščiti okusen kostanj, o tem spontano, radovedno sprašujem druge, za katere mislim, da imajo glede reševanja te težave dobre izkušnje. Radovedno spraševanje drugih pa ljudi povezuje v lepše sožitje.

Foto: Benedikt Lavrih

Spor lahko postane dragoceno gradivo

Spori so večinoma slabe življenjske izkušnje. Slabih izkušenj ob bolečih sporih ponavadi ne pozabimo; četudi jih 'pozabimo', nas razjedajo od znotraj. So kot težki, ostri kamni v naši zavesti ali podzavesti. Vendar pa imamo ljudje dovolj pameti, da vsak še tako težak in oster kamen obdelamo tako, da postane lep, nosilni, celo vogelni kamen, kakor smo o izkušnjah in njihovem obdelovanju pisali v prejšnjem članku. Vsak spor, vsaka slaba ali težka življenjska izkušnja lahko postane dragoceno gradivo za kakovost našega življenja in sožitja. Antropohigienske metode, ki smo jih pravkar

navedli, so dobra orodja za preprečevanje nepotrebnih sporov ter za sprotno obdelovanje težjih in lažjih kamnov pri neizogibnih sporih.

Orodje, ki ga pri reševanju sporov ni mogoče nadomestiti z nobenim drugim, pa je dialoški pogovor. Veselje in načini za učenje vedno lepšega komuniciranja so pomembno poglavje skupinskega socialnega učenja; v okviru tega prikaza bi to zahtevalo samostojen članek. ◀

Opomba

1 Antropohigienske metode in spoznanja za vsakdanje obdelovanje dobrih in slabih izkušenj so v knjigah Ramovš, Jože, *Sto domačih zdravil za dušo in telo 1* (1990), *Sto domačih zdravil za dušo in telo 2* (1994) in *Sožitje v družini* (2017), za staranje in medgeneracijsko sožitje pa v knjigi *Kakovostno staranje – socialna gerontologija in gerontagogika* (2003).

Foto: Peter Prebil

Foto: Petra Duhannoy

Jezuiti v Afriki in na Madagaskarju odločno obsojamo grozljivi umor p. Victorja-Luka Odhiamba, jezuitskega duhovnika iz Kenije, ki se je zgodil 15. novembra 2018 v Cueibetu v Južnem Sudanu. Naša srca so z družino p. Odhiamba in molimo, da bi jih vstali Kristus potolažil.

P. Odhiambo je več kot desetletje deloval v zaradi vojne razklanem Južnem Sudanu. Ustrelili so ga neznani storilci, ki so napadli jezuitsko skupnost. P. Odhiambo je bil ravnatelj pedagoške gimnazije Mazzolari v Cueibetu in predstojnik skupnosti. Jezuit je bil celih 40 let.

P. Odhiambo je svoje življenje posvetil služanju Božjemu ljudstvu preko vzgoje in izobraževanja. Razvil je tesen mentor-ski odnos z učenci, ki so mu zaupali in ga spoštovali. Bil je Kristusov služabnik, ki je dajal življenje in upanje tistim, ki so brez upanja, zapostavljeni in ranljivi. V svojem sožalnem sporočilu jezuitom v Vzhodni Afriki je generalni vikar Arturo Sosa, p. Odhiamba označil kot »zelo pogumnega moža, inteligentnega, skrbnega, ustvarjalnega vodjo in predvsem nekoga, ki verjame v moč vzgoje in izobraževanja. Ni se bal podati v neznano, celo v najnevarnejše kraje, ko je bil prepričan, da je to Gospodovo poslanstvo.« Južni Sudan izkuša spopade že mnogo let in ostaja najbolj ranljiva država na svetu. Jezuiti in njihovi sodelavci delujejo v mestih Wau, Kajokeji, Tabura-Yambio, Lobone, Nimule, Yei, Maban, Rumbek, Cueibet in Juba. Nekatere izmed njih so že večkrat napadli, ugrabili, na vrhuncu vojne so morali zapustiti šolo v

15. novembra 2018 so neznanci v Cueibetu v Južnem Sudanu umorili Victorja-Luka Odhiamba, ki je bil predstojnik centra za izobraževanje učiteljev. Center ima prostora za 90 študentov in profesorjev, kjer izvajajo 4-letni program za pripravo učiteljev. V jubilejni številki Vzgoje objavljamo izjavo za javnost, ki jo je ob tej priložnosti zapisal p. Joseph O. Afulo, predstojnik jezuitske province Vzhodne Afrike. Zgled Victorja-Luka in jezuitov v Afriki je izziv tudi za našo družbo, ko si ne upamo vedno biti na strani majhnih, zlorabljenih, ponižanih, na strani žrtev in ne uporabimo moči svojega poklica, moči človečnosti.

Nairobi, ponedeljek, 19. novembra 2018

Izjava za javnost

mestu Wau, padli so v zasedo oboroženih tolp in bili priče nasilnim napadom na nedolžne prebivalce Južnega Sudana.

Šestintrideseta generalna jezuitska kongregacija je odkrito obsodila davek spopadov in nasilja v krajih, kot je Južni Sudan, z besedami: »Od zadnje generalne kongregacije smo bili priča srce parajočim konfliktnim razmeram v mnogih delih sveta. Te žalostne litanije zajemajo Sirijo in Južni Sudan, Kolumbijo in področje Velikih jezer v Afriki, Centralnoafriško republiko, Afganistan, Ukrajino, Irak in mnoge druge kraje. Prihaja do pretresljive izgube življenj in množičnih migracij narodov. Ti spopadi imajo mednarodni doseg. Tisti, ki služijo na bojnih linijah, so bili posebej prizadeti.« (Priče prijateljstva in sprave: sporočilo in molitev za jezuite, ki živijo na vojnih in konfliktnih območjih.) V vseh teh okoliščinah so bili jezuiti neomajni v svoji solidarnosti z lokalno Cerkvijo in prebivalci Južnega Sudana.

Po podatkih Organizacije združenih narodov in njenih uradov je kombinacija oboroženih spopadov, medetničnega nasilja, izbruhov bolezni in gospodarske krize ubila več kot 50.000 civilistov, pregnala vsakega četrtega Južnega Sudanca, ustvarila več kot 2 milijona beguncev in zavrila napredek države od njene osamosvojitve leta 2011. Trenutno 7,5 milijona prebivalcev Južnega Sudana nujno potrebuje humanitarno pomoč in zaščito.

Nasilje v Južnem Sudanu je v veliki meri posledica antagonističnega tekmovanja za moč, medklandskega rivalstva, podkrepjenega s kulturo maščevanja, in še posebej prodaje malokalibrskega in lahkega strel-

nega orožja. Uboji iz maščevanja, kar nekateri razumejo kot povračilo za prelito kri, so ustvarili neskončen krog nasilja, ki ima za posledico milijone sirot in vdov, ki prav tako iščejo priložnost za maščevanje.

Da bi pripomogli k reševanju dolgotrajnih razmer v Južnem Sudanu, jezuiti v Afriki:

1. pozivamo vlado Južnega Sudana, naj sprejme ukrepe za zaščito življenja vseh svojih državljanov in vseh tistih, ki živijo v Južnem Sudanu, ne glede na narodnost, etnično pripadnost, vero ali politično prepričanje;
2. zahtevamo, naj se najde in preganja odgovorne za umor p. Odhiamba v polnem obsegu zakona; to je pomembno, da se konča kultura nekaznovanja, ki je postala v državi običajna;
3. pozivamo k takojšnji in popolni razorožitvi v Južnem Sudanu;
4. obsojamo širjenje nelegalnega malokalibrskega in lahkega strelnega orožja, ki večinoma prihaja iz zahodnih in azijskih držav, ter pozivamo k takojšnji prekinitvi oskrbe z orožjem; spodbujamo vse nasprotnike nelegalnega oboroževanja, civilno družbo, verske skupnosti, vlade in posameznike, naj se združijo v pozivu k prenehanju prodaje orožja nelegalnim skupinam v Južnem Sudanu;
5. pozivamo mednarodno skupnost, naj okrepi podporo za ohranitev miru in razvojno pomoč Južnemu Sudanu, da bo tako spodbudila obnove gospodarstva, okrepila temeljne socialne in politične institucije ter utrdila pravno državo; in kar je še pomembneje, zagotovila

dostop do kakovostne in enakovredne izobrazbe za vse v Južnem Sudanu;

6. zahtevamo, naj mednarodna skupnost nemudoma ukrepa, tako da preuči in pomaga izboljšati gospodarske razmere v Južnem Sudanu s preglednejšimi sistemi pobiranja davkov in tako prepreči zlorabo obstoječih struktur za pridobivanje osebne koristi iz skopih virov državnih prihodkov;
  7. pozivamo k okrepitvi vodstva lokalne Cerkve ter takojšnjemu in ustreznemu imenovanju ključnih voditeljev, ki se bodo lahko lotili obravnave perečih vprašanj vere in pravičnosti, ki zadevajo lokalno prebivalstvo;
  8. nujno pozivamo Afriško unijo, regionalne vlade in mednarodno skupnost, naj podprejo izvajanje mirovnega sporazuma, doseženega 12. septembra 2018 med predsednikom Salvo Kiirjem in njegovim nekdanjim podpredsednikom Riakom Macharjem;
  9. pozivamo vse starše, voditelje družin, klanov, držav in narodnosti v Južnem Sudanu, naj se združijo in nedvoumno odklonijo kulturo nasilja in smrti. Sile sovraštva moramo premagati z duhom in močjo ljubezni, pravičnosti, miru in sprave.
- V zvestobi našemu poslanstvu sprave in pravičnosti obnavljamo svojo zavezo, da bomo še naprej sodelovali z lokalno Cerkvijo in vsemi ljudmi dobre volje za širjenje Božjega kraljestva prek našega oznanjevanja in delovanja v Južnem Sudanu.

Prevedla: Tanja Volk

Kako z učenci raziskovati etične izzive?

Skupaj se učimo, da skupaj živimo

■ **Mateja Centa**, dr., je raziskovalka in asistentka na *Teološki fakulteti* v Ljubljani. Sodeluje v mednarodnih projektih *Ethika* in *Little* ter kot sotrenerka v programu izpopolnjevanja za geštalt pedagogiko.

Eden izmed glavnih izzivov raziskovanja etičnih vprašanj v sodobnem svetu je usmerjanje izobraževanja v smeri razvoja, ki bi spodbujal posameznike h kritičnemu razmišljanju, k odpiranju novih gledišč in razumevanju razlike med znanjem in razumevanjem (Arendt, 1978). Dejstvo, da so ljudje pogosto bolj dovzetni za sprejemanje splošnega mnenja, kakor da bi se o njem spraševali, se odraža tudi na področju vzgoje in izobraževanja. To je vidno predvsem pri šolskih kurikulumih, ki še vedno namenjajo večjo težo znanju. Hannah Arendt je takšno stanje 'nepremišljenosti' in odsotnosti misli opredelila kot eno najpogubnejših stanj tako naše lastne duševnosti kot posledic za družbo.

Razmišljanje ali razmislek ni nekaj, kar bi se lahko razvijalo le preko izmenjave informacij. Razvije se iz dialoga, ki je podprt z argumenti (Mortari, 2008: 30), in tak dialog bi moral postati del vsakega sistema izobraževanja in vzgoje. Nato sledi premik od razmisleka k dejanjem. Eden izmed bolj obetavnih načinov raziskovanja oziroma pristopov k etičnim izzivom v sodobnem svetu so projekti v okviru državljske vzgoje, ki sledijo rdeči niti oz. preprostemu priporočilu Hannah Arendt, tj. »razmislimo o tem, kaj počnemo«. V prispevku predstavljamo nekaj možnih pristopov in dobrih praks, ki so bili izvedeni v več vzgojno-izobraževalnih projektih in so hkrati spodbuda, da tudi sami po predstavljenih korakih ali pa v lastni različici izvedemo kakšno družbeno pobudo oziroma akcijo z učenci v svoji lokalni skupnosti.

Vključevanje in vključenost šole v zunanji svet

»Vzgoja za aktivno državljanstvo potrebuje pedagoško spremembo, ki temelji na vključevanju. Takšna pedagogika se ne usmerja le k spodbujanju učenja o temah in izzivih,

ki so prisotni v resničnem življenju, ampak tudi omogoča razvijanje sposobnosti, ki so bistvene za praktično izvajanje aktivnega državljanstva« (Mortari, 2008).

Izkustveno učenje (učenje preko izkušnje) in sodelovalno učenje sta dobra primera pristopov k aktivnemu državljanstvu, saj povezujeta delo v šoli s svetom izven nje. Namen vključevalne in povezovalne vzgoje je vzpostavljanje smiselnih povezav med učenjem v razredu in spretnostmi, ki so potrebne za aktivno vključevanje v življenje v skupnosti.

Del izkustvenega učenja so dejavnosti, ki temeljijo na načelu, da je učenje najbolj smiselno in učinkovito, kadar izhaja iz okoliščin, ki niso abstraktne, ampak imajo korenine v resničnem življenju. Zato je najboljši pristop k učnemu procesu ta, da posameznik (učenec) sam izvede določeno aktivnost za skupnost in nato spremlja učinek, ki ga je pustil v le-tej (Fry in Kolb, 1975). Za učenca je v tem procesu najpomembnejše, da razume namen (aktivnosti za določeno skupnost), konkretno izvede aktivnost in preuči njene izide (spremlja in ovrednoti rezultate, ki so nastali po aktivnosti v tej skupnosti).

Primeri državljskih pobud, ki spodbujajo učence k razmišljanju in učenju o večjih družbenih vprašanjih, kot sta na primer lakota in onesnaževanje okolja, so priprava prehrambnih paketov za osebe v težavah v bližnji sosesčini, zbiranje in darovanje oblačil, obutev in igračk, ki jih ne potrebujejo več, zbiranje zamaškov, plastike, papirja, pri čemer skrbijo za okolje in hkrati pomagajo zbirati denar za potrebe posameznikov, ki so v težavah, vključevanje v čistilne akcije ipd. Projekte, s katerimi se z učenci vključujemo v takšne državljske pobude, lahko oblikujemo tudi glede na model PARC1, ki so ga razvili v centru za uporabno psihologijo. Model je sestavljen iz štirih korakov: priprava, akcija, refleksija oziroma premislek in praznovanje.

Vzemimo si čas za premislek

Pri vseh oblikah izkustvenega učenja sta ključni del procesa čas in prostor, ki ju namenimo učencem za razmišljanje o (njihovih) izkušnjah. Ta del procesa je namenjen strukturiranemu razmišljanju, kjer naj bi učenci ovrednotili svoj prispevek v določeni akciji ali pobudi, ki so jo izvedli. Tako

učenci ostanejo motivirani tudi za nadaljnje izzive, saj lahko vidijo, da njihov prispevek pozitivno vpliva na spremembe v skupnosti. Razmislek ima torej osrednjo vlogo pri etični vzgoji. Učenci so v tem procesu izzivani, da kritično premislijo o svojih izkušnjah, prepoznajo tako dobre kot nekoliko slabše priložnosti in na podlagi le-teh poiščejo in predlagajo možne nove, izboljšane pristope. V nadaljevanju je predstavljena metoda, ki temelji na kritičnem razmišljanju in se imenuje MelArete2. Eden izmed rezultatov kritičnega razmišljanja je krepitev celotnega niza spoznavnih procesov. V pristopu MelArete se spodbuja sposobnost razmišljanja, pri čemer je ključni poudarek na dveh dejavnostih, to sta dialog in pisanje. Glavne učne dejavnosti pri metodi MelArete so:

- pogovor o etičnih vprašanjih (določitev etičnega problema, razprava o etičnih pojmih, zagatah ipd.),
- branje zgodb in pisanje s poudarkom na etičnih vsebinah,
- zapisovanje osebnih in etično pomenljivih življenjskih izkušenj.

Dialog in pisanje

Učenčeve ideje se razvijajo v dialogu in odnosu z drugimi ter v dialogu z njim samim (Mortari, 2009). V času, ko učenci razmišljajo sami, je pomembno, da smo pozorni tudi na njihov osebni kontekst, tj. da lahko pristno izražajo svoje misli in občutja. V nadaljevanju navajamo nekaj osnovnih pristopov, s katerimi lahko učence vključimo v dialog:

- Razredna razprava: to je odprt prostor, v katerem lahko učenci prosto delijo svoja stališča o določeni etični temi, ki smo jo na primer zasledili v članku, na fotografiji ipd. Pristop je priporočljiv, kadar želi učitelj učence ozavestiti o določeni temi.
- Razredno soočenje: učence razdelimo v skupini; ena je za določeno okoliščino, druga pa proti njej. Nato razpravljajte o tem z etičnega vidika. Pristop je še posebej dobrodošel, kadar želi učitelj pri učencih spodbuditi iskanje novih, drugačnih, alternativnih pristopov k iskanju rešitve za določen izziv.
- Pisanje: če sledimo nekoliko preoblikovani Descartesovi misli, da »smo, ker mislimo«, lahko uvidimo, da naše raz-

Foto: Matej Hozjan

mišljanje usmerja naše čustveno življenje in določa tudi način našega bivanja na tem svetu. Pomemben korak v posameznikovem osebnem razvoju je poglobljeno razmišljanje, ki ga lahko krepimo in dosežemo s pisanjem. Mortarijeva pravi, da je »pisanje kristaliziranje misli«. S tem ko učenci zapisujejo svoje misli, jih opredeljujejo; o svoji izkušnji na nek način spregovorijo in dopustijo, da izkušnjo ovrednotijo in umestijo v svoje doživljanje. Namen dobre spoznavne vzgoje ni samo učenje tehnik, marveč spodbujanje k prepoznavanju različnih stanj duha. Pisanje spodbuja h kritičnemu razmišljanju in je bistveno pri poučevanju čuječnosti, saj je osnovano na razmišljanju. Da bi natrenirali duha, mora biti pisanje redno, osredotočeno in (vz)trajno. Z rednim pisanjem, četudi se zdi, da ni nič pomembnega, kar bi zapisali, gojimo notranji uvid, s pomočjo katerega prepoznavamo in preoblikujemo svoje miselno delovanje. Da bi to torej resnično delovalo, mora osmišljeno mišljenje postati del redne vadbe in sčasoma postane navada. Prav slednje je razlog, da metoda MelArete posebej poudarja to, da se učenci naučijo ohranjati

svoje misli. Spodbuja se jih, da zapisujejo, kaj počnejo glede na svoje vrednote in glede na vrline, ki jih želijo razviti.

Navajamo nekaj osnovnih pristopov, s pomočjo katerih lahko učence spodbudimo k pisanju:

- Pisna vaja: učence naprosimo, da izrazijo in zapišejo svoje mnenje o določeni etični temi na list papirja. Ko zaključijo s pisanjem, naključno izberemo učenca in prosimo, da deli, kar je zapisal.
- Dnevnik premislekov in refleksij: učence spodbudimo k pisanju različnih dnevnikov, na primer dnevnika hvaležnosti, kamor vsak dan napišejo, za kaj so hvaležni; dnevnika pozitivnih razpletov, kamor zapišejo, kako se jim je pripetila kakšna neprijetnost (učenec je na primer ugotovil, da je pozabil napisati domačo nalogo), vendar so v njej prepoznali tudi nekaj pozitivnega (dobil je pomoč od sošolca, s katerim sta potem popoldne odšla v kino) ipd.
- Dnevnik vrtilin: učence nagovorimo, da v dnevnik zapisujejo svoje vtise, izkušnje in vse, kar se naučijo o krepostnem življenju in vrtilinah. Spodbudimo jih, naj opisujejo zlasti tiste osebne izkušnje, na

Foto: Benedikt Lavrih

osnovi katerih so spoznali, kako je biti na primer velikodušen, pogumen in spoštljiv (kaj so storili, kaj so zaznali in kaj so se naučili).

Projekti šol, usmerjeni v skupnost

»Ne pišeš, ker bi rad nekaj povedal, ampak pišeš, ker imaš nekaj povedati« (F. Scott Fitzgerald). Omenjeni citat je uvod v vzgojni projekt *Dragi prijatelj, pišem ti in ... te spoznavam*. Projekt je nastal v Italiji kot rezultat srečanja učitelja verskega pouka in učitelja literature. Prvi se je ukvarjal z mladostniki in njihovimi vsakdanjimi težavami, pritiski vrstnikov ipd., drugi pa se je ukvarjal z žalostjo in apatijo mladih prestopnikov. Cilj projekta je bil s pisanjem pism in srečanji

v zaporu povezati svet mladostnikov, ki so 'zunaj', s svetom mladostnikov, ki so 'zaprti' v prevzgojnem domu. Prvotna zamisel, da bi zaprti mladostniki začeli pisati, se je spremenila v nekaj nepričakovanega. Projekt oziroma zamisel pisanja pism je postala redni del izobraževanja v srednji šoli ITC Salvemini v kraju Casalecchio di Reno v Italiji in centra za pridržanje mladih v Bologni. Sodelovanje pri tem projektu je prostovoljno. Med prevzgojnim domom in skupino učencev iz šole se korak za korakom ustvarja most. Najprej so se mladostniki v pismu predstavili in si podelili nekaj vprašanj, da so se med seboj lahko malce bolj spoznali. Pri pisanju so morali zaprti mladostniki tudi razmisliti in pisati o tem, kaj jih je pripeljalo v prevzgojni dom. Nato so se spoznali tudi iz oči v oči in več mesecev

s tedenskimi obiski nadaljevali pogovore v zaporu. Za obe skupini mladostnikov je bila to izjemna izkušnja in redka priložnost, da dobijo vpogled v življenje za zidovi in zunaj njih ter tako spremenijo mnenje o eni in drugi strani ter ne nazadnje premagajo več strahov.

Pedagoški namen te dejavnosti je izjemno močan in globok. Dejavnost presega kulturne in jezikovne meje ter krepi empatično vživljanje kljub različnim življenjskim okoliščinam. Mladostniki so si med seboj bolj podobni, kot se morda zdi na prvi pogled. Ravno te podobnosti so stična točka uspešnega dialoga. Na koncu te podobnosti premagajo razlike med mladostniki. Te prevladujoče značilnosti vseh mladostnikov so zanimanje za vprašanja, povezana z naklonjenostjo in ljubeznijo, željami, življenjskimi projekti in težavami odraščanja. Redna srečanja v zaporih pa pri zapornikih odpirajo tudi ranljivost, negotovost, občutja zanemarjenosti, občutja človeškosti, saj imajo le redko priložnost to s kom deliti, ker jih ves čas spremljata nezaupanje in sram. Za učence, ki prihajajo iz urejenih družin in običajnega okolja, je zato prebiranje pism zaprtih mladostnikov, ki živijo v pomanjkanju, čustveno naporno. Tudi obiski v prevzgojnem domu so zato lahko neprijetni. Vendar so lahko kljub temu pomembni, saj se tako mladostniki naučijo, kako lahko je izgubiti svobodo zaradi nekaj slabih odločitev. Po drugi strani pa se jih sočutje, ki ga učenci izražajo v svojih pismih zapornikom, globoko dotika in nagovarja vse ljudi (ne samo udeležene). Nekaj poudarkov iz pism: »... besede v tvojih pismih so čudovite in pomembne zame. Nihče, ki mi je blizu, mi ne zna povedati tako, kot mi znaš ti. /.../ Dober občutek je, da ste pozorni do nas, da se pogovarjate z nami, da se srečujete z nami. Na splošno si ljudje ne želijo pogovarjati z nami, ker smo zanje kriminalci, smo slabi ljudje, nad katerimi so obupali in si o nas ne želijo razmišljati.«

Projekt *Dragi prijatelj, pišem ti in ... te spoznavam* je čudovit primer vzajemnega učenja o posledicah kršenja pravil, delanju napak, o pravičnosti, kaznovanju, odgovornosti, razumevanju, sprejemanju, solidarnosti in odpuščanju. Mladostniki so prišli do spoznanja, da so si med seboj podobni. Tako so odprli možnost drugačnemu, lepšemu življenju tako 'zunaj' kot 'znotraj'.

Primeri državljskih pobud za osnovne šole v okviru projekta *Ethika*

Obisk pediatrične bolnišnice in lokalna skupnost

Učenci so se odločili, da nekaj časa preživijo z bolnimi otroki v zadarski bolnišnici, ki so tam dlje časa. S prijatelji, ki so jih povabili zraven, ker so želeli, da bi tudi oni začutili sočutje do teh otrok, in z učitelji so pripravili darilne pakete s šolskimi potrebščinami, igračami in sladkarijami. Vsi učenci so pripravili tudi voščilnice z dobrimi željami za hitro okrevanje. V bolnišnici so učenci razdelili pakete bolnim otrokom, se z njimi igrali in tudi izmenjali nekaj besed. Za učence je bilo to nepozabno doživetje. Kasneje so poslali še skupno sporočilo otrokom v bolnišnico. Videli so, da niso sami in da se imajo lahko vseeno lepo in se zabavajo s svojimi vrstniki, saj so se med njimi spletla tudi nova prijateljstva.

Ena šola in štiri državljske pobude

Ena izmed šol se je usmerila k štirim različnim pobudam:

- Učenci so se vključili in pomagali v lokalni skupnosti tako, da so zbirali prostovoljne prispevke (hrano, obleke in pripomočke za higieno) za karitativne organizacije, kjer si lahko družbeno ogroženi ljudje vzamejo, kar potrebujejo.
- Celotna šola, s starši vred, je zbirala plastične zamaške; denar, ki so ga dobili za

to, je bil namenjen za draga zdravila v Združenju bolnikov z levkemijo in limfomom.

- Ustvarjanje prijateljskega vzdušja v šoli: učenci so preprosto šolsko klop preoblikovali v 'klop prijateljstva'. Klop so prebarvali s prijetnimi barvami, poslikali z vabljivimi slikami in nanjo napisali navdihujoča sporočila. Bila je središče družjenja, saj so ob njej risali in ustvarjali še druge družabne igre in tako spremenili dolgočasen beton okrog šole v prijetno igralno območje za prosti čas.
- Učenci so obiskali dom za ostarele, kjer so ves dan preživeli s starejšimi ljudmi. Igrali so se najrazličnejše igre in tako med seboj spletli močne vezi. Obisk učencev je prebivalcem doma za ostarele priklical na obraz velik nasmeh in moralno zadovoljstvo, učenci pa so krepili empatijo in občutek skrbi za starejše, ki se v teh domovih pogosto počutijo osamljene in pozabljene od sveta.

Edinstvena slikanica učencev za mlajše otroke v vrtcih

Učenci iz osnovne šole so ustvarili slikanico za mlajše otroke v vrtcih. Zgodbe in slike v knjigi so ustvarili z namenom, da bi spodbudili mlajše otroke k pripovedovanju zgodb ter da bi razvijali zanimanje za književnost. Slikanico so učenci predstavili mlajšim otrokom tako, da so z njimi preživeli en dan in imeli interaktivne dejavnosti na podlagi zgodb iz slikanice. Organizirali pa so tudi dan, ko so učenci osnovne šole povabili svoje starše in učitelje, da so tudi njim predstavili slikanico.

Bodi sprememba, ki si jo v svetu želiš

Gre za naslov družbene pobude, ki so jo pripravili učenci; organizirali so namreč humanitarni koncert. Dogodek je vključeval koncert popularne lokalne skupine in slikarsko razstavo učencev. Udeleženec koncerta je vstopnino poravnal tako, da je daroval higienske ali prehranske izdelke, ki so bili namenjeni in kasneje razdeljeni kar štirim humanitarnim nevladnim organizacijam, med njimi tudi eni, ki dela z otroki brez staršev v Afriki.

Dan hrane

Po navdihu *Dneva hrane*, ki ga je začel znani kuharski mojster Jamie Oliver, so učenci skupaj z učitelji pripravili *Dan hrane* za svojo lokalno skupnost. Starši in učenci so sodelovali v ustvarjalnih aktivnostih, ki so spodbujale zdrav način življenja. Eno izmed aktivnosti je vodil tudi znani blogger, ki se prehranjuje samo s presno hrano. Učencem je pokazal, kako si lahko sami pripravijo zdrav in hkrati sladek ter okusen prigrizek.

Veselo in z odprtim srcem na družbi prijazno delo!

To je bil zadnji prispevek v nizu, ki smo ga pripravili v okviru projekta Little. V njih smo se ukvarjali z etično vzgojo, biografskim in celostnim učenjem, etiko skrbi, ustvarjanjem dobrih odnosov, metodami, ki spodbujajo vedoželjnost pri učencih, kritičnim mišljenjem, zavzemanjem stališč ter sodelovanjem z učenci, ko jih postavimo v središče etične vzgoje.

Literatura

- Arendt, Hannah (1978): *Life of the mind*. New York: Harcourt.
- Fry, Ronald; Kolb, David A. (1975): *Toward an applied theory of experiential learning*. V: Cary L. Cooper (ur.): *Theories of Group Process*. London: John Wiley.
- Mortari, Luigina (2008): *Educare alla cittadinanza partecipata*. Milano: Bruno Mondadori.
- Mortari, Luigina (ur.) (2009): *La ricerca per i bambini*. Milano: Mondadori Università.

Opombe

1 Center za raziskovanje uporabne psihologije (Psychology Applied Research Center (PARC)) je center, ki sodeluje z različnimi organizacijami in skupinami, ki osveščajo o družbenih spremembah in krepitvi moči skupnosti s pomočjo aplikativnih, v delovanje usmerjenih raziskav.

2 MelArete je pristop, ki sta ga razvili Luigina Mortari in Valentina Mazzini. Pristop temelji na etiki skrbi, ki jo vidi kot ključno pri vzgoji vrtilin. Več o metodi in primerih aktivnosti si lahko preberete v priročniku za učitelje in vzgojitelje na povezavi: http://www.ethics-education.eu/resources/Manual-Teachers_SI.pdf.

Projekt *Learn together to live together – Skupaj se učimo, da skupaj živimo* (LITTLE*) je mednarodni projekt, v katerem sodelujemo: irsko združenje šol Educate Together, Teološka fakulteta, društvo Mala filozofija s Hrvaške in inštitut Steps iz Italije. Glavni cilj projekta Little je okrepiti sposobnosti in veščine učiteljev za naslavljanje tem s področja etike in vrednot v okviru predšolske in šolske vzgoje. Pri tem sledimo usmeritvam EU, ki spodbujajo aktivno državljanstvo in gojenje skupnih vrednot svobode, strpnosti in nediskriminacije, h krepitvi družbene kohezije in k nudenju pomoči mladim, da postanejo odgovorni, odprti in aktivni člani naše raznolike in vključujoče družbe. Več o projektu in morebitnem sodelovanju lahko preberete na spletni strani <http://ethicaleducation.eu/>.

*Projekt je sofinanciran s strani Evropske komisije in irske nacionalne agencije za program Erasmus+. Vsebinska prispevka je izključna odgovornost avtorice ter v nobenem primeru ne predstavlja stališč ali odgovornosti Evropske komisije.

Nasilje v družini

■ **Neža Miklič**, univ. dipl. soc. del., univ. dipl. sociologinja; dolgoletna kriminalistka, ki se je aktivno ukvarjala s preiskovanjem najrazličnejših oblik zlorab in nasilja v družini. Je avtorica preventivnega projekta *Policist Beno, kaj pa zdaj?*. Sedaj je predavateljica kriminalistike na *Višji policijski šoli na Policijski akademiji*.

Dom simbolizira zavetje in intimo. Varen prostor, kamor se vračamo po opravljenih dnevni obveznostih in kjer si dovolimo biti takšni, kakršni resnično smo. Nekatere družine pa so za otroka nevarne, nekatere celo smrtonosne.

Podoba družine 21. stoletja je podoba skupnosti podpore, razumevanja, ljubezni in neusahljivega vira moči. Sodobna družba in mediji nam vsak dan določajo pravila, po katerih so popolne družine le tiste, ki odražajo partnersko zvezo z 1,8 otroka. Predstavljajo umetno ustvarjene podobe presrečnih partnerjev nedoločljive starosti (okoli 25 let), vedno nasmejanih otrok, obvezno prvorojenega dečka in njegove nekaj let mlajše svetlolase in modrooke sestrice. Ozadje družinske iluzije dopolnjuje prelepa velika hiša, družbo jim dela pes srednje velikosti, ki ima status 'družinski pes'.

V realnosti pa v družini maske odpadejo. Vsakodnevne zahteve, raznovrstne stiske in težave, ki so ekonomsko-finančne, socialne ali zdravstvene, potiskajo ljudi do skrajnih meja, pogosto tudi čez. Odtujenost in spekter raznovrstnih odvisnosti sta del stvarnosti in tudi nasilje v družini je del slovenske realnosti. Družina kot 'varna' celica je včasih za otroke eden izmed najbolj nevarnih prostorov. Napačno je stališče, da starš brezpogojno ljubi svojega otroka. V resnici je ravno obratno – otrok je tisti, ki brezpogojno ljubi svojega starša in bo zanj naredil prav vse. Ne glede na to, kakšen je starš do otroka – nasilen, ga zlorablja, trpinči ali zanemarja – bo otrok pri staršu vedno iskal in vzel vsako najmanjšo drobtinico pozornosti. Otroci so tisti, ki objamejo (tudi pred policisti, kriminalisti, socialnimi delavci, tožilci in sodniki) ter izrazijo: »Saj je v redu, ati/oči, mami.«

Nasilje v družini je bilo 4. 6. 2008 prvič v zgodovini Slovenije kot samostojno kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti, opredeljeno v Kazenskem zakoniku

(191. člen KZ-1), objavljenem v Uradnem listu RS, št. 55/08. V letu 2008 je bil v Sloveniji sprejet še Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND). Nasilje v družini je bilo vzeto iz konteksta zasebnosti in javno izpostavljeno kot problem družbe, proti kateremu se je treba boriti tudi z ustreznimi represivnimi ukrepi. Družinski člani so namreč tako zelo povezani in prepleteni med seboj, da nujno potrebujejo pomoč 'od zunaj'. Sami ne zmorejo prekiniti nasilnih vzorcev. Vzorcji ravnanja so priučeni, naučeni in zelo trdovratni, se jih ne zavedajo in drugače, nenasilno, sploh ne znajo ravnati. Posledice nasilja so prisotne in se kažejo na toliko načinov, kot je unikatnih posameznikov. Otroku, ne nujno sam žrtev neposrednega nasilja, kot opazovalec nasilja med staršema, partnerjema posredno postaja žrtev. Otroku v takšni družini raste, živi in morda tudi preživi. Nasilje opazuje, ga vidi, doživlja in ponotrani. Lahko se trudi biti še boljši, »še bolj priden in ubogljiv«, saj upa, da bo s svojim vedenjem pripomogel, da se nasilje zaustavi ali vsaj prekine. Otroku čuti in občuti. Po tem, kako se obrne ključ v vhodnih vratih, ob pogledu na očetov ali mamin obraz ve, kdaj, kako in kaj bo sledilo. Obremenjen z občutki krivde in nemoči je lahko celo umaknjen, skrit v svojih sobi in vendar zelo dobro ve, kaj se dogaja. Spominjam se dečka in deklice, starih zgolj nekaj let, za katera sta starša v dolgotrajnem in nasilnem ločitvenem postopku trdila, da nič ne veda, da ničesar nista videla, saj sta v času, ko sta se starša prepirala, med seboj fizično obračunavala ali uničevala inventar, v dnevni sobi gledala risanke. Ko sem ka-

sneje ločeno govorila z obema otrokoma, sta oba jokala in ihtela, medtem ko sta mi z vsemi podrobnostmi opisovala, kaj se dogaja v njihovi družini. Otroku je namreč naš 'skener', 'bere' nas od trenutka, ko ga prvič držimo v svojem naročju. Če ve, kaj mora narediti, da starš popusti, da ga zmehta, kako naj potem pričakujemo, da ne bo občutil še vsega ostalega, tudi slabega? Pozna naš obraz, naše poglede, naš vonj. Prepozna strah, jezo, bes.

Otroku ni nikoli zgolj pomanjšana odrasla. V odnosu do odraslega je vedno v podrejenem položaju. Če odrasli iz družine še lahko 'zbeži' oziroma mu navedeno preprečujejo različni psihološki procesi, je to otroku povsem onemogočeno. Otroku, živeč v nasilju svojega doma, bo lahko nasilje kot obliko reševanja težav ponotrani. Svojo stisko bo sprostil nad kom (ali čim) drugim, za katerega bo pač ocenil, da je manjši in bolj ranljiv od njega. Otroku, ki je nasilen do svojih vrstnikov ali živali, vedno sporoča. Zelo kmalu bo lahko sporočal tudi na način, ki si ga ne morete niti zamisliti. Če bo kot neobgljeno bitje v okviru svoje družine sprva še branil žrtev pred nasilnežem, mu celo poskušal preprečiti, da ta izvaja nasilje, tako da bo nanj skočil, bo v času pubertete lahko prestopil na drugo stran. Takrat ne bo več mali otročaj, postal bo višji in močnejši, in ker vloga žrtve nikomur, prav nikomur ne ustreza, bo otroku lahko postal storilec ali nasilnež. Če je še pred letom dni branil žrtev, se zanj boril, bo zdaj nad isto žrtvijo sam izvajal nasilje. Kje in kako se to odraža? Žal, vedno pogosteje tudi v policijskih evidencah.

Zakon o pooblastilih in nalogah policije (ZNPPol, 2017) v 60. členu opredeljuje prepoved približanja določeni osebi, kraju ali območju. Navedeno pomeni, da lahko policija izreče prepoved približanja tudi otroku ali mladostniku, starejšemu od 14 let, če z zbranimi obvestili – osebnimi in materialni dokazi – potrdi elemente kaznivega dejanja nasilja v družini in oceni, da bo nasilnež s svojim ravnanjem ogrozil življenje, osebno varnost ali svobodo osebe, s katero je v bližnjem razmerju, če ne bo (začasno) odstranjen. Če je pred tem klical policijo otroku, zdaj policijo pokliče starš, ki se boji za svoje življenje. Policija vsako leto, že več let zaporedoma, izreka policijske ukrepe tudi zoper otroke, starejše od 14 let. Če zakonski

okvir ne bi določal meje 14 let, bi policija isti ukrep lahko izrekala tudi proti mlajšim otrokom. Otrok, ki živi v družini, kjer je prisotno nasilje, lahko postane storilec, saj drugačnega vedenja in ravnanja ne pozna. Lažje je udariti kot se zaustaviti, se zadržati, premisliti in narediti drugače. Pozicija nasilneža je pozicija moči in nadvlade. To je pozicija, ki je družbeno še vedno sprejemljiva. Leta bodo minevala in otrok bo odrasel in si celo ustvaril svojo družino. Kako bo ravnal kot starš, kot partner? Krog se bo hitro zavrtel. Ko vam strokovni delavci na centrih za socialno delo povedo, da obravnavajo že tretjo generacijo iste družine, si lahko predstavljate, zakaj. Za nenasilje je treba garati, svoj način delovanja ozavestiti ter se ves čas učiti, kako se odzvati drugače, brez zlorabe moči.

Pred nedavnim so v javnosti potekale razprave o tem, da bi bilo treba prepoved fizičnega kaznovanja otrok uzakoniti. Mnenja so bila zelo različna, diametralno nasprotna. Kam sta se v segmentu argumentov skrili navedbi »otrok je naše največje bogastvo« ter »vedno v smeri največje koristi otroka«, ni znano, javne polemike so bile pozabljene, ko se je tematika izbrisala iz predlaganega Družinskega zakonika (DZ). Prepoved fizičnega kaznovanja otrok je po novem opredeljena v noveli ZPDN-A iz

leta 2016. ZPDN-A v 3. členu (2016) prepoveduje telesno kaznovanje otrok ter v drugem odstavku pojasnjuje, da je »fizično nasilje vsaka uporaba fizične sile ali grožnja z uporabo fizične sile, ki pri žrtvi povzroči bolečino, strah ali ponižanje, jo prisili v delo oziroma opustitev dela ali ji omejuje gibanje oziroma komuniciranje, ne glede na to, ali so nastale telesne poškodbe«.

Razprave o prepovedi trpinčenja otrok so bile z zakonskega vidika povsem nepotrebne. Nasilje nad otrokom je v Kazenskem zakoniku (KZ-1, 2008) opredeljeno vse od njegovega nastanka. Zanimarjanje in surovo ravnanje z otrokom sta bila kazniva že v času Jugoslavije. V KZ (2008) je nasilje nad otrokom opredeljeno v 192. členu KZ-1 oziroma v kaznivem dejanju Zanimarjanje mladoletne osebe in surovo ravnanje. Navedeni člen KZ-1 nasilje opredeljuje širše (tudi kot psihično nasilje nad otrokom in njegovo zanimarjanje) ter zajema obravnavo nasilja, storjenega nad otrokom, tudi s strani osebe, ki ji je otrok dan v vzgojo, oskrbo in nego. Ekonomsko ter spolno nasilje nad otrokom sta opredeljena v samostojnih členih KZ. Zakon je torej jasen. Bolj ključno se zdi vprašanje, zakaj je bilo toliko polemik in odpora proti sprejetju prepovedi telesnega kaznovanja otrok ob dejstvu, da vemo in se zavedamo, da nasilje rodi

nasilje. Nasilje pušča posledice – takšne ali drugačne. Takšen otrok je bila umrla deklica iz zahodne Slovenije – trpinčena in zlorabljen, stara zgolj nekaj let. Takšnih otrok je po Sloveniji zagotovo še veliko, le za marsikaterega od njih (še) ne vemo! Spet drugi otroci so hospitalizirani, vedno več in vedno mlajši so v psihiatričnih bolnišnicah.

Česa se odrasli pravzaprav bojimo? Da nas otroci ne bodo spoštovali, zato si 'namišljeno avtoriteto' lahko zagotovimo zgolj z udarci ali grožnjami o uporabi nasilja. Koga pravzaprav slepimo? Koga spoštuje otrok? Otrok vedno spoštuje odraslega, ki se odzove razumsko in preudarno. Mirno, a odločno. Jasno postavi meje, zase in za druge. Upošteva pravice – tako svoje kot pravice sogovornika. Če je sogovornik otrok, je vse popolnoma enako!

December je poseben čas za družino. Otroci si želijo daril, saj so vendar otroci. V realnosti darila hitro p/ostanejo nezanimiva in pozabljena. Spomini so tisti, ki ostanejo. Ostal bo čas, ki ga bodo preživeli z družino. S kakšno družino, ni odvisno od njih.

Čas praznikov je za policijo še vedno zelo zahteven čas. Vsak otrok si zasluži življenje brez nasilja! Tudi v družini. V letu 2019, vsak dan posebej, želim tako vsem vam kot sebi: sreče, zdravja in miru!

Foto: Petra Duhanjov

Jezna sem! In kaj zdaj?

■ **Romana Žitko Rožmanc**, mag., specialistka zakonske in družinske terapije. Je katehistinja v župniji Vrhnika in opravlja terapevtsko in svetovalno delo v svetovalnici Župnijske karitas Vrhnika. Je tudi supervizorka in predavateljica različnim skupinam.

Jeza je znamenje in sporočilo, da smo bili prizadeti, da so bile naše pravice kršene, da naše potrebe niso bile slišane in uresničene ali da preprosto nekaj ni v redu. Jeza ženski pogosto sporoča, da njena občutja niso bila prav naslovljena ali da so bile njene vrednote, želje, hrepenjenja, ambicije in potrebe v odnosu preslišane zaradi sklepanja kompromisov.

Jeza ženski pogosto sporoča, da v odnosu daje in dela več, kot običajno zmore. Tako kot nam telesna bolečina sporoča, da umaknemo roko z vročega mesta na gorilniku, bolečina jeze ohranja našo integriteto. Jeza nas torej motivira, da nekomu nekaj odrečemo ali pa mu pritrdimo. Ustvarjene smo iz 'sladkorja in pekočih začimb'. Lahko smo oskrbovalke, mirovnice, zibajoči se čoln. Naša naloga je, da ustrezemo, zaščitimo in pomirjamo. Družba je danes do žensk, ki odkrito izražajo svojo jezo, nezaupljiva. Čeprav podpira enakopravnost, vsi vemo, da so ženske, ki odkrito izrazijo jezo, dokaj hitro označene kot nedamske, nematerinske, njihovo vedenje pa je nežensko. Velika verjetnost je, da bo ženska, ki bo svojo jezo odkrito izrazila, naletela na zavračanje ali neodobravanje drugih. Zakaj ženska jeza druge tako ogroža?

Ko je ženska preplavljena z občutjem krivde, žalosti ali tone v depresiji, ko dvomi vase, je nevidna, ne stopa v ospredje in ni aktivna. Ni v stanju, ko bi lahko spreminjala sebe ali svet okoli sebe. Jezna ženska pa izziva in spreminja življenje. Naše pretekke generacije so bile vzgajane v strahu pred jezo, neprimerno se je bilo jeziti. Ne samo zato, ker to ni bilo sprejeto, temveč tudi zato, ker jeza prinaša spremembe. Jeza je občutje. Začutimo jo z razlogom in kot občutje zahteva našo pozornost. Vedno pa obstajajo vprašanja, ki so nam lahko v pomoč, ko začutimo jezo: Zaradi česa sem jezna? V čem je težava? Čigava je ta težava? Kako naj razločim, kdo je za kaj odgovoren? Kako naj se naučim izražati jezo na varen način oziroma na način, da se ne

bom počutila krivo? Kako naj jasno spregovorim o svojih občutjih jeze, ne da bi se branila ali napadala? Kaj lahko takrat, ko začutim jezo, storim drugače? Ko ženska ali mati zazna, da njen model obvladovanja jeze ni več uspešen, je velika možnost, da zapade v eno ali drugo kategorijo: prijazna in ustrezljiva (Lerner, 2004), ki se za vsako ceno skuša izogniti jezi in morebitnim konfliktom, ali razjarjena žena, v kateri se jeza prebudi že ob najmanjših zunanjih dražljajih in prične sodelovati v neučinkovitih konfliktih, pritoževanju in očitaniu, ki ne prinašajo ustvarjalnih rešitev. Ustrezljiva in prijazna žena bo v situaciji, ki bi realno prebudila jezo pri posamezniku, ostala tiho, samokritična ali prizadeta (Lerner, 2004). Ko začuti jezo, jo potlači v izogib morebitnim konfliktom. A ne le da potlači občutje jeze, temveč se izogiba tudi jasnim izjavam o svojih občutjih in mislih, ko začuti, da bi njena jasna izpoved v drugem povzročila občutje nelagodja in obenem razkrila nepremostljive razlike med njima. Sčasoma bo izgubila svoj jaz, ker vse preveč truda vlaga v prepoznavanje odzivov drugih. S tem pa se začčenja začarani krog. Bolj ko daje, bolj v njej raste občutje jeze. In ko končno pride do t. i. vulkanskega izbruha, se potrdijo največji strahovi, da je njena jeza zares nerazumna in destruktivna. Tako jo tudi drugi vidijo kot nevrotično, medtem ko je pravi izvor še vedno nenaslovljen in krog se ponovi. Občutji jeze in krivde sta skoraj nezdružljivi. Če čutimo krivdo, ker ne dajemo dovolj ali ne naredimo dovolj za druge, je malo verjetno, da bomo jezni, ker ne prejemamo sorazmerno temu, kar

dajemo. Obenem pa tudi današnja družba v ženski ali materi pogosto prebujata občutje krivde in sramu, ko se odloči ostati mati in skrbeti za dom. Nič bolj učinkovito ne ovira zavedanja občutka jeze kot krivda, sram ali dvom. Ne imeti jasne slike, premišljeno razmišljati in se svobodno spominjati preteklosti postane nezavedno pravilo za tiste, ki morajo zanikati zavedanje in izražanje jeze. A vse na račun ustvarjalnosti in intelektualnega razvoja.

To je samo en del zgodbe. Ženska ali mati, ki odprto izraža jezo, je dokaj hitro označena za nekoga, ki se stalno pritožuje in nerga (Lerner, 2004). To so izrazi nemoči, ki ne napovedujejo sprememb. Nekaj povzroča njeno jezo, vendar njene tožbe ali pritožbe niso dovolj jasno izražene, kar pri drugih naleti na neodobravanje namesto na sočutje. Vse to pa v njej samo utrjuje občutje krivice. Priznanje sebi, da ve, da je samo jezna, zahteva veliko mero poguma. Težava se pojavi, ko se ujame ali ko vzdržuje vzorec neučinkovite borbe, pritoževanja in grajanja. Ste že kdaj opazovali drugo osebo, ki je bila mirna in je delovala bolj intelektualno ob drugi, ki je postajala iz minute v minuto bolj napeta in glasna? Naš trud, da bi spremenili drugo osebo, njeno vedenje, občutja, prepričanja in odzive, bo vedno obsojen na neuspeh. Takšen vzorec vedenja je odgovor na občutje nemoči ali ranjenosti, torej tam, kjer ni več čustvene varnosti. V takšnem vzdušju bo ženska uporabila kar koli, samo da bi ponovno pridobila občutek moči in nadzora. Kot bi plesali ples 'najdi krivca, a to nisem jaz'. Ko začuti, da je potisnjena v

kot, jo preplavi strah (Johnson, 2008). Kjer ni vzpostavljenega občutka za sebe, je tudi zelo malo občutij za 'midva'. Takrat je zelo težko razločevati, kdo je kaj, kdo je kdo in kaj pripada komu. Vse to postane nerazrešljiva uganka in tako si nenehno očitamo vse mogoče, se obmetavamo z jezo, sovraštvo ali prezirom (Gostečnik, 2016). Krog stalnega pritoževanja ne daje nobene rešitve, še manj pa razrešitve. Ostaja pa občutje kaotičnosti in strahu (Gostečnik, 2016). Rešitev lahko najdemo v tem, da stopimo korak nazaj in se osredotočimo na vsak posamezni korak. Odnos takrat pogosto vidimo kot nezadovoljujoč, nevaren, partnerja pa kot neodzivnega. Bolj ko ženska napada, bolj nevarno jo vidi in čuti partner, bolj je pozoren na njene napade in močnejše udari nazaj ali pa postane nemo-

čen in se umakne (Johnson, 2008). Tako se vrtita v začaranem krogu. Ta krog se lahko prekine, ko prepoznata, da nihče ne more biti krivec. Takrat je pomembno, da izstopita in se osredotočita na to, kar se trenutno dogaja med njima; da prepoznata, da je krog, v katerega sta vstopila, njun skupni sovražnik. Vsi smo zelo dobri v iskanju krivca. V Svetem pismu je npr. Adam krivil Evo, Eva pa Adama, govoreč, da je to krivda drugega in ne njega. Kaj bi se zgodilo, če bi drugi rekel: »Spet sva začela iskati krivca in oba bova prizadeta, če bova vzdrževala ta vzorec. Zakaj bi še vztrajala v vzorcu 'napad-napad' ali 'napad-umik'? Ali lahko govorim o tem, kar se je zgodilo, ne da krivim tebe?«

Da bi lahko jeza postala orodje sprememb v odnosu, se moramo naučiti občutja jasno

izraziti z besedami in poiskati izvor jeze; se naučiti komunikacijskih veščin; opazovati in prepoznati neproduktivne vzorce v odnosu. Tako lahko zgradimo bolj jasen in močnejši jaz ter s tem sposobnost za bolj intimen in zadovoljujoč odnos 'midva'. Vsi si želimo in hrepenimo po stabilnem, zadovoljujočem in predvidljivem odnosu, v katerem bi zmogli regulirati tudi najbolj boleče občutje, jezo. ◀

Literatura

- Gostečnik, Christian (2016): *Zakaj se te bojim*. Ljubljana: Franciškiški družinski inštitut.
- Lerner, Harriet (2002): *The Dance of Connection*. New York: Harper Collins Publishers.
- Lerner, Harriet (2004): *The Dance of Anger*. London: Harper Collins Publishers.
- Johnson, Sue (2008): *Hold Me Tight*. New York: Little, Brown and Company.
- Siegel, Daniel J.; Hartzell, Mary (2016): *Parenting from the Inside Out*. London: CPI Group.

Srečni otroci

Prosta igra – lenoba odraslih ali pozabljene modrosti vzgoje?

■ Ester Pečarič je dipl. vzgojiteljica predšolskih otrok v vrtcu *Radovednež Škocjan*.

Razpeti med mnoge vzgojne ideale se odrasli, ki delamo in živimo z otroki, soočamo z vprašanjem, kako vzgojiti srečne otroke. Samozavestne otroke brez depresije, anksioznih in drugih motenj. Žal pa se celo vzgoja prepleta s storilnostno naravnanim svetom, ki stremi k nenehnim dosežkom in uspehom, katerih merilo so ubogljivi in uspešni otroci. Z dokazovanjem uspeha smo obremenjeni tako odrasli kot otroci. V članku predstavljam pomen proste medvrstniške igre za otrokov psihomotorični in zdrav socialni razvoj. Srečni otroci so tisti, ki jim dovolimo dejansko biti otroci.

Po poklicu in duši sem vzgojiteljica. A kljub vse večjemu zavedanju o pomenu vzgajanja srečnih otrok se zdi, da si vzgojitelji in učitelji v svoje delo ne upamo vključiti veliko proste igre. To bi bilo vendar videti, kakor da ne delamo nič, da smo bržkone leni! Oh, to pa že ne! Tako nas vodi želja po tem, da vrtec spremenimo v kar se da pisan, vabljiv svet čim bolj izvernih likovnih izdelkov, ki dokazujejo našo ustvarjalnost, pridnost in delo. Na spletnih straneh vrtca se bohotijo prispevki, imamo ene najlepših vrtcev in

portfolie, polne dokazov o pridnosti. Tudi doma so otroci zaposleni z mnogimi popoldanskimi dejavnostmi, ki jih zaposlijo. Otroci tako že v najzgodnejših letih posegajo po dosežkih, trofejah. Da, Slovenci, marljivost je res naša vrlina!

Kaj pa prosta igra? Iz prostora, kjer se otroci prosto igrajo, se razlega hrup, prostor je na videz neurejen. In otroci? Otroci so srečni. Ste morda opazili, da danes otrokom pogosto odrekamo naravno, spontano pridobljene izkušnje in jih nato načrtno do-

dajamo v vódene vsebine? Namesto da bi otrokom dovolili plezati po drevesih, jih vodimo v šole plezanja po plezalnih stenah, namesto spontanega sodelovanja pri hišnih opravilih jih vključujemo v dejavnosti za razvoj fine in grobe motorike ter koncentracije. In namesto pogajanj in reševanja medvrstniških konfliktov v spontani igri otroci v odrasli dobi plačujejo treninge klesanja osebnosti in pridobivanja samozavesti pri samooklicanih strokovnjakih za osebnostno rast.

Prosta igra

V prosti igri sodelujejo le vrstniki, brez vmešavanja odraslih. To je priložnost, da otroci preprosto uživajo brez vnaprej določenih ciljev. Ob tem se povsem spontano učijo svoje vloge v družbi, učijo se reševanja medvrstniških konfliktov, postavljanja meja, prilagajanja, oblikovanja pravil, razvijajo domišljijo, interakcije in sposobnost samokontrole ter odkrivajo svoja močna in šibkejša področja. Je eden od najpomembnejših dejavnikov v zdravem otrokovem razvoju.

Danes so prosto igro v veliki meri zamenjale organizirane dejavnosti, vodenje s strani odraslih. Psihologinja dr. Ljubica Marjanovič Umek pravi, da je med prosto medvrstniško igro in učenjem bistvena razlika. Prva namreč nima nobenega cilja, gre zgolj za igro samo in z njo povezane prijetne občutke. Čeprav organizirane dejavnosti za otroke temeljijo na igri, pa so vedno v ozadju vnaprej predvideni cilji, ki jih določijo odrasli (Zgonik, 2014).

Štaš Zgonik (2014) navaja tudi posledice pomanjkanja proste medvrstniške igre. Seznan le-teh se začne s pomanjkanjem otrokove neodvisnosti, saj so premalokrat izpostavljeni samoiniciativi pri izbiri in izvedbi dejavnosti. Nenehno so namreč vodeni in preprosto ne vedo, kaj početi, kadar so prepuščeni samim sebi.

Foto: Alenka Veber

Naslednja možna posledica pomanjkanja proste igre otrok je med drugim tudi narcisoidnost. V očeh odraslih, predvsem staršev, so otroci dragulji, katerih male korake nehote občudujemo, se nad njimi navdušujemo in tako padajo hvale za bolj ali manj velike dosežke. Otroci si postopno ustvarijo idealizirano samopodobo. Je to slabo? Ne, dokler se ne srečajo z realnostjo zunanjega sveta, v katerem ni vedno vse rožnato in je treba občasno sprejeti tudi kaj manj kot le hvalo in prvo mesto. Med prosto medvrstniško igro pa otrok spoznava prav svoja močnejša in šibkejša področja, sprejema zmage in poraze ter se pogaja za svoje mesto v družbi.

Med vse bolj opažene posledice pomanjkanja igre in nenehnega vodenja s strani odraslih pa uvrščamo tudi depresijo in anksioznost, ki ju je moč povezati prav s stilom današnje vzgoje, kjer odrasli v dobri veri, da bi pomagali, držimo vse niti otrokovega življenja v rokah, kreiramo prostočasne dejavnosti in od njega pričakujemo rezultate že v najrosnejših letih. V dokumentarnem filmu *Alphabet* (Wagenhofer, 2013) so analizirani primeri tekmovalno naravnega sodobnega izobraževalnega sistema. V njem so predstavljene raziskave, katerih izsledki pravijo, da je ob storilnostno naravnani vzgoji, kakršno poznajo na primer na Japonskem, odstotek depresivnih in anksioznih otrok in mladostnikov (ter celo samomorilnosti) bistveno višji kakor v sistemih, ki temeljijo na prosti igri in spontanem učenju preko nje.

Poleg negativnih psiholoških posledic zmanjšanja časa za prosto igro otrok so zaznali tudi slabši razvoj gibalnih sposobnosti in posledično debelost, kar dokazuje kronološko spremljanje športnovzgojnega kartona (Zgonik, 2014).

»Pravijo, da bi otroci morali življenje jemati resno. V resnici pa je prav igra tisto, kar bi morali jemati resno.« (Stern, 2014)

Srečni otroci

Danci že desetletja kraljujejo na lestvici najbolj srečnih ljudi na svetu. To dejstvo spodbuja k raziskovanju tega, v čem je skrivnost njihovega načina življenja in vzgoje. Knjiga *Vzgoja po dansko* (Alexander in Iben, 2017) razkriva prav to. Za omenjeni narod je značilno za naše poj-

me nekoliko drugačno dožemanje vzgoje. Danski otroci nimajo na razpolago pretiranih spodbud v obliki igrač in prostočasnih zaposlitev. Nasprotno njihovi starši verjamejo, da morajo otroci sami izkusiti izzive, konflikte, poškodbe in padce, ki jih nudi življenje. Tako naj bi postali bolj samostojni, samozavestni in naj bi bolj zaupali v svoje zmožnosti. Kljub bistveno bolj neusmiljenemu in hladnemu vremenu so otroci nenehno na prostem. Že dojenčke pustijo spat zunaj na hladu, saj verjamejo, da to koristi njihovemu zdravju. Na isti način zdravijo prehlade. Najpomembnejša v njihovi vzgoji je prav prosta medvrstniška igra. Otroci tako urijo socialne veščine, iščejo svoje mesto v družbi in razvijajo psihomotorične sposobnosti. Kot je navedeno v omenjenem viru (Alexander in Iben, 2017), prosta igra ustvarja srečnejše, bolj prilagojene in odpornejše odrasle.

Sklepne misli

Recept za srečne otroke torej ni tako zapleten, kakor si starši in pedagogi pogosto zamišljamo. Sloni na poslušanju otrokovega naravnega vzgiba po igri. Odrasli se moramo nehati ogledovati v zrcalu uspešnosti otrok, ki nam ga na ogled nenehno postavlja moderna družba. To se resda sliši enostavneje, kakor dejansko je. V nas so namreč že zakoreninjene družbene norme, ki niso v skladu s prepuščanjem vajeti materi naravi. Vendar vseeno opažam vse več teoretskih debat, naklonjenih prav prosti igri in poslušanju otrokove narave. Razkorak med teorijo in prakso vedno zahteva svoj čas, vendar pa se počasi gradi most med obema prav preko širjenja znanja o tem, da omogočanje proste igre vendarle ni lenoba staršev in vzgojiteljev, temveč je naravna potreba otrok, ki jih nauči več kakor katera koli vodena dejavnost. Prosta igra jim omogoča, da postanejo srečni tako otroci kot odrasli. ◀

Viri in literatura

- Alexander, Jessica Joelle; Dissing Sandahl, Iben (2017): *Vzgoja po dansko: kaj eni najsrečnejših ljudi na svetu vedo o vzgoji samozavestnih in sposobnih otrok*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Zgonik, Štaš (2014): *Ni časa za igro*. Ljubljana: Mladina. Dosegljivo na spletni strani: <https://www.mladina.si/155232/nicasa-za-igro/>.
- Wagenhofer, Erwin (2013): *Alphabet*. Dokumentarni film. Avstrija. Dosegljivo na spletni strani: https://www.imdb.com/title/tt3215346/?ref_=fn_al_tt_1.

Všeček je zasijal v zlati barvi

■ **Boža Krakar Vogel** je redna profesorica za didaktiko književnosti na Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete v Ljubljani in častna članica Slavističnega društva Slovenije ter častna občanka občine Semič. Napisala je vrsto člankov in nekaj knjig o pouku književnosti. Sodelovala je pri snovanju aktualnih učnih načrtov, pri koncipiranju eksterne mature ter prispevala vsebinsko in didaktično zasnovo gimnazijskih antologij Branja 1–4 in osnovnošolskih beril Novi svet iz besed 6–9.

V okviru Slavističnega društva Slovenije smo 14. septembra 2018 v Trubarjevi hiši literature izvedli prvo vseslovensko tekmovanje odraslih v reševanju praktičnih jezikovnih problemov za priznanje »zlati všeček za slovenščino«. Tekmovalo je 18 udeležencev, jagodni izbor najpogumnejših dobitnikov lokalnih všečkov na delavnicah Dajmo priložnost slovenščini.

Lukšič, vse delujoče v Novem mestu, Ana Gorše iz Črnomlja in Barbara Krejči Piry iz Ljubljane.

Rešitve so ob živahnem sodelovanju tekmovalcev med pregledovanjem izdelkov komentirali 'žiranti', doktorji jezikosovja Andreja Žele, Kozma Ahačič in Matej Šekli, spremljali pa zuna-

ker se lokalna priznanja podeljujejo prav na delavnicah, najprej nekaj besed o njih. Izvajali smo jih v preteklem letu in pol po solah, knjižnicah in uradih širom po Sloveniji. Na njih smo udeležence v kratkem predavanju najprej seznanjali s položajem slovenščine kot materne/prvega jezika v javnosti, o njenem pravnem statusu, o upoštevanju zakonov s tega področja v praksi, o različnih stališčih glede njenega položaja in veljave ter o tem, kdo vse je dolžan skrbeti za kakovost jezikovne kulture – družina, šola, mediji, stroka idr. Zadnjo temo smo prilagodili vsakokratnemu prevladujočemu profilu udeležencev. V šolskih kolektivih smo tako poseben podarek namenjali nekaterim vprašanjem slovenščine kot učnega jezika in učnega načela ter spodbudili debato med udeleženci o teh vprašanjih.

Uvodnemu delu je vsakokrat sledil kratek anonimen (šifriran) pisni preizkus iz reševanja praktičnih jezikovnih problemov, npr. rabe vejice, velike začetnice, besednih oblik ipd. Udeleženci so po končanem reševanju preizkuse zamenjali ter popravljali in točkovali rešitve anonimnih soudeležencev. Rešitve so bile v ta namen izpisane na ekranu, komentiral pa jih je strokovnjak jezikoslovec, zaposlen na Inštitutu za slovenski jezik ZRC SAZU. Sproti je ob tem prikazoval tudi možnosti za samostojno rabo elektronskega jezikovnega

portala Fran (fran.si), na katerem se o jezikovnih dilemah lahko pouči vsak sam, kadar to potrebuje. Pokazali smo tudi nekaj tiskanih jezikovnih priročnikov, npr. obe slovnici Kozme Ahačiča in *Osnove slovenskega jezika* mag. Rade Lečić. Pri tem pregledovanju se je vedno razvila živahna debata, udeleženci so imeli vrsto vprašanj in alternativ prikazanim rešitvam, pri čemer so po eni strani osvežili jezikovno znanje, po drugi pa zavest, da se jezik spreminja in da pogosto ni enoznačnih rešitev, tako da mora posameznik najustreznejšo izbrati sam, glede na svoj namen in druge okoliščine.

Na koncu pa so reševalci, ki so zbrali največ točk, stopili iz anonimnosti in dobili priznanja Slavističnega društva Slovenije, *všeček za slovenščino*, ki je hkrati vstopnica za vseslovensko tekmovanje. Prvo je bilo tako septembra v Ljubljani, naslednje bo čez dve leti v Novem mestu.

Na prvem tekmovanju je merila za pridobitev *zlatih všečkov* pridobilo kar 13 tekmovalcev. Prvo mesto sta si pritekmovali Magda Kastelic Hočevar iz Žužemberka in Helena Dugonjič iz Novega mesta. Na drugem mestu so pristali Cvetka Kham in Urban Debevec iz Ljubljane ter Vesna Parkelj in Manca Hrovat iz Novega mesta. Na tretjem pa Andreja Burger Muhič, Simona Pustavrh, Brigita Sinur, Alenka Tomc, Cvetka Peterlin, Sandra Tomović in Silva

nji opazovalci, ki so se prav tako vključevali v diskusijo o jezikovnih vozlih. Spet se je potrdilo, da je prav sodelovanje v debati, ki potrjuje ali dopolnjuje posameznikovo jezikovno izkušnjo ter prispeva k intenzivnejši jezikovni ozaveščenosti, ena glavnih prednosti delavniške in tekmovalne sestavine naših prireditev.

Zaradi dobrega odziva bomo s prireditvami *Dajmo priložnost slovenščini* in s preizkusi za *všeček za slovenščino* nadaljevali in jih ob pomoči pokrajinskih slavističnih društev širili še v druge slovenske kraje, po knjižnicah, učiteljskih kolektivih, upravnih okoljih idr. ter pridobivali tekmovalce za naslednji *zlati všeček*. Slovenci radi tekmujejo v različnih dejavnostih, zakaj ne bi, po zgledu npr. Francozov, tekmovali tudi v znanju lastnega jezika?

Prireditve so podprle Založba Rokus Klett, Škrabčeva ustanova ter Mestna knjižnica Ljubljana s Trubarjevo hišo literature. Ne na državni ne na mestni ravni s prošnjami oz. prijavitvami za denar nismo uspeli, in to zaradi popolnoma nebitvenih, ne vsebinskih napak.

Tudi pri medijih nismo našli naklonjenosti, saj kljub našemu prizadevnemu obveščanju niso pokazali zanimanja za prireditve. Kaže, da so slovenistične reči boljša novica, kadar je okrog njih kakšen špetir. ◀

Prazničnost vsakdanjosti

Natalija Juhart: Na trati, 2016

■ **Milčec Komelj**, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na *Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete* v Ljubljani. 10 let je bil predsednik *Slovenske maticice*. Je redni član *Slovenske akademije znanosti in umetnosti*, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu in častni občan Novega mesta. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov.

Z grafiko Na trati je avtorica usmerila pogled na vsakdanji prizor pred vhodom v ljubljansko Akademijo za likovno umetnost in oblikovanje, a je s kulturo in vzgojenostjo svojega estetskega dožemanja sivino vsakdanje puščobnosti spremenila v estetsko prefinjeno podobo krhke izbranosti in poetične tišine.

Isti motiv je ustvarjalko najprej pritegnil že na veliki risbi z ogljem in kolažem *Ležeča na travi*, naslovljeni po ležečem študentskem kipu pred Akademijo. Na njej dominira enakomerno razpotegnjena akademjska kovana ograja, pred katero stoji zatočišče za kolesa; levo je slikarka v časopisno kolažiran vzorec vrisala avtomobila, ki tamkaj običajno parkirata, ter risbi dodala posamična stojala za kolesa, za čipkasto ograjo pa je z ritmično ornamentalizirano nakazala slikovitost rastlinja, ki se spreminja v krilatost oblakov. Tako je suhoparno obcestno vsakdanjost prelila v poetičen prikaz, ki kaže, kako je mogoče zgolj s pretanjenostjo notranjega pogleda prežariti tudi najbolj banalno stvarnost in jo sprejeti kot dano nam realnost, ki jo lahko posvojimo in povzdignemo celo v ustvarjalni navdih, saj zmore v svetlobi ustvarjalkinega pogleda sprožiti celo invencijo, ki je sposobna vsepovsod odkrivati le milino in lepoto – vendar hkrati ostati na realnih tleh. V soseščini istega motiva, ob robu stare akademjske stavbe, pred isto kovano akademjsko ograjo, je umetnica na posebni risbi z ogljem upodobila tudi tamkajšnjo japonsko češnjo; vendar je nadrobno izrisala le del drevesne krošnje, sicer pa drevo pustila le nakazano in tako navidezni nedokončanosti pripisala poseben smisel: za njeno koncepcijo slikarstva

nujno zračnost, v kateri se lahko drevo razcveti šele v gledalčevem duhu.

Na osnovi označenega kolaža je umetnica v istem letu ustvarila še barvno grafiko *Na trati*, izvedeno v prav tako velikem formatu. Vanjo je vtisnila reduciran zrcalni pogled na isto prizorišče, le da brez avtomobilov in v zgolj linearni čistosti grafične tehnike še bolj motivno izpraznjen, a brezhibno dodelan v intuitivno preiščeni govorici ploskovnih in barvnih razmerij. Slika, zasnovana v duhu modernistične umetnosti 20. stoletja, je v osnovi ploskovita, kompozicijsko nanizana in razčlenjena le v zleknjenih vodoravnih pasovih, a je docela razvidna tudi v svoji izhodiščni motivni 'pripovedi' – prikazu negibnosti in tišine, ki ga povzema v estetsko izbran, izrecno likovni učinek, zlit iz krhko izrisanih geometrijskih segmentov v popolno harmonijo.

Na podobi je vse zajeto v izrazitem ravnotežju; v njeni vodoravni razčlenitvi bi lahko premerjali segmente razmerij, temelječih na klasičnem zlatem rezu. V njem izstopata pred ograjo 'hišica' za kolesa ali oranžno 'tlakovana' ploskev ceste, ki vodi k pročelju stavbe, v enakih razmerjih pa se dopolnjuje tudi barvna razporejenost drugih oblik, saj pasovom beline, akademjske stene in tal pred stavbo odzvanja dialog blago okrase toniranosti, ki ga intenzivira še toplina intenzivneje oranžnih naglasov.

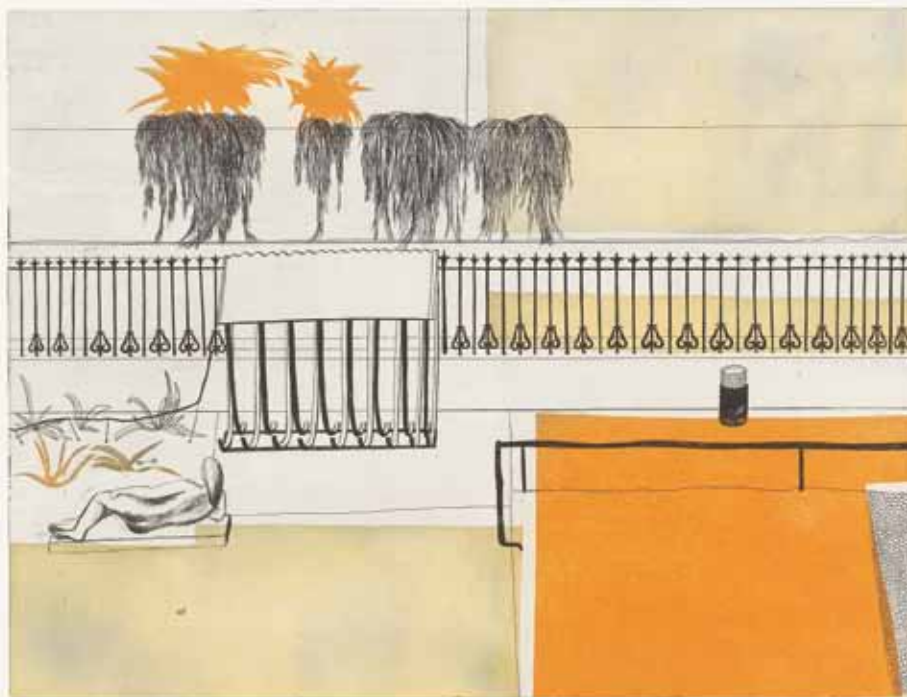
Tako zasnovana podoba v osnovi nikakor ni le hladna abstraktna razporeditev pravokotnih oblik in jasnih linij, ampak geometrizirana risba vanjo vključuje tudi ritmično izrisane vzorčaste krasilne elemente, ki s subtilno zadržanostjo v sicer togo pripoved vnašajo malone pravljico prvine, prav tak pridih pa daje podobi pristno notranjo napetost in ji vliva tudi pritrjeno čustveno življenje. Kovana ograja, ki v svojem enakomernem ritmu prirašča iz srčasto listnatih oblik in izzveneva s križastimi segmenti, v svoji poudarjenosti ter s svojo umetnoobratno eleganco že sama po sebi nakazuje pot, ki jo je treba prestopiti do svetišča znanja. Mehko ritmično vzvibrirana streha 'kolesarnice' se v svojih elegantnih lokih izteka v mehko zaokrožene odprte forme; linearna geometrijska pregrada na poti je kot estetsko nameščena ovira in za njo stoječa kovinska ovalna posoda za smeti, še posebno za ogorke, je spremenjena v mehko zaobljen estetski predmet; s hrbta viden zleknjeni kip, ki kot študentski likovni izdelek nehote ali hote oznanja namen stavbe, vedno enako okolje nepremično in skrbno opazuje, enako vztrajno kot slikarka. Z opazujočo izklesano figuro ali vsaj z njenim pogle-

Celoten prizor, izpeljan v zahtevni grafični tehniki, je slikarka ustvarjalno prerodila v poetično stvarnost, temelječo na njenem občutenju in kultiviranosti pogleda, ki razkriva malone aristokratsko vzgojo srca.

dom na najbližjo akademjsko okolico pa se umetnica očitno tudi sama identificira, kot lahko sklepamo tudi po grafiki *Prostorski avtoportret*, na kateri se je sama upodobila v ateljeju v podobni pozi.

Na podstavku ležeči kip že sam po sebi vnaša v gledanje proti v bistvu nevidni stavbi nekaj skrivnostnega zgolj s tem, da skozi slikarkin pogled povzdiguje v resnici precej bedno okolico v pretehtano slovesnost. Vse na sliki se namreč prikazuje iz praznine in napoveduje dogajanje nekje znotraj, ki ga kvečjemu slutimo. Z očmi, ki jih vzgaja in usmerja prirojen smisel za umetnost, se bogastvo lahko razgrinja tudi skozi askezo in se tudi tako okolje spre-

ni v pravcato razkošje; pred očmi kipa se bujno razcvetajo iz praznine že sami skopi šopki trav, ki nakazujejo življenjsko energičnost rasti; v za slikarkin zadržani pogled pravcato razkošje pa se razrašča cvetje na fasadi za ograjo, ki se lebdeče spušča okrog nevidnih lončkov in se s slikovito razčlenjenimi oranžnimi cvetovi nekakšne božične zvezde spreminja v izsanjane postave vilinskih cvetličnih bitij, ki negibno poplesujejo kot vrhovodci nad svojo nosilno črto. V luči njihovega žarečega sijaja pa je videti kot pravcata praznična preproga tudi geometrijski segment oranžne ceste.

Celoten prizor, izpeljan v zahtevni grafični tehniki, je slikarka ustvarjalno prerodila v poetično stvarnost, temelječo na njenem občutenju in kultiviranosti pogleda, ki razkriva malone aristokratsko vzgojo srca. Zato je lahko povsem sivi vsakdanjosti nadela v bistvu prazničen pridih, četudi v motiv ni mogla vnesti poleg oranžne zase nič manj značilne sinje barve. A čeprav

na sliki ni niti koščka azurnega neba, je podoba v bistvu predvsem zračna. Občutek za mero in askezo pa očitno temelji v umetnici sami, kajti v njej ni popustil niti pred mnogo razkošnejšimi motivi, kakršni so avtoričini številni pogledi na Benetke, ki v njenih očeh prav tako ostajajo predvsem neobljudena prizorišča zadržane lepote, samote in tišine. Tudi v njih je umetnica oblike geometrijsko poenostavila in arhitekturno okrasje reducirala ter se vedno znova usmerila le na bistvene oblike, razporejene v arhitektonskem ritmu in izsanjani perspektivi praznih trgov, ornamentov, dvoriščnih ograj in mostov, ki vrvež žive resničnosti spreminja v prefinjeno podobo popolne odmaknjenosti v bistvu že pesniško nadzemskih sfer. V soju takih gledanj pa je na eni takih podob v arhitekturni ambient na robu morja ob misli na znamenito beneško slikarsko zbirko moderne umetnosti vključila tudi figuralni obris umetnostne zbiralke Peggy Guggen-

heim, ležerno zleknjen ob cvetličnem lončku z drevesno okrasno rožo, na izsanjano prizorišče pa je fantazijsko vstopil tudi značilni jezdec kiparja Marina Marinija.

Natalija Juhart, doma iz Slovenske Bistrice, v kateri jo je vsakodnevno pritegoval tamkajšnji grad, je študirala grafiko na mariborski likovni akademiji in vzporedno uspešno nadaljuje še magistrski študij v Ljubljani pri Branku Suhiju, profesorju, ki si zavzeto prizadeva, da bi tudi mlade generacije izvrstno obvladale zahtevne klasične grafične tehnike svojih prednikov, kakršne so na primer jedkanica, suha igla ali akvatinta. Skupaj z drugimi njegovimi študenti se je letos predstavila na razstavi *Najmlajša originalna grafika* v okviru Bienala slovenske grafike Otočec/Novo mesto, na kateri je prejela priznanje, pred tem pa ji je bila dodeljena že rektorjeva nagrada za najboljše študijske uspehe Univerze v Mariboru in letos za njeno prefinjenost še nagrada Utazu Art Award na Japonskem.

Prostovoljstvo v Centru za družine Mirenski Grad

■ **Maja Prinčič**, univ. dipl. socialna pedagoginja, je vodja Centra za družine Mirenski Grad. Ima vrsto let izkušenj pri delu z otroki, mladostniki, družinami in prostovoljci.

Društvo prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote je nastalo iz duhovne dediščine mednarodne organizacije Vincencijeva družba, ki je bila v Sloveniji ustanovljena leta 1876. Od leta 2006 ima status humanitarne organizacije. Deluje pretežno v Ljubljani in na Mirenskem Gradu (Goriška).

Cilj društva je pomagati človeku v stiski. Pri delu se srečujemo z različnimi skupinami ljudi: z otroki, mladimi, pari, družinami, posamezniki in brezdomci. Dolgoletne izkušnje na tem področju nam potrjujejo, da imajo na videz sicer zelo različne stiske velikokrat isti izvor. To je razpad odnosov v družini in prijateljstvih. Iz tega spoznanja izhaja naše temeljno poslanstvo: ustvarjati prostor, kjer se lahko vsak počuti sprejetega in varnega ter v veselju zaživi. Iz tega je nastalo vodilo društva: *Skupaj gradimo dom!* V Ljubljani ustvarjamo dom predvsem z brezdomnimi. Pomoč jim nudimo v dnevnem centru za brezdomce, zavetišču za brezdomne, s terenskim delom po ljubljanskih ulicah ter z namestitveno podporo za brezdomne in družine v stiski. Pri delu si prizadevamo za strokovnost, hkrati pa za ustvarjanje doma tudi med zaposlenimi, da lahko v svoje vrste vključujemo čim večje število prostovoljcev.

V sodelovanju z *Društvom katoliških pedagogov Slovenije* in *Vincencijevo zvezo dobrote* smo junija 2018 oblikovali skupni program za kakovost in razvoj prostovoljstva, ki smo ga poimenovali *Daj naprej*. Ta vključuje šolo prostovoljstva v okviru Centra za družine Mirenski Grad (Društvo prostovoljcev VZD), šolo prostovoljstva v okviru Centra za brezdomce (Društvo prostovoljcev VZD), program Človek za druge (Društvo katoliških pedagogov Slovenije) ter prostovoljstvo brezdomnih v okviru Vincencijeve zveze dobrote.

Dejavnosti in šolo prostovoljstva Društva prostovoljcev VZD s področja dela z brezdomnimi vam bomo predstavili v eni izmed naslednjih številčk revije *Vzgoja*, tokrat pa vam želimo predstaviti programe za podporo družinam, njihovim članom in drugim posameznikom, ki delujejo v okviru Centra za družine Mirenski Grad.

Center za družine Mirenski Grad

Mirenski Grad je griček v zavetju kraške planote, neposredno ob meji z Italijo. V veliki stavbi, ki se drži cerkve, se nahaja Marijin dom. V njem deluje Center za družine Mirenski Grad. Tu je dobrodošel vsak: otroci, mladi, starši, stari starši, poročeni ali samski, posamezniki ali družine. Znotraj pestre palete dejavnosti lahko vsak najde oporo, pomoč, razvedrilo, mo-

žnost ustvarjalnega preživljanja prostega časa, prijatelje, novo znanje ...

Varstvo za predšolske otroke poteka v kombinirani skupini otrok različne starosti. Z igro, uporabo zanimivih učnih pripomočkov in ustvarjalnimi delavnici želimo v otrocih prebujati veselje do življenja. V popoldanskem času se od ponedeljka do petka v prostorih centra zbirajo osnovnošolski otroci, ki potrebujejo pomoč pri učenju ali popoldansko varstvo. Učenje glasbe je namenjeno tistim otrokom, ki se želijo učiti igranja kitare, klavirja ali flavte. Učenje za življenje omogoča otrokom, da s konkretnim delom na vrtu, v kuhinji in raznimi hišnimi opravili spoznavajo vse tisto, za kar v šoli zmanjka časa. Med šolskimi počitnicami se otroci na počitniških tednih zbirajo ob igri, delu, druženju in ustvarjanju. Najbolj obiskan je julijski počitniški teden – ora-

Foto: arhiv Vincencijeve zveze dobrote

Foto: arhiv Vincencijeve zveze dobrote

torej, ki se ga udeleži 150 otrok in okrog 50 animatorjev.

V centru se zbirajo tudi srednješolci in študentje. Mladinska in študentska skupina ponujata mladim prostor za poglobljene pogovore, iskanje življenjskega smisla in sklepanje pristnih prijateljstev. V instrumentalni skupini za mlade 'Kitarska žlahta' lahko mladi razvijajo svoje glasbene talente. Naslednja generacija, ki se srečuje v centru, so zakonci in starši. V zakonskih skupinah pari poglobljajo partnerski odnos in se učijo biti drug drugemu v oporo na poti osebne rasti. Ob evangeliju iščejo odgovore na vprašanja, ki se odpirajo v zakonskem in družinskem življenju.

Vse generacije se srečujejo na družinskih večerih, družinskih mašah, v vokalni skupini, na različnih prireditvah za družine in praznovanjih.

Šola prostovoljstva na Mirenskem Gradu

V vse našete dejavnosti Centra za družine Mirenski Grad so vključeni prostovoljci vseh generacij. V lanskem letu je v različnih dejavnostih sodelovalo 136 prostovoljcev (v celotnem Društvu prostovoljcev VZD kar 240 prostovoljcev).

Prostovoljci prihajajo na Mirenski Grad in svoj čas, znanje, ustvarjalnost, sposobnosti itd. posvečajo devetim različnim področjem dela. Tedensko pomagajo pri varstvu najmlajših, učni pomoči in učenju glasbe. Pri delu z otroki nam je najpomembnejše, da se prostovoljci z njimi igrajo, učijo, pospravljajo ter tako spletajo prijateljske vezi. Med njimi je veliko mladostnikov in študentov. Prav ti se zaradi manjše starostne razlike otrokom najlažje približajo. To daje dejav-

nostim za otroke dodano vrednost, ki je zaposleni ne bi mogli dati. Mladi z veseljem sodelujejo tudi kot animatorji na oratoriju in v počitniškem varstvu.

*Ko prideš na Grad,
te tam čaka prijatelj,
ki te pričakuje, te pozna,
se te veseli.*

Drugi prostovoljci namenijo svoj čas pripravi promocijskega materiala, izdelovanju učnih pripomočkov za učno pomoč in varstvo, pomagajo pri pripravah ustvarjalnih delavnic za družine itd. Spet drugi delijo hrano brezdomnim, ob nedeljah pa z Vincencijevim koledarjem obiskujejo župnije po Sloveniji in tako pomagajo zbirati sredstva za druge dejavnosti društva.

Posebna skupina prostovoljcev so mamice z dojenčki. Med porodniškim dopustom prihajajo v Marijin dom in poprimejo za vsako potrebno delo. Pri tem zelo rade poklepetajo med sabo in so si v oporo. Tako vsak na svoj način prispeva h gradnji skupnega doma.

Prostovoljstvo bogati vsakogar. To je čas, ko se spletajo nove prijateljske vezi, ali pa priložnost, da se poglobijo stara prijateljstva. Prostovoljec z delom deli svoje talente in pridobiva nove, kvalitetno preživi prosti čas, pridobi nove izkušnje pri delu z ljudmi, predvsem pa spoznava sebe in druge, in kar je najpomembnejše: ima prostor, kjer lahko raste.

Ob konkretnem delu in skrbi za bližnjega se v Centru za družine Mirenski Grad prostovoljci učijo odgovornosti, potrpežljivosti, razvijajo delovne navade in pridobivajo nova znanja. Pri tem pa se srečujejo z ovirami in težavami, ki jim velikokrat niso kos. Ni se vedno lahko veselili malčka, ki trmari, kriči ali pa ga je treba ponovno previti; ni

lahko motivirati otroka, naj vztraja pri učenju, in ga spodbujati, kadar mu ne gre in ne gre. Hočeš nočeš se prostovoljec pri tem srečuje s svojimi problemi in mejami, z občutkom ničvrednosti ali preprosto lenobo. Včasih si mora priznati, da ga pri skrbi za bližnjega ne vodi zgolj dobrota, ampak tudi želja po priznanju, ki ga vodi v razočaranje, če delo ne prinaša takojšnjih rezultatov. Tu so še druge težave, ki se prebujajo, ko je treba sodelovati z drugimi, kot so ogroženost, ljubosumje, tekmovalnost, jeza ... Vse to doživljanje je prav tako del prostovoljskega dela in lahko brez ustrezne opore vodi v izčrpanost. Prostovoljci potrebujejo veliko pomoči in opore, da zmorejo ob delu prav zaznavati sami sebe in se na svoja doživljanja ustrezno odzivati.

Prostovoljsko delo je z vsem tem priložnost za osebno rast, ker s pridobljenimi izkušnjami pri delu in v odnosih prostovoljec lažje razume sebe in bližnjega. Zaposleni in mentorji smo prostovoljcem v oporo tako pri delu kot tudi z refleksijami in drugimi srečanji, ki jih pripravljamo zanje. Prostovoljcem omogočamo, da ne le dajejo, ampak tudi prejmejo. V ta namen smo v Društvu prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote razvili šolo prostovoljstva, v kateri vsakemu prostovoljcu omogočimo uvodni sestanek, uvodno usposabljanje, mentorsko spremljanje in dnevne refleksije. Na dnevih prostovoljcev, duhovnih vajah in terapevtskem spremljanju se pogovarjamo o težjih vzgojnih vprašanjih in skupaj iščemo odgovore. Z vsemi dejavnostmi za prostovoljce ne odgovarjamo le na dileme, ki se jim porajajo ob delu, ampak želimo prav vsakemu stati ob strani in mu pomagati zaživeti v veselju.

Dejavnosti Centra za družine Mirenski Grad oblikujemo tako, da bi prav vsak – otrok, starš ali prostovoljec – lahko našel sebe, dobre prijatelje, oporo, odgovore na življenjska vprašanja, predvsem pa veselje do dela in življenja.

Center za družine Mirenski Grad ima vedno odprta vrata za nove prostovoljce, ki bi želeli sodelovati pri naših dejavnostih. Informacije o tem najdete na spletnem naslovu <http://www.mirenski-grad.si/center-za-druzine>.

Praznovanje

■ **Branka Roškar**, prof. geografije in teologije, je učiteljica geografije na OŠ Radlje ob Dravi.

Ko gledamo predpraznično vzdušje na podeželju ali v mestih, pogosto ne vemo več, kaj je bistvo praznovanja. Ves zunanji blišč, darila, veliko ponudbe in hkrati zaskrbljeni obrazi ljudi, ki bežijo mimo nas, da nas ne bi opazili. Pa vendar, človek je bitje praznovanja. To, kar praznuje, kar postavlja v praznični dan, mu pomeni največ, ga naredi človeka. Kakšne so vsebine naših praznovanj? Ali še znamo praznovati?

Sedmi dan

Etimološko gledano ima beseda 'praznik' korenine v stari cerkveni slovanščini in pomeni prazen, dan, prazen dela, prost dan. Človek, osvobojen od dela, ima čas za nekaj drugega.

»Sedmi dan je Bog dokončal delo, ki ga je naredil, in počival je sedmi dan od vsega dela, ki ga je storil. In Bog je blagoslovil sedmi dan in ga posvetil« (1 Mz 2,2-3). V prvem poglavju Svetega pisma vidimo, da je Bog človeku dal prost dan. Judje praznujejo soboto kot dan zaključka stvarjenja, zato je to dan počitka. »Šest dni delaj, sedmi dan pa počivaj, da si odpočijeta tvoj vol in osel in si oddahneta sin tvoje dekle in tujec« (2 Mz 23,12).

Kristjani praznujemo nedeljo kot dan Kristusovega vstajenja. Vstajenje je zmaga nad smrtjo, zmaga luči nad temo, svetosti nad zlom. Odrešenje pomeni obnove življenja v pomenu, kot si ga je želel Bog. Jezusovo vstajenje je okrepilo prazničnost sedmega dne. Po velikonočnem tridnevju zasije novo upanje, vstane novo življenje. Jezus Kristus nas je s svojim trpljenjem in smrtjo odrešil. To pomeni, da greh in smrt v našem življenju nimata zadnje in končne besede. Jezus nam je namreč odprl pot v večno življenje. Vsako nedeljo se kristjani spominjamo tega zmagoslavnega trenutka. To zavedanje je pravi trenutek za praznovanje in veselje.

Nedelja se imenuje tudi Gospodov dan. To je naš dan, dan kristjanov. Gospodov dan se imenuje zato, ker je na ta dan Luč zmagala nad temo. Pogani temu dnevu pravijo dan sonca (npr. ang. Sunday). To radi priznavamo tudi kristjani: »Danes je namreč vzšla

luč sveta, danes se je prikazalo sonce pravice, katere žarki prinašajo odrešenje« (prim. KKC, 1166). Kristjanom Bog pogosto pomeni Sonce.

Vse, kar raste, se spreminja in oblikuje, potrebuje počitek. Zemlja potrebuje počitek. Človek potrebuje počitek od dela. V tej logiki sindikati najdejo osnovo boja za svoje pravice, da delodajalci ne bi prekomerno izkoriščali delavcev. Vsak delavec potrebuje počitek, odmor, dopust. Mojzes celo doda, da tudi živali potrebujejo počitek. Počitka je deležen tujec. Nihče naj ne bo izkoriščen za delo. Tega bi se morali zavedati tisti delodajalci, ki priganjajo ljudi, da delajo osem ur brez prestanka, celo na stranišče ne smejo, zato nosijo med delom plenice ... Izkoriščanje se hitro pojavi zaradi pohlepa, zato človek potrebuje zaščito. Mojzes je preko »sedmega dne« uzakonil dan počitka.

Praznovanje kot pot do nevidne moči

V dolgi zgodovini človeštva se ni nikoli praznovalo brez razloga. Nič se ni zgodilo na slepo, ampak vse v skladu s trenutnimi prepričanji. Razlog za praznovanje ni bilo veseljačenje samo po sebi, beg od skrbi ali goli užitek. Človek je ob prazniku zmeraj iskal vsebino, s katero se bo napolnil. Danes gre nekdo za praznike v naravo, na kulturno prireditev ali na rekreacijo. Vernik pa na ta dan išče hrano za dušo. Duša, ki je prišla od Boga, išče svoj izvir. Najde ga le pri viru življenja, pri Gospodu. Počitek, ki je del življenja, na tak način osmišlja bivanje. Zato na dan počitka človek preko ritualov, preko

bogoslužja išče stik z Bogom, s svetim. Dan, napolnjen z Božjim blagoslovom, napolni človeško srce. Dan, ki nima dodatne vsebine, pa se hitro sprevrže v lenarjenje, nesmisel, potrošniško mrzlico ali praznoverje. Nedelja je dan obnavljanja zaveze z Bogom, ki je vse, kar je ustvaril, podaril človeku in hkrati želi, da človek obnovi odnos z Njim. Prazniki na poseben način izpovedujejo človekovo vero. Človek je duhovno bitje, neločljivo povezan z nečim presežnim. Na vsakem koraku doživlja svojo omejenost in krhkost, zato išče oporo v tistem, kar sluti kot več, presežno, mogočno, od česar vse izvira. Preko narave doživlja moč, neizmernost, lepoto, zakone, ki presegajo njegovo domišljijo. Preko narave je vedno odkrival božansko silo, ki ga je oživljala in brez katere ni mogel storiti ničesar. Božanska moč je čutil v delovanju narave, zato je

Foto: Matej Hozjan

včasih častil naravo in v njej veliko dušo ali duh ali dih (heb. ruah).

Besedo praznik bi lahko nadomestili z besedo 'svetek', ki prav tako izvira iz praslovanskega jezika; njen koren 'svent' pomeni 'svet'. Od tod izvirajo tudi izrazi svetost, posvetiti, svetloba. Praznik je v življenju, ki je nenehen boj za obstoj, predstavljal svetlo točko za posameznika, družino ali narod. Prazniki so dajali življenju poseben, vzvišen pomen.

Sem David ali Herod?

V Stari zavezi je kralj David tesno povezan z Bogom, z Njim ohranja živ odnos preko praznovanja. »Pri vsakem svojem dejanju se je zahvaljeval Svetemu, Najvišjemu, z besedo veličastva; iz vsega srca je prepeval hvalnice in ljubil svojega Stvarnika. Pred oltar je postavil harfiste, da so s svojo spremljavo polepšali pesmi. Praznikom je dal sijaj, uredil je letne čase vse do konca, tako da so poveličevali Gospodovo sveto ime in je od ranega jutra v svetišču odmevalo« (Sir 47,8–10). David praznuje, poje, slavi in časti Boga, v katerem je odkril smisel svojega življenja in stalno varstvo. Njegove pesmi so polne hvaležnosti.

Herod pa je Boga doživljal kot svojega tekmeča. Ni živel po Božjih zapovedih, zato ga je vedno grizla vest. Svojo voljo je uveljavljal, toda ves čas je živel v strahu. Kdor pa živi v strahu, ni sproščen in ne more praznovati. Tudi Herodovo praznovanje je prazno: brezglavo popivanje, veseljačenje,

obdaja ga veliko ljudi, toda ni pravih odnosov (prim. Mr 6,21–28). Mogoče v teh dveh likih prepoznamo sebe: kolikokrat v prazničnih dneh 'letamo okrog brez glave', se zaposlujemo z nepotrebni stvarmi, kar nas dodatno utruja in pušča prazne. Praznikov se bojimo, ker nas z ničimer in z nikomer ne povezujejo. Ko pa razumemo bistvo praznika, postane tudi naš odnos do praznovanja drugačen. Prost dan ni več samo priložnost za zabavo in veseljačenje. Nismo več Herod. Postanemo David.

Obredi

Pri vsakem praznovanju imajo obredi pomembno vlogo. Najbolj so nam znani verski obredi, ki izražajo odnos do svetega. Ko izgubimo verski smisel praznovanja, ko religija izumre, se posamezni obredi obujajo le kot folklor, npr. jurjevanje, kresovanje, pustovanje.

Na praznik se je treba pripraviti, da ga bogato doživimo. Pred praznikom počistimo hišo, svoje telo in se oblečemo v lepša oblačila. To je zunanja priprava. Nekdaj so se pred večjimi prazniki skupaj postili, se odpovedali raznim užitek, marsikdaj tudi govorenju, da so odkrili tišino.

Ko pride čas praznovanja, se v ta pripravljen, prazen prostor naseli nekaj novega. Ko se povežemo z vsebino praznika, doživimo harmonijo in polnost, svetost. Pogosto nas to poveže v skupnost, obnovi odnose z ljudmi, ki so nam blizu. S praznovanjem krepimo lastno in skupno samozavest, identiteto in pripadnost.

Danes pri praznovanjih pogosto izstopata zunanji izgled in komercialni odnos do predmetov, ki simbolno predstavljajo bistvo praznikov (jaslice, velikonočna jedila ...). S tem se je globlji pomen praznikov zameglil ali izgubil in vse postaja le tradicija, etnološka in turistična zanimivost, formalistična oblika praznovanja. Tudi zato nas prazniki pustijo prazne, saj se ob praznovanju ne napolnimo z vsebino, ki ji je praznik posvečen.

Liturgično leto

Cerkev je oblikovala tako imenovano liturgično ali bogoslužno leto, ki vsebuje vse trenutke, ki jih kristjan praznuje. Preko njih odkriva svojo istovetnost, pogloblja

vero, išče stik z Bogom. Vsi ti močni časi praznovanja (npr. božič kot rojstvo Odrešenika, velika noč, ki ponavzočuje Jezusovo trpljenje in vstajenje) so vsebinsko zelo polni. Kdor preko praznovanja vstopa v te vsebine, se z njimi ves čas hrani. Da pa lahko vsebine v polnosti doživi, se na te velike dogodke dolgo duhovno pripravlja. Temu služita adventni in postni čas z mnogimi obredi (navadami), preko katerih se povežemo s pomembnimi vsebinami: adventni venček vabi družino k molitvi, jaslice k obujanju Jezusove zgodbe v betlehemeski noči, blagoslov zelenja na cvetno nedeljo, postenje in molitev križevega pota nas uvajajo v veliko skrivnost velikonočnega jutra. Vsi ti obredi pripravljajo prostor za veselje in upanje, ki ga prejemamo v živem odnosu z Bogom.

Praznovanje človeka bogati. Trenutki veselja in odmika od dela razbijejo monotonost vsakdana, obnovijo odnose in dajo življenju svežino, smisel in nov zagon. A kaj, ko si premalokrat vzamemo čas za praznovanje. Prevečkrat tekamo okoli in se obremenjujemo s tem, da bodo gostje zadovoljni. Načrtujemo dodatne dejavnosti in potovanja. Na bistvo praznovanja pa pozabimo. Ne ustavimo se in ne utihnemo. Razvrednotimo praznik in sebe. Ne znamo praznovati. Praznovanje postane nuja, namenjeno je samemu sebi, dan brez vsebine. Prazna forma. Šele ko se dotaknemo vsebine praznika, začutimo njegov pomen, ki nas lahko napolni. Z vsebino praznika obnovimo odnose z ljudmi, ki so nam podarjeni in praznujejo z nami.

Praznik prebudi hvaležnost, naj bo to ob osebnem, verskem ali državnem praznovanju. Vsak praznik nam prinese neko za nas neprecenljivo vsebino: dar življenja, povezanost s skrivnostjo, ki jo prinese verski praznik, narodno pripadnost, bogastvo kulture, v katero smo potopljeni.

Želim vam lepo praznovanje.

Viri

- *Katekizem katoliške Cerkve, Kompendij* (2013). Ljubljana: Slovenska škofovska konferenca, Družina.
- *Sveto pismo Stare in Nove zaveze: slovenski standardni prevod* (2017). Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.
- Ovsec, J. Damjan (1992): *Velika knjiga o praznikih: praznovanja na Slovenskem in po svetu*. Ljubljana: Domus.
- *Slovenski etimološki slovar*. Pridobljeno 2. 11. 2018 s spletne strani: <https://fran.si/193/marko-snoj-slovenski-etimoloski-slovar>.
- *ZDA: Delavci v perutninski industriji prisiljeni urinirati v pletnice* (2016). Pridobljeno 2. 11. 2018 s spletne strani: <https://www.rtvsl.si/svet/zda-delavci-v-perutninski-industriji-prisiljeni-urinirati-v-pletnice/393239>.

Ljubezen v Krstu pri Savici

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

V prvem članku (Vzgoja 77) smo predstavili Prešernovo izpoved vere ali Prešernovo predstavo o Bogu, v drugem (Vzgoja 78) življenjske boje. Noben človek ni brez preizkušenj, ključnega pomena pa je, kako gre skozi tak čas. V tretjem članku (Vzgoja 79) smo spregovorili o odločitvah. V tem, četrtem članku, pa bomo orisali ljubezen in moč ljubezni, kot jo avtor predstavi v Krstu pri Savici.

Zaljubljenost

Na Bledu je svetišče boginje Žive, kjer živi-ta duhovnik Staroslav in njegova hči, ki mu pomaga in skrbi za vse potrebno. Bogomila je še mlada, »spolnila komej je šestnájsto leto«, je »lepa ko devica«, ni ošabna. Čeprav se zanj zanimajo različni mladeniči in jo hočejo pridobiti, »priliznjena mladenčev govornica / je ne napihne, ji srca ne spridi«. Na nikogar ni vezana, »srce mladó ni za noben'ga vneto«.

Prešeren naslika prizor prvega srečanja med Črtomirjem in Bogomilo v slogu romantike; prvi trenutek je predstavljen kot usodno srečanje, ko se Amor s puščico dotakne človekovega srca. Iz Bogomilinih oči poleti strela ljubezni, pogled se dotakne Črtomirja in od tega trenutka dalje je drugačen človek. Kaj se zgodi s človekom, ko se zaljubi? Prej gleda istega človeka, pa ob tem ni vznemirjen, od trenutka, ko preskoči iskra ljubezni, je vse drugače. Tega si človek ne more izmisliti, ne more izsiliti, ampak se zgodi nepredvideno, brez njegove volje. Od tega trenutka ima drugačen odnos do osebe, v katero se je zaljubil, drugačen je on sam, drugačen je do drugih.

»... ko bliža z njimi se devici mladi, zadene ga, ko se je nármanj nadja, iz nje oči v srce ljubezni strela, plamén nepogasljev je v njemu vnela.«

Taki odnosi so lahko enosmerni ali dvo-smerni. Prešeren to pozna iz svoje izkušnje, zato blagruje Črtomirja, saj Amor s svojo puščico ljubezni ni zadel samo njega, ampak tudi Bogomilo; tudi ona je sedaj vzne-

mirjena, zamaknjena, prevzeta, sramežljiva, hrepenéča. Prešeren pojasni, da zaljubljenost pride od »neke moči neznane«.

»O blagor, blagor, Črtomír! Ti vnetá je deklica od tvojega pogléda, kak od zamákknjenja je vsa prevzeta, kak gleda v tla, kak tresé se beseda! Ko zarija, ki jasen dan obeta, zarumení podoba njena bleda, in v tvoji roki roka nje ostane zadržána ji od moči neznane.«

Čas zaljubljenosti in srečanj traja celo leto (»célo leto je cvetla obema«). To je čas, ko zaljubljenca doživljata povezanost, srečo in hrepenenje (»pijanost njino«). Črtomir pogosto prihaja do Bogomile na otok; ob zaljubljenih se tudi Bogomilin oče pomladi in je deležen topline, ki jo živi zaljubljeni par: »... kak oča omladí med njima dvema, /... / ki srečna ga ljubezen v prsih vnema.«

Slovo

V ta idilični čas pljuske vojna. »Že, Črtomír! je treba se ločiti, / ne slišiš, kak glasno trobenta poje?« Novice o nasilju so grozne: »List pride, kak vasi in veže božje / goré; – čas, Črtomír! je vzét orožje.« V deželi je vojna in Črtomir mora v strašno morje nasilja. V vojno gre brez upanja na zmago. Na otoku je bilo celo leto lepo, kako naj se sedaj poslovi od nje, s katero ga »ljubezen čista druží?« V duhu romantike, ki poudarja pomen posameznikovega doživljanja, Prešeren natančno opiše uro slovesa ter bolečino žalosti in brezupa, ki je pred njima, kajti zdi se, »de gre le v smrt krvavo«.

»Kak težka, bridka ura je slovesa! Stojé po licah jima kaplje vroče, objeta sta, ko bi bila telesa enga, spustiti žnabel žnabla noče; si z levga oča, desnega očesa jok briše, ki ga skriti ni mogoče, ko vidi v táko žalost nju vtoplejene, in de tolažbe zanje ni nobene.«

Vojna in ljubezen

Veliko pesmi govori o ljubezni med vojno vihro. Pretresljive so Cankarjeve črtice Podobe iz sanj, ki jih piše sredi prve svetovne vojne. Možje in fantje so odšli v vojno, pa se niso vrnili; doma so družine, starši, žene, dekleta. Dežela je ovita v strašno žalost, najhuje pa je to, da ne vedo, kdaj se bo vse to končalo. Viktor Frankl v taborišču smrti je med drugo svetovno vojno opazoval ljudi, ki so umirali. Spoznal je nekaj pomembnega: tisti, ki so v sebi nosili ljubezen ali načrte za prihodnost, smisel, so bili mnogo bolj 'imuni' na trpljenje in smrt.

Prešeren opiše, kako Črtomir in Bogomila preživljata vojno. Bogomila doma trepetá in se boji, da bo ljubezen minila: »... si mislila, al bo ljubezen naji / prešla, ko val, ki veter ga zažene«; boji se, da se do smrti ne bo nič spremenilo: »... al hrepenéčih src željé narslaji / ogásil vse bo zemlje hlad zelene«; izgubi upanje, da bi se še kdaj srečala: »... al mesta ni nikjer, ni zvezde mile, / kjer bi ljubjójce srca se sklenile.« Boji se najhujšega: »... večkrat sem v sanjah vidla glavo čedno, / bledó ležati na mrtvaškem prti; / sem trepetala zate uro sledno.« Strah in obup jo ob-

vladujeta: »Te misli, ko odšel si v hude boje, / miru mi niso dale več siroti ... tolažbe nisem najdla v taki zmoti. / Obupala sem skorej tákrat reva.«

Na drugi strani je Črtomir uspešen bojevnik, dobro zna sukati meč, toda sovražnik je premočan in slutnja, s katero je šel v vojno, se uresničuje: »... vender ne meč, ne moč gradu trdnjave / bogov ne more rešit slavnih staršov, / in ne pred smrtjo ohranit' tovaršov.« Bitka je izgubljena: »Premagan pri Bohinjskem sam jezéri / stoji naslonjen na svoj meč krvávi ... življenje misli vzeti si ...« Ostane sam, poražen. Hrabremu vojščaku ne ostane nič drugega, kot da si vzame življenje in pobegne pred sovražniki.

Če bi šlo le za vojno, bi se Črtomirjeva zgodba tu zaključila. Ker pa gre tudi za ljubezen, vse poteka drugače. »Al nekaj mu predrzno rôko ustavi -/ bila je lepa, Bogomila! Tvoja / podoba, ki speljala ga je 'z boja.« Podoba Bogomile, ki se mu prikaže v usodnem trenutku, mu preusmeri misli. Prebudi se hrepenenje, ki je nezadržno. Ljubezen premaga smrt. Ne ve, kako je z Bogomilo, »al srečno je prestala časov silo, / al njeno mu

srce še bije zvésto, / al morebit pod hladno spigomilo, / al premagávec mu je vzela nevesto.« Koliko vprašanj in negotovosti. Toda mora videti (»Enkrat videt želi podobo milo«), ali je še živa. Če pa ne, mora vsaj izvedeti, kako je z njo, »al živa, al mrtva je, zvedet móre, / ločiti préd se iz sveta ne móre«. Hrepenenje po Bogomili mu reši življenje, ljubezen mu zastavi nov projekt. Notranja moč ga odvrne od samomora in ga vrne v življenje.

V prejšnjih člankih smo pisali o odločitvah, ki jih je Bogomila sprejela sredi vojne. Odločila se je za krst. Molitev jo je rešila iz depresije in obupa. Ker ni več upala, da bo še kdaj srečala Črtomirja, se je odločila za Boga posvečeno življenje.

Presenečenja

Ko se ob posredovanju ribiča Bogomila in Črtomir srečata ob slapu Savica, je Črtomir ves prevzet in ne more verjeti, da je res, kar vidi. Prej njim stoji ljubljena Bogomila.

»O, sem na srce moje, Bogomila!

Skrbí je konec, žalosti, nesreče,

se trese od veselja vsaka žila,
kar gledam spet v obličje ti cveteče,
naj brije zdaj okrog viharjov sila,
naj se nebo z oblaki preobleče,
ni meni mar, kar se godi na svéti,
ak smejo srečne te roké objeti.«

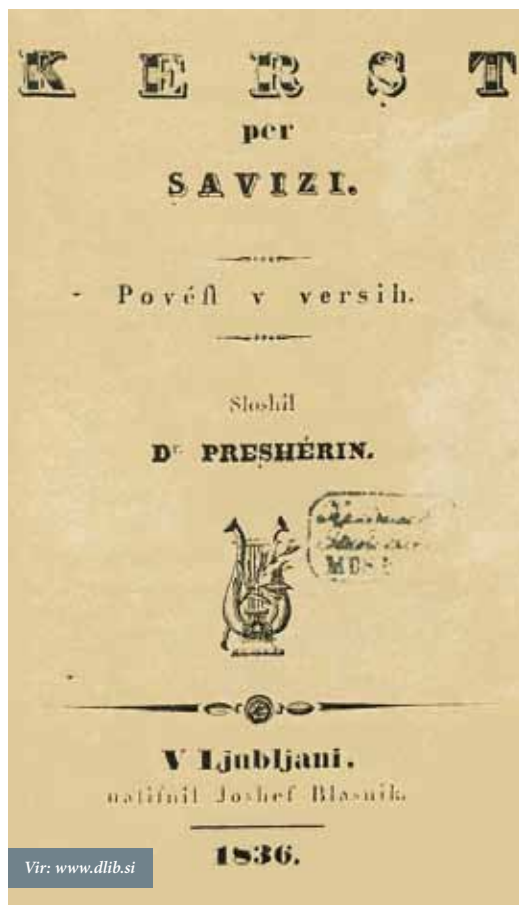
Toda sledi novo presenečenje. Bogomila se mu izvije iz rok in mu reče »v trdnem, ali vender milem glasi«: »Ne združenja, ločitve zdaj so časi, / šel naj vsak sam bo skoz življenja zmede.« Naprej bosta šla vsak po svoji poti. Ne zaradi vojne ali varanja, ampak ker se je ona odločila za drugo pot. Razlog njenega prihoda je jasen: »... de b' enkrat se sklenile pótí naji, / me tukaj vidiš zdaj v samotnem kraji.« Pove, da je kristjanka, da je sprejela svojo odločitev in da je prišla k slapu Savica zato, da tudi Črtomirja povabi h krstu. Ljubi ga, toda ob spoznanju vere želi, da tudi ljubljena oseba sreča Boga in reši svojo dušo. To bi oba pripeljalo v nebesa. Tam bo resnični čas združitve. Ker je duša večna, življenje na tem svetu ni več tako pomembno, kot se ji je zdelo. Na tem svetu se lahko človek z drugim poveže le za nekaj časa, ta čas pa je vedno omejen. Zato

je treba hrepeneti po združenju na drugem svetu, »de sklenete se enkrat najni pótí, / ljubezen brez ločitve de zazóri / po smrti nama tam v nebeškem dvóri«. V ta trenutek je prišla pripravljena. Bogomila ljubi Črtomirja in moli zanj. Srčno si želi, da bi tudi on srečal Luč. Govori iz svoje vere, iz srčnosti, iz naklonjenosti do Črtomirja. Govori jasno in neposredno. »Iz spanja svojga, Črtomír! se zbudi, / slovo daj svoji strašni, dolgi zmoti, / ... ne stavi v bran delj božji se dobroti.« Črtomirja izzove, naj se prebudi iz teme, naj ne hodi več po poteh nevednosti. Bog je luč in ljubi tudi njega. Ko Bogomila predstavi svojo prošnjo, se za Črtomirja odvije cela drama. O njegovi odločitvi za vero smo pisali v tretjem članku.

Lepota slovesa

Črtomirju je Bogomilino razmišljanje še vedno tuje. Njeno odločitev doživlja kot izgubo. Zanj ni sreče. »Prav praviš, de ne smem jaz upat sreče, / ki vedno je in bo sovražna meni.« Nikjer je ni bilo, tudi zdaj je ni. Zato v obupu razmišlja: oče je umrl v izgubljeni vojni, mama je zgodaj umrla, ljubezen je bila tako zelo kratka, on se je junaško boril v vojni, toda vse je bilo zaman, vsi njegovi vojni tovariši so pobiti, njemu pa sta ostala beg in skrivanje. Kako bi se Bogomila lahko združila z njim, ko ji ne more ničesar ponuditi. Črtomir nima sreče, nad njim je neznana jeza, usoda, ki je ne more spreminiti: »... nespametna bila bi z mano zveza, / ki me preganja vedno sreče jeza.«

Bogomilin odgovor na Črtomirjev obup je vrh pesnitve. Če je ljubezen podvržena neki neznani usodi, je to klavrno, podobno grški tragediji. Usoda ni naklonjena, nad človekom visi neznana jeza in vse je brezizhodno. Ostane obup. Bogomila v to razmišljanje poseže z novostjo. Kdor razmišlja tako kot Črtomir, ne pozna prave ljubezni: »Ljubezni prave ne pozna, kdor méni, / de ugásniti jo more sreče jeza.« Ljubezen se razkrije šele v času preizkušenj. Sredi vojne, ko je Bogomila obupovala od skrbi za svojega ljubega, se je naučila drugačnega razmišljanja. Ob slovesu, ko je v Črtomirjevi duši še vse temno, mu razkrije bistvo svoje ljubezni. Njena ljubezen se bo razodela po smrti: »Odkrila se bo tebi unstran groba / ljubezni moje čistost in zvestoba.« Ko ni vedela, kje je Črtomir, in

ker ga je imela neizmerno rada, je zaupa-
la v Božjo pomoč. Poleg molitve je Bogu
darovala tudi svoj odnos do Črtomirja.
Odločila se je, da posveti življenje Bogu,
če bo Črtomir rešen smrti. In kar človek
obljubi, mora tudi izpolniti. Tu se sreča-
mo z darovanjsko ljubeznijo. Jezus pravi:
»Nihče nima večje ljubezni, kakor je ta, da
dá življenje za svoje prijatelje« (Jn 15,13).

Darovanjski vidik ljubezni sreču-
jemo skozi vso zgodovino, v kr-
ščanstvu je še posebej živ. Kdor
v ljubezni najde smisel, odkrije
neprecenljiv zaklad. Bogomi-
la bo svoje dni na svetu ostala
zvesta Bogu, ostala pa bo zve-
sta tudi Črtomirju, čeprav ne
v zakonskem odnosu: »... kar
dni odločenih mi bo na sveti, /
Bogú in tebi bom ostala zvesta.«
Še naprej ga bo imela rada, toda
drugače. Veruje, da ima njena
daritev velik pomen, da je nje-
na daritev Črtomirju podarila
življenje. Trenutek pri slapu res
pomeni njuno ločitev, toda ta
ločitev je prostovoljna, povsem
drugačna od tragične ločitve, ki
jo je povzročila vojna. Sedanja
ločitev je korak na poti k večji
združitvi: »... v nebesih čakala
bom pri očeti / čez majhen čas
deviška te nevesta.« Zato je pol-
na upanja.

Tu pesnitev doseže vrh, tragič-
nost se spremeni v dramatični
razplet. Črtomir gleda Bogomi-
lo, posluša njene besede in
dojema, kar mu pripoveduje. To
je nova logika, drugačen pogled
na življenje. Svojega življenja ne
doživlja več tragično. Posluša
Bogomilo, gleda njen obraz in
v dnu duše začuti nove občutke,
»jok, ki v oči mu sili, komej skrije«. Ta jok ni
posledica žalosti. Zakaj Črtomir joka? To
je duhovna tolažba, ganjenost, ki prevzame
človeka, ko se zazre v Božje stvari: »... de
je na sveti, komej si verjame, / tak Črtomíra
ta pogled prevzame.« In v ta trenutek posije
Božji sij.

»Izmed oblakov sonce zdaj zasije,
in mavrica na blede Bogomilo
lepote svoje čisti svit izlije,
nebeški zor obda obličje milo.«

Črtomir vidi »čisti svit«, čisto svetlobo, ki
obda Bogomilo. Nad njo sta sonce in ma-
vrica, znamenje Božje zaveze s človekom.
Ta trenutek začuti pomen imena svoje iz-
voljenke. Njen obraz je obsijan s svetlobo
od zgoraj. Gleda v odprto nebo, »de ni nebo
nad njim se odklenilo«. Ne more dojemati
vsega, ker je to nedojemljivo razumu. Pre-
vzame ga dogodek sam, poln občutij in

zlatá še hrani zame, / daj ga sirotam,« reče
Bogomili. Odločitev postane rodovitna.
Postane velikodušen. Iz slovesa sijeta mir
in zadovoljstvo. Tudi žalost. Ni lahko oditi
od nekoga, ki ga imaš rad. Hkrati pa imata
prav zato, ker oba zares ljubita, v sebi veli-
ko svobodo in neposedovalnost. Ohranja-
ta medsebojno naklonjenost, zato je slovo
polno nežnosti in prisrčnosti: »... se bliža ji,
presrčno jo objame, / molče poda de-
snico ji k slovesi, / solzé stojijo v vsa-
kem mu očesi.«

Osnovna sporočila

Ker je človek prigodno, torej s ča-
som omejeno bitje, kot se je filo-
zofsko izrazil Janžekovič, ima vse
človeško meje trajanja. Zato je po
Prešernu grob odrešitev vseh ze-
meljskih tegob (»dan jasni, dan
oblačni v noči mine, / srce veselo in
bolno, trpeče / vpokoj'le bodo gro-
ba globočine«). Kdor ne ve, da se
življenje po smrti nadaljuje, grob
enači z depresivnostjo in breziz-
hodnostjo. Kdor pa ima vero v
posmrtno življenje, pravo srečo
pričakuje šele po smrti, v nebesih.
Tako hrepeni in veruje Bogomila:
»Minljivost sladkih zvez na svet'
oznani, / kak' kratko je veselih dni
število, / da srečen je le ta, kdor z
Bogomilo / up sreče onstran groba
v prsih hrani.« Bogomilina vera
postane tudi Črtomirjeva vera –
sprejme jo in oznanja.

Kot je Črtomirjevo poslanstvo v
duhovniškem služenju, Prešeren to
doživlja v pesniškem poslanstvu,
kar izpove v pesmi Pevcu. Nape-
tost med končnim in neskonč-
nim hrepenenjem poteka v srcu
slehernega človeka, »v prsih nosít al
pekel al nebo«. Človekova moč je v tem,
da zmore v srcu nositi velike napetosti.
Prešeren po Bogomili sporoča, da je ena
največjih kreposti sposobnost trenutnim
zadovoljtvam reči 'ne'. Ta sposobnost je
lahko grajena na (samo)volji posameznika
ali pa na veri, ki išče pomoč od zgoraj.
Zato bistveno srečo pričakuje potem, ko
bo minil čas preizkušnje na zemlji in bo
duša bližje Bogu, čisti Ljubezni, po kateri
najbolj hrepeni. ◀

— 32 —
„De bódo snáni bóshi jim obéti,
Jih osnanvát pojdi v flovénfke méta,
Kar dní odlózhzenih mi bó na svéti,
Bogú in tébi bóm ostála svéta,
V nebéfhil zhákala bóm per ozhéti
Zhes májhin zhaf devífhka te nevésta,
Doklór shalújejo po teh' otéte
Kardéla, prídešh k méni v méta svéte.“

Isméd oblákov fónze sdáj safíje,
In mávriza na blédo Bogomílo
Lepóte svóje zhišli fvit islíje,
Nebéfhki sór obdá oblízhje mílo;
Jok, ki v ozhí mu síli, kómej skríje,
De ní nebo nad njim se odklenílo,
De je na svéti, kómej si verjáme,
Tak Zhertomíra tá pogléd prevsáme.

Vir: www.dlib.si

bližine do sedaj nepoznane izkušnje. Poln
Luči. Njegova duša razume Bogomiline be-
sede.

Slovo mnogih zaljubljenecv je travmatično,
polno žalosti in jeze, maščevalno in depre-
sivno. Ko je odločitev čista, je slovo lepo.
Prešeren čudovito opiše slovo Črtomirja in
Bogomile. Ostaneta prijatelja, celo več kot
to. Preden se poslovijo, Črtomir naroči Bogo-
mili, naj zlato, ki je še shranjeno pri njego-
vem očetu, razdeli ubogim. »Kar Staroslav

Edward de Bono

Paralelno razmišljanje

Ljubljana:**Mladinska knjiga, 2018**
272 strani, cena: 27,99 €

Za avtorja je inteligentnost potencial, s katerim uporabljamo možgane; razmišljanje pa je operacijska veščina, s katero izkoriščamo ta potencial. Metoda paralelnega razmišljanja pomaga pri razreševanju preprirov, razumevanju mnenj drugih in spoprijemanju s spremembami. Uči nas generirati ideje, ustvarjati in domiselno razmišljati. Ko želimo nekaj izboljšati, je bolje, da naše razmišljanje ločimo, usmerimo in šele na koncu spet sestavimo. Tako iz ljudi izveličemo najboljše, pri razmišljanju pa prihranimo čas in posledično tudi denar.

Ana Kandare Šoljaga

Najstniki

*Praktični vodnik za starše***Ljubljana:****Mladinska knjiga, 2017**
238 strani, cena: 22,98 €

V praktičnem priročniku boste našli zlata pravila skrbi za najstnike, opis najpogostejših napak staršev pri vzgoji najstnikov in najpogostejših najstniških težav, nasvete za obravnavanje značilnih 'najstniških' tem, kot so prva ljubezen, spolnost, šola, vrstniško nasilje, internet, pomoč doma, prijatelji, ločitev staršev, skrb za videz ipd., izvedeli pa boste tudi, katere so 'običajne' tegobe odraščanja in pri katerih bi bilo dobro poiskati strokovno pomoč.

Gary Chapman

5 jezikov ljubezni za samske

Ljubljana:**Družina, 2018**
197 strani, cena: 24,90 €

Samski so med seboj zelo različni, prav tako so različni tudi vzroki, zakaj je nekdo samski. Toda vsak se bori z vrednotami, načeli, odnosi in smislom. Tudi samski skušajo bolje spoznati sebe in najti svoje mesto v svetu. V srcu te želje je potreba, da bi tudi v svoji samskosti dajali in prejeli čustveno ljubezen. Avtor opisuje pet jezikov ljubezni: besede potrditve, posvečen čas, sprejemanje daril, usluge in dotik, ki imajo pri samskih svoj pomen in zakonitosti. Ravnanje po njih pomaga, da samsko življenje ne bo osamljeno.

Anja Klančar

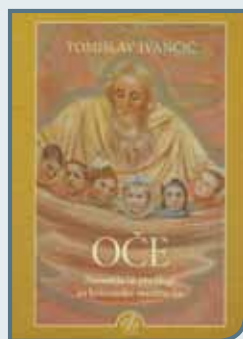
Ko izgubiš ...

*Zgodba o prebolevanju samomora v družini***Ljubljana:****Družina, 2018**
102 strani, cena: 14,90 €

Anjino življenje je odločilno zaznamovala družinska tragedija, saj sta si oba starša v obdobju nekaj let sama vzela življenje. Anja v knjigi opisuje travmo, ki jo je kot najstnica ob tem preživljala, in svoje drobne korake upanja ter vztrajnosti, zaradi katerih je uspela ohraniti ljubezen do sebe in sveta, ki jo obkroža. Pretresljivo pričevanje dopolnjujejo spremna besedila strokovnjakov, ki se na svoji poklicni poti srečujejo s svojci in prijatelji samomorilcev.

Tomislav Ivančić

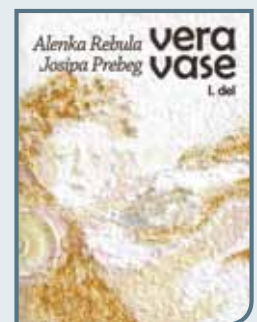
Oče

*Navodila in predlogi za krščansko meditacijo***Turno: Skupnost MiR Slovenija, 2018****131 strani + CD, cena kompleta: 12,50 €**

V knjigi so zapisane, na CD-ju pa posnete različne in zelo izvirne krščanske meditacije, ki so pravo bogastvo in resničen balzam za človekovo dušo. Avtor vodi molivca do srečanja z živim Bogom, do novega človeka v njem in še do mnogih drugih duhovnih izkustev in Božjih milosti. Človeku pomaga, da se znova dvigne iz svoje življenjske krize in nesmisla življenja ter zaživi novo življenje, z večjim občutkom lastne vrednosti in veseljem do življenja.

Alenka Rebula, Josipa Prebeg

Vera vase, 1. in 2. del

Hrpelje:**Inštitut Vera Vase, 2018****1. del: 319 strani, cena: 19 €**
2. del: 327 strani, cena: 19 €

Dva samostojna dela knjige se močno povezujejeta. Knjiga je nastala ob delavnicah, ki jih je obiskalo že več sto ljudi. Priказano je, kako ustvarjalno potovati skozi osebno življenje in delo, ne da bi izkoriščali, ne da bi se skrivali in spopadali, se pustili tlačiti; v plodni izmenjavi s svetom, povezani s svojimi občutki in z močnim, a rahločutnim telesom, ki pomaga, da se zmoremo učinkovito prilagajati, da znamo videti, razumeti in doseči, kar je za nas pomembno. Avtorici skrbita za tesno povezanost med umskim, čustvenim in telesnim delom osebnosti – vse za uspešnejše življenje.

Slomškova priznanja 2018

V soboto, 22. 9. 2018, je bilo na Ponikvi tradicionalno srečanje učiteljev, vzgojiteljev, katehetov in staršev. Tam smo **Slomškova priznanja** podelili **ddr. Stanku Gerjolju, ge. Anamariji Štivec** in **ge. Ireni Zevnik**. Naziv častni član DKPS je prejel **prof. Bogomil Jakopič**. Ob prejemu so zapisali nekaj misli, ki jih objavljamo v nadaljevanju.

Ob podelitvi Slomškovega priznanja

Iskrena hvala predlagatelju in DKPS za podelitev Slomškovega priznanja. Priznam, da me je ta dogodek močno presenetil, in čeravno se z vprašanji vzgoje z veseljem in že kar dolgo ukvarjam, se še vedno počutim precej na začetku. Včasih se mi res zdi, da prihaja čas, ko bom moral na tem področju obroditi tudi kake sadove. Slomškovo priznanje mi je to motivacijo dodatno okrepilo in je nedvomno priznanje, ki me je v življenju najbolj razveselilo in ga najbolj cenim. Anton Martin Slomšek je kot pedagog moj velik vzornik predvsem zaradi svoje bogate pestrosti in celostnosti. Da je tako zgodaj ter tako prepričljivo in praktično znal povezati Pestalozzijevo pedagoško geslo »roka – srce – razum«, me je vedno očaralo. V tem smislu se pri njem tudi danes še vedno lahko napajajo mnogi sodobni pedagoški tokovi, predvsem pa mnoge prakse. Želim si, da tako pri učečih kot učiteljih vzbuja hrepenenje po vzgoji, ki osrečuje vzgajanca in vzgojitelja. Iz njegovih del vejeta veselje in optimizem, saj se ni ustavljal ob vzgojnih 'problemih', marveč je v težkih časih in zahtevnih življenjskih okoliščinah izzive spreminjal v priložnosti, ki jih je znal napolniti z enkratnimi ustvarjalnimi odgovori. Hvaležen za presenetljivo priznanje mu v tem želim še bolj zvesto slediti, enako pa želim tudi svojim sodelavcem in sodelavkam.

Stanko Gerjoli

Zahvaljujem se za prejeto priznanje. Vesela sem, da so sodelavci opazili moje delovanje. Priznanje mi daje priložnost za še večjo povezanost z njimi, kar prispeva k rasti skupnega dobrega. Doma sem iz najmanjše občine, Osilnice, ki sovpada tudi z župnijo

Osilnica. Med tednom živim v Ljubljani, ob vikendih pa redno odhajam domov, kjer skrbim za manjšo kmetijo, ki sem jo podedovala po starših. Poučujem že enainštirideseto leto. Začela sem v letu 1978, ko so se menjali trije papeži.

Ker sem bila čisti začetnik v pedagoškem delu, sem iskala napotke, kakšen naj bo učitelj. V spominu mi je ostala misel, ki jo je učiteljem povedal Janez Pavel I. Rekel je, da učitelj ne sme Janezka le učiti, ampak ga mora imeti tudi rad. Kot učiteljica zgodovine se trudim dijakom dogodke in pojave prikazovati objektivno na osnovi zgodovinskih virov. Navajam jih h kritičnemu razmišljanju in jim dopuščam lasten pogled. Poudarjam, da je poznavanje preteklosti pogoj za razumevanje sedanjosti.

Ameriški filozof iz 20. st. Santayana je rekel, da so tisti, ki se ne spominjajo svoje preteklosti, obsojeni, da jo še enkrat doživijo. Dijake poslušam, spoštujem, poskušam jim biti v pomoč in oporo. Dopovedujem jim, da naša življenjska pot ne gre vedno po ravnem, a vendar vodi navzgor proti soncu.

Anamarija Štivec

*»Nismo le sami zase na svetu, ampak tudi vsak za vse in vsi za vsakega. Želi vsakemu dobro, naj bo domač al tuj, saj smo vsi otroci Božji.«
(A. M. Slomšek)*

Spoštovani organizatorji in udeleženci srečanja učiteljev, vzgojiteljev, katehetov in staršev!

Kot učiteljica razrednega pouka že triintrideset let z velikim veseljem in ljubeznijo opravljam svoje poslanstvo na naši šoli, v kraju in župniji na Ponikvi. Velika milost je, da sem rojena v kraju, kjer je bil rojen tudi blaženi A. M. Slomšek, moj velik vzornik. Zato sem zelo počaščena, da sem ena izmed letošnjih dobitnic Slomškovega priznanja, in se zanj iskreno zahvaljujem. Zame osebno je to eno najbolj žlahtnih priznanj v naši domovini Sloveniji. Ni povezano z denarno nagrado, s točkami za napredovanje ali v nazive, povezano je z bl. Antonom Martinom Slomškom, ki je zame že dolgo svetnik. Zato se mu dan za dnem, preden stopim v razred ali kam drugam, tudi priporočim. Slomškovo priznanje je stekano iz nitk vrednot: človeških, etičnih in verskih. In te vrednote so večne. To dokazujejo

mnoge njegove misli, ki so kako aktualne še danes!

Slomšek je bil globoko veren, vesel in dober človek, ki je nadvse ljubil svoj narod, svoj materni jezik in otroke. Zato jih je želel izobraziti, da ne bodo več hlapci tujcem, temveč enakovreden narod vsem ostalim narodom in na svetu. Za vse to je tudi poskrbel. Pisal je knjige, pesmi, organiziral in ustanavljal nedeljske šole, mnoga društva, založbo ter z veliko modrosti in diplomacije celo prestavil meje škofije in njen sedež iz Sv. Andraža v Maribor.

Moč za vsa svoja dejanja je črpal iz globoke krščanske vere, v kateri sta ga vzgajala njegova ljubeča mati, kasneje pa še kaplan Jakob Prašnikar. Svojo delavnost, preprostost, kmečko modrost in odločnost pa si je privzgojil ob svojem očetu. Vse to mu je v življenju prišlo še kako prav. Slomšek je bil resnično nosilec in prijatelj napredka k dobremu – takšno je tudi geslo letošnjega srečanja. Imel je čuteče srce za uboge, zelo pa se je zavzemal tudi za dobre učitelje, duhovnike in starše. Kolikokrat je poudaril, da se morajo družina, šola in cerkev za roke držati, če hočemo, da se nam bo dobro na svetu godilo. Za duhovnike pa je veliko molil in dejal, da so luč sveta in sol zemlje. Kako prav je imel! Vse to še vedno drži. Tudi sama sem se ob srečanjih in sodelovanju z mnogimi duhovniki oblikovala in brusila v to, kar sem, ter spoznavala, da je vera brez dobrih del prazna. Za vse to, kar sem lahko postajala ob njih, sem jim zelo hvaležna. Hkrati pa sem ob branju knjig spoznavala tudi Slomška in mnoge njegove misli ponotranjila ter prenašala na druge. Naše življenje je naše sporočilo svetu. »Po boljših ljudeh pridejo boljši časi,« pravi Slomšek. V to je verjel in v to verjamem tudi sama. V ta namen molim in se mu že dolgo priporočam, še posebej za vero mladih, za zdravo pamet in za moč, da bom zmogla tudi sama slediti njegovim spodbudnim besedam: »Kdor hoče druge vneti, mora sam goreti!« V dobrem seveda.

Irena Zevnik

Ob prejemu naziva častni član DKPS

Slomškova Ponikva in še posebej Slom sta mi postala znana zlasti potem, ko je ugledni

Slovenec in veleposlanik pri Svetem sedežu g. dr. Štefan Falež z lastnimi sredstvi odkupil njegov dom ter tako Slovencem poklonil pomemben kulturni spomenik. Na Slomška sam v življenju nisem nikoli pozabil. Ko sem stopil v prvi razred osnovne šole, sem dobil čitanko, ki me je nadvse razveselila. Nosila je naslov Slomškove znane pesmi »Preljubo veselje, o kje si doma«. Če se ne motim, jo je ilustriral Tone Kralj. Ne samo ilustracije, tudi vsebina mi je bila zelo všeč, tako da sem jo po enoletni uporabi skrnil, a sem jo sam še nešteto krat hodil iskat in jo vesel prelistaval.

Od svojih staršev sem prejel globoko vero. V družini nas je bilo deset otrok. Trije bratje so bili po vojni pobiti, ker so bili domobranci. Vsi smo bili člani raznih Marijinih kongregacij. Zaradi povedanega sem imel pri šolanju veliko težav in ovir. Kako težko mi je bilo, ko so me vrgli iz klasične gimnazije, še huje pa, ko so me iz objestnosti pretepali in celo streljali name, ko sem šel ministrirat v cerkev. Bog nas ni zapustil tudi v najhujši preizkušnji, ko smo bili brez sredstev za preživetje. Po rokah neznanih ljudi je prišla gmotna pomoč. Z Božjo pomočjo sem kljub oviram doštudiriral in postal profesor slavist, potem pa končal še študij defektologije – smer surdopedagogika. Sprva sem moral kazensko poučevati daleč na odmaknjenem podežlju, od koder sem se vsako nedeljo vozil v Ljubljano k sv. maši, ki je nisem nikdar opustil. Ob poučevanju sem začel pisati članke in knjige. V letu druge 'hajke' tedanje oblasti na katoliške učitelje sva v letu 1972 s kolegom dobila nalogo, da iz srbohrvaščine prevedeva četrto berilo osnovne šole za gluhe. Specialni učbeniki so se tiskali v manjši nakladi v Beogradu. Lotila sva se dela in ugotovila, da je neko besedilo neprimerno zaradi navad, ki jih ima Srbija. Soglasno sva sklenila, da ga nadomestiva s pesmijo A. M. Slomška *Glejte, že sonce zahaja*. Čeprav je bil Slomšek prepovedan, sva bila srečna, da je bil tedaj le prisoten tudi v slovensko-srbski izdaji. Zelo sem bil vesel, ko je neki slovstveni zgodovinar uvrstil blaženega Slomška na drugo mesto (tako za bratoma Cirilom in Metodom) po pomembnosti njegovega dela za naš narod. Pedagog mora biti vselej resnicoljuben, saj s tem potrjuje svojo poštenost. Ko mi je v dobi socializ-

ma moja učenka med poukom dejala, da me je videla pri sv. maši in obhajilu, sem ji to vpričo vseh takoj potrdil, čeprav so bile razmere veri nenaklonjene. S Cankarjem sem si dejal pri sebi: »Resnice ne bi zatajil tudi za same nebeške zvezde.« Četudi sem bil od najvišjih šolskih oblasti trikrat klican na zagovor, se nisem odrekel plodnemu sodelovanju s katehetom za gluhe, p. Bijolom, s katerim sva skrbela za gluho mladino. Pokončnost po Božji previdnosti rodi sadove, saj sem brez članstva v organizaciji, v katero so silili premnoge pedagoge, dobil najvišja priznanja za svoje delo, tako Republike Slovenije kot drugih stanovskih organizacij.

Dragi in spoštovani!

Častno članstvo v Društvu katoliških pedagogov Slovenije me hvaležno postavlja tja, kjer sem vse življenje videl svoje poslanstvo – v pedagoški poklic, kjer je vera ključ in luč za pravo omiko novih rodov. Z Bogom sem vedno skušal iskati pravo luč v slehernem učencu, jo prižigati, izboljšati njeno svetilnost. Ko je bilo iskanje prave luči onemogočeno, ko so jo mnogi postavljali pod mernik, sem prosil za moč in pogum, da bi ne omagal na svoji poti. Še enkrat bi jo izbral, z vsemi zaprekami vred, saj so me le-te izoblikovale in mi dajale ključ do src tistih, ki so mi bili zaupani. Sedaj, ko me ustavijo na cesti, ko pohitijo proti meni, ko ponovijo besede, ki sem jih že davno pozabil – sedaj vem, da sem kot pedagog skušal dati ključ, ki odpira več kot zapira. To je naloga vsakega, še posebej katoliškega pedagoga.

Prof. Bogomil Jakopič

Sveti Martin vabi k svetosti

V četrtek, 8. 11. 2018, je v veroučni učilnici župnišča v Zrečah potekal pogovorni večer na temo *Sveti Martin vabi k svetosti*. Gost večera je bil msgr. dr. Marjan Turnšek, pogovor pa je vodil Martin Mrzdovnik. Izvedeli smo, da je svetost dajanje ljubezni. K temu pa smo poklicani vsi. Svetost je nekaj vsakdanjega, izkazujemo jo, ko smo v stiku s svojo notranjostjo in duhom. Vsak hodi svojo pot, svetniki so nam pri tem zgled, a njihova dejanja so unikatna. Kdor daruje ljubezen, prispeva svoj delež k boljšemu

svetu, čeprav morda okoli sebe ne vidi možnosti za trenutno izboljšanje stanja. Tako kot je sv. Martin po dejanju dobrote, ko je delil plašč z revežem, prepoznal svojo nadaljnjo življenjsko pot in se dal krstiti, smo za dejanja ljubezni darovalci ponavadi nagajeni z večjo mero kot prejemniki darov. Pogovor smo zaključili s pokušino novega vina iz župnijskega vinograda, ki ga je pridelal Stanko Vratuša, in ob kulinarčnih dobrotah.

Martina Petelinek

OS Kranj

Šolsko leto smo začeli z blagoslovom šolskih torb.

V četrtek, 25. 10. 2018, smo prisluhnili predavanju dr. Bogdana Dolenca o pasteh, ki jih za kristjane v sodobni družbi predstavlja new age. Pravzaprav smo lahko ugotovili, kako se je ta filozofija vtihotapila v vse pore življenja, pa naj bo to področje religije, zdravja, psihologije, literature itd. Skupna ugotovitev je bila, da new age promovira egoizem, narcisoidnost, individualizem, zanika pripadnost in občutek za skupnost in sočloveka.

V četrtek, 22. 11. 2018, pa smo gostili g. Antona Tomažiča. Po izobrazbi je pravnik, ki je bil delegat v prvi demokratični skupščini, o čemer je napisal tudi knjigo. Danes je upokojen in je strasten popotnik in fotograf. Razkril nam je doživljanje različnih ljudi, verstev in krajev povsod, kjer je bil. Obiskal je že preko 100 držav. Navdušil nas je s svojo iskreno izpovedjo ponovnega rojstva, ki ga je doživel na Mauriciusu, ko je bil osem dni izgubljen na otoku.

Ula Hribar Babinski

Stanko, hvala!

V sredo, 3. oktobra 2018, je od nas odšel Stanislav Pirnat, upokojeni učitelj in dolgoletni predsednik območne skupnosti (OS) DKPS Celje. Radi se ga spominjamo.

Stanko!

Telesno si počasi ugašal, a tvoja zvestoba do DKPS ni nikoli ugasnila. Iz Celja si redno prihajal na upravni odbor in k sveti maši za domovino. Leta in leta, ob vsakem vremenu, nekaj časa tudi na invalidskem vozičku,

oprta na svojo lepo družino. Bilo je ganljivo in vest izprašujoče videti tvojo borbo za vsak korak.

Mogoče nam sedaj že iz nebes govoriš: »Najprej, ljudje, v molitvi, ljubezni in zvestobi Bogu in domovini; navdušujte mlade za večne vrednote!«

Stanko, hvala za tvojo ljubezen in zvestobo društvu, hvala tudi za nepozabne šopke Slomškovičevim dobitnikom priznanj. Pogrešali te bomo.

Magdalena Jarc

Ko zaživijo spomini

Spomin na prof. Pirnata sega še v gimnazijske čase, in sicer kar v prve dni, ko smo imeli prvošolci nemalo orientacijskih težav pri iskanju učilnic. Pa si je prof. Pirnat vzel čas, se ustavil pred stopniščem v pritličju šole in nam pokazal pravo smer. V razredu nas je usmerjal in spodbujal pri iskanju fizikalnih zakonitosti. Bil je vnet raziskovalec narave in njenih zakonov. Svoje navdušenje je prenašal tudi na nas, dijake, ki pa nismo uspeli vedno povsem slediti obširnemu toku teoretičnih razlag, ki smo jih bili deležni.

Ponovno sva se s prof. Pirnatom srečala po skoraj treh desetletjih v okviru dela v DKPS, OS Celje. S svojim življenjem je postavil merila Človeka, ki do zadnjih moči živi za izpolnjevanje Očetove volje. Ko nastopi težave, pogosto najdemo razloge, zakaj nekega dela ne bi opravili. Stanko je postal zgled, kako volja najde pot, četudi telesne moči pojenjajo.

Če uporabim besede apostola Pavla, lahko rečem: Stanko, dober boj si izbojeval, tek dokončal, vero ohranil. Tvoj duh povezovanja in dela bo dalje živel z nami.

Počivaj v miru!

Martina Petelinek

Seminarji v novembru

Novembra smo bili deležni dveh odličnih seminarjev, ki so jih izvajale še odličnejše predavateljice.

Prvi, *Vpliv gibanja na razvoj in učenje otrok*, je potekal 10. 11. 2018. Predavateljici Marjeta Krejči Hrastar in Tatjana Jakovljevič sta s svojo pozitivno energijo še pred prihodom udeležencev (bilo jih je kar 27) napolnili prostor in nadaljevali s

svojim suverenim nastopom v celotnem seminarju. Govora je bilo predvsem o tem, da se otroci zadnjega desetletja premalo gibajo, da sta za to kriva sistem in tehnologija. Nanizali sta nekaj odličnih vaj in dejstev, ki jih bodo udeleženci lahko uporabili tako v razredu kot doma. Udeleženci so besede in praktične dejavnosti kar požirali in ob koncu seminarja želeli še. Zgovorna je izjava ene od udeleženk: »Všeč so mi bile praktične vaje, predvsem za zmanjšanje stresa. Vaje bom definitivno uporabila v učilnici.«

Na drugem seminarju je 15 udeležencev premagovalo svojo tremo, pilili so jezikovne sposobnosti in pisali zanimive zgodbe iz naključnih besed s pomočjo mag. Hedvike Dermol Hvala, ki je 17. 11. 2018 vodila seminar *Učinkovito govorno nastopanje*. Vsi prisotni so se zlahka sprostili ob naravnem in strokovnem vodenju in nastopanju predavateljice. Kljub temu da je zunaj sijalo sonce, so prisotni rekli, da za nič na svetu ne bi zamudili tako kakovostnega seminarja, saj so se naučili veliko uporabnih tehnik, ki jim bodo pomagale pri suverenem nastopu pred učenci ali starši na roditeljskih sestankih.

Vital Mihelčič

Posvet o vzgoji osebnosti

Strokovni svet DKPS odkriva in neguje dediščino velikih slovenskih pedagogov preteklega časa. V letu 2014 smo pripravili posvet o dr. Stanku Gogali, letos, v

soboto, 1. 12. 2018, pa smo želeli osvetliti delo dr. Franca Pedička, ki je bilo v veliki meri usmerjeno v vzgojo celovite osebnosti. Na tem področju namreč zaznavamo velike težave. Kljub ustreznim zakonodajam, Beli knjigi in vrsti vzgojnih načel v šolski praksi zaznavamo veliko praznino, neangažiranost in razpuščenost pri skrbi za celovit vzgojni pristop k mlademu človeku. Dr. Franc Pediček je vzgoji po meri človeka posvetil svoje življenje in strokovno delo. Šele v zadnjih letih je bil deležen vrste priznanj, prej pa se je zaradi svoje pokončne drže, ki je temeljila na jasnih moralnih in etičnih načelih, srečeval z veliko ovirami in nasprotovanji.

Na posvetu smo osvetlili vrsto področij, na katerih Pedičkovo delo še danes kaže svoje sadove.

O njih so spregovorili predavatelji različnih strokovnih smeri in praks: p. dr. Silvo Šinkovec, dr. Bogomir Novak, prof. Jože Mlakar, dr. Herman Berčič, Damjana Govekar, Slavi Snój in Andreja Keršmanc Snój ter dr. Dejan Hozjan.

Posvet je udeležencem pokazal mnogo problemov, ki jim moramo pogumno in jasno posvetiti svojo skrb. V luči sporočil tega posveta namreč vidimo vrsto nevarnih trendov in sprememb v slovenski družbi in slovenski šoli, ki pogosto ne delujeta več v dobro za človeka.

Helena Kregar

Tanatagogika

V Mestni knjižnici Otona Župančiča je 10. 10. 2018 v sodelovanju z gibanjem Svetovni etos potekal zanimiv pogovor z naslovom *Tanatagogika*. Po dr. Pedičku ta vodi človeka skozi neuspehe, pa tudi bivanjsko ugašanje. Za okroglo mizo so sedli predstavniki različnih verskih skupnosti in predstavili odnos do umiranja. Pogovor, ki ga je vodil dr. Silvo Šinkovec, se nas je zelo dotaknil. Večer, ki je bil posvečen tudi obletnici Ljubospica, je odprl tabu temo in nas opogumil z resnicami, da umirajoči potrebuje okoli sebe ljudi, da je Bog bolj milostljiv do umirajočega kot mama do otroka in da obstaja upanje.

Magdalena Jarc

Foto: arhiv DKPS

Prošnja dijakinje

Dijakinja Škofijske gimnazije Antona Martina Slomška se v razmišljanjih dijakov, študentov in vzgojiteljev ob škofovski sinodi *Mladi, vera in razločevanje poklicnosti* sprašuje, kako najti svoje mesto v tem svetu. »Pridružiti se kakšni organizaciji pomeni, da celemu svetu oznaniš svojo vero, česar je mnoge mlade strah. Družba namreč zavrača krščanstvo in časti znanost. Pa tudi 'kul' nisi, če pomagaš drugim in 'delaš na sebi'. Toda ... kdo pravi, da je življenje samo lepo? Dragi Bog, prosim te, da nam pomagaš priti iz te zmete.«

Magdalena Jarc

Literarni večer s pravljicarjem Petrom Svetino

V petek, 16. novembra 2018, je bil gost literarnega večera pri Sv. Jakobu pesnik, prevajalec, pisec strokovnih in znanstvenih del, literarni zgodovinar, predvsem pa pisatelj za otroke in mlade, dr. Peter Svetina. Izhaja iz družine, katere člani so bili različnih, tudi nasprotujočih si prepričanj, vendar se to ni nikoli občutilo v njihovih medsebojnih odnosih. Odraščal je v okolju, v katerem so kraljevale pravljice in knjige.

V svojih delih opisuje živali. Pa ne mucke in psičke, ampak živali, ki jih otroci ne srečujejo prav pogosto. V njih nastopajo lenivci, ježevci, nilski konji, mungi, pižmovci, ki nosijo nevsakdanja imena, vsi pa imajo človeške lastnosti.

Za svoje pravljice in pesmi je prejel več nagrad in priznanj (večernice, Levstikovo nagrado). V njegovih zgodbah imajo prevladujočo vlogo humorne jezikovno-predstavne domislice in igrivi preobrati, smeh se prepleta z natančno premišljenim občutkom za zven in pomen besed. Opisuje vsakdanje dogodke, a iz njih s pomočjo unikatnih literarnih likov ustvari prave male mojstrovine – duhovite, izvirne, nemalokrat prav filozofske zgodbe. Najraje sodeluje z Damijanom Štepančičem, ki se zna vživeti v bistvo napisanega, tako da ga pogosto preseneti z izvirnostjo svojih risb.

Najboljši kritiki njegovih del so otroci. Ne skoparijo z besedami, znajo tako pohvaliti kot ugovarjati, so gostobesedno navdušeni ali brezbrizni, znajo spraševati in tudi pokazati, da jih stvar ne zanima.

Peter Svetina je z veseljem odgovarjal na zastavljena vprašanja. Večer je potekal v prijetnem, družabnem razpoloženju.

Janko Jarc

Človek za druge

Tudi v letošnjem šolskem letu, že devetnajsto leto zapored, je pod okriljem DKPS zaživel program prostovoljstva *Človek za druge*. Letos smo vključeni v še večji projekt *Daj naprej!*, ki ga organiziramo skupaj z *Vincencijevo zvezo dobrote* in *Društvom prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote*.

V projektu *Človek za druge* je v oktobru in novembru na osmih različnih področjih pričelo delati okrog 50 prostovoljcev, ki pomagajo različnim skupinam ljudi. Mentorji programa smo 16. 10. 2018 za prostovoljce organizirali uvodno srečanje ter z družabno igro, predstavitvami področij dela in pogovornimi skupinami pričeli delati prve skupne korake, da bi vedno bolj postajali človek za druge.

Prvo skupno izobraževalno-supervizijsko srečanje smo izvedli 13. 11. 2018. Gostja, bivša vodja tega projekta Kristina Lepen, nas je spodbudila k razmišljanju o vztrajnosti. Vztrajno in v dobrem vzdušju pa smo mentorji in prostovoljci nadaljevali tudi kasneje v pogovorni skupini, kjer smo spregovorili o prvih izkušnjah pri delu.

Program, ki prinaša toliko lepote in veselja v življenja ljudi, želimo v tem letu razširiti še v druge kraje po Sloveniji. Medse zato vabimo posameznike, ki v svojem kraju opažajo potrebe po prostovoljcih in bi bili pripravljeni v sodelovanju z nami prevzeti koordinacijo prostovoljcev v svojem kraju. Kontaktirajte nas: clovekazdruge@gmail.com!

Emma Kotar

Tjaša Oblak

Vloga učitelja v kombiniranem oddelku na podružnični osnovni šoli

Magistrsko delo

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, 2018

Magistrsko delo predstavlja podružnične šole s kombiniranimi oddelki in vlogo učitelja v njih. Kljub temu da podružnične šole obiskuje le 2,45 % učencev in da z različnih strani prihajajo pobude za zaprtje manjših podružničnih šol, smo poskušali dokazati, da navkljub visokim stroškom obstaja veliko pozitivnih razlogov za njihov obstoj. Podružnične šole so pogosto edino kulturno in družbeno središče lokalne skupnosti, hkrati pa so pomembne tudi za učence, ki jih obiskujejo (individualizacija, pridobivanje samozavesti, urjenje v komunikaciji ipd.). Kombinirani oddelki na podružničnih šolah so starostno in programsko heterogeni, zato bodo učitelji pri svojem delu uspešni le z ustrežno organizacijo, načrtovanjem in izvedbo kombiniranega pouka ter s stalnim strokovnim izpopolnjevanjem na tem področju. Učitelji se pogosto, sploh na začetku poklicne poti v kombiniranem oddelku, ne čutijo usposobljene za tovrstno delo. To pomeni, da bi morali narediti več v smeri vključevanja tematike kombiniranega pouka že v začetno izobraževanje učiteljev ter organizirati dodatna strokovna usposabljanja za učitelje, ki že poučujejo.

20 let revije Vzgoja

V četrtek, 10. januarja 2019, vas vabimo na praznovanje ob 20-letnici izhajanja revije *Vzgoja*. Ob 17.00 bo sveta maša v cerkvi Sv. Jakoba v Ljubljani, ob 18.00 pogovor o vzgoji in poslanstvu revije *Vzgoja*, od 19.00 dalje bomo praznovali. Vabljeni!

Skupščina DKPS

Vabljeni na redno letno skupščino *Društva katoliških pedagogov Slovenije*, ki bo 16. 3. 2019 pri Sv. Jakobu v Ljubljani.

Pedagoška maša

Pri Sv. Jakobu v Ljubljani bo vsak 3. četrtek ob 18.30 sv. maša za učitelje, vzgojitelje in pedagoge. Po maši bodo srečanja, predavanja in delavnice v organizaciji OS Ljubljana.

Nič ne skrbite

Svetopisemski maraton bo od 26. 1. do 1. 2. 2019 v kapeli Antonovega doma na Viču z naslovom: *Nič ne skrbite* (Flp 4,6). Območne skupnosti društva ste lepo povabljeni, da z organizacijo mini maratonov poneseš Božjo besedo širom po Sloveniji.

Seminarji

Seminarji za pedagoške delavce, starše in ostale, ki želijo osebno in strokovno rasti. V Društvu katoliških pedagogov Slovenije jih izvajamo že več kot 20 let.

Osební dnevnik

Naučimo se uporabljati osebni dnevnik kot metodo osebne rasti. Urejamo svojo

notranjost, da pridemo od tesnobe do notranjega miru. Prebujamo ustvarjalnost. Ozavestimo pretekle življenjske izkušnje in jih povežemo v smiselno celoto (narrativna filozofija).

Obseg: 32 ur (2 vikenda)

Izvedba: Ljubljana:

1. del: 11.–13. 1. 2019, prijave: do 28. 12. 2018

2. del: 22.–24. 2. 2019

Vodi: dr. Silvo Šinkovec

Večplastna interpretacija umetniškega besedila: Krst pri Savici

Raziskujemo, kako z večplastno interpretacijo umetniškega besedila nagovoriti učence pri iskanju spodbudnih dejavnosti za zmanjševanje osebnih stisk. Prislunemo recitalu Krst pri Savici. Prepoznavamo in ozaveščamo prisotnost različnih narodnostnih in verskih identitet v razredu ter spodbujamo (samo)spoštovanje med njimi.

Obseg: 8 ur

Izvedba: Vrba na Gorenjskem, 19. 1. 2019, prijave: do 7. 1. 2019

Vodijo: dr. Silvo Šinkovec, Anatol Štern, ddr. Verena Perko, Dragica Motik

Krizne situacije v razredu in šoli

Opolnomočimo se za soočanje z različnimi kriznimi situacijami v razredni skupnosti in/ali šoli ter spoznamo možne pristope k delu z učenci, starši in sodelavci (npr. zaradi nenadne izgube sošolca, starša, učitelja, dolgotrajne bolezni, prometne nesreče, samomora itd.). Prepo-

znavamo posledice, obrambno odzivanje in pomen načrtovanja ustreznih korakov pomoči.

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 19. 1. 2019, prijave: do 7. 1. 2019

Vodita: Julija Pelc in Nina Ahčin

Spodbujanje razvoja samozavesti in samospoštovanja

Kaj je samospoštovanje, kako se razvija, kateri so znaki osebne krhkosti, visokega in nizkega samospoštovanja ter kakšen je pomen občutka lastne vrednosti za različna področja osebnosti. Seznanimo se z obrambnim vedenjem kot posledico nizkega samospoštovanja ter mehanizmi, ki vzdržujejo nizko samospoštovanje.

Obseg: 16 ur

Izvedba: Ljubljana, 25.–26. 1. 2019, prijave: do 14. 1. 2019

Vodi: dr. Silvo Šinkovec

Učitelji, starši, učenci – ustvarjanje spodbudnega odnosa

Spoznavamo in vrednotimo primerne ter trajne oblike učiteljevih stikov z učenci in starši. Pridobimo potrebne komunikacijske veščine za razvijanje sodelujočega odnosa med vsemi deležniki. Usposobimo se za vodenje šole za starše.

Obseg: 16 ur

Izvedba: Ljubljana, 9. in 23. 3. 2019, prijave: do 25. 2. 2019

Vodijo: dr. Silvo Šinkovec, Dragica Motik, Irma Veljić

Dobrodelni koncerti Človek za druge: Vipava, Ljubljana, Maribor

V prihajajočem letu organiziramo tri koncerte po Sloveniji z namenom podpore in širjenja programa prostovoljstva. Koncerti bodo posvečeni področju slepih in slabovidnih, zato, obiskovalci, pričakujte doživljajsko, vizualno in avditivno izkušnjo, ki vam bo odprla vrata v doslej najverjetneje nepoznan svet. Zlasti v Ljubljani bo imel koncert zelo posebno noto, saj ga bodo v celoti izvajali

slepi in slabovidni ustvarjalci!

Posebno kvalitetno glasbeno izkušnjo s toplo noto prijavnosti do sočloveka pa lahko pričakujete tudi v Vipavi in Mariboru!

21. 2. 2019 – Vipava: avditorij Škofijske gimnazije Vipava

26. 3. 2019 – Ljubljana: Antonov dom Vič

25. 4. 2019 – Maribor

Informacije: clovezadruga@gmail.com,

<http://clovezadruga.blogspot.com/>

Dobro obvladovanje stresa pri pedagoških delavcih

Prepoznavamo izgorelost strokovnega kadra in destruktivno delovanje majhne dolgotrajnega stresa na naše možgane. Predstavimo znanja in tehnike za pomoč pri obvladovanju stresnih situacij v pedagoškem poklicu. Praktično se usposobimo za tehnike samopomoči in samoregulacije v stresni situaciji.

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 23. 3. 2019, prijave: do 8. 3. 2019

Vodi: Marjeta Krejči Hrastar

Vpliv gibanja na razvoj in učenje otrok

Spoznamo ključne vzroke, ki vplivajo na možgansko delovanje otrok 21. stoletja (nemirnost, uravnavanje pozornosti z zdravili, nemotiviranost, porast bralno-napisovalnih, učnih in čustvenih težav). Teoretično in praktično spoznamo nove pristope k poučevanju, ki temeljijo na novejši nevroznanosti ter vključujejo gibanje in optimizacijo možganskega delovanja v vse procese vzgoje in učenja.

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 30. 3. 2019, prijave: do 15. 3. 2019

Vodita: Marjeta Krejči Hrastar in Tatjana Jakovljevič

Informacije in prijave:

Društvo katoliških pedagogov Slovenije (DKPS)

Rožna ulica 2

1000 Ljubljana

01/43 83 983

dkps.seminarji@gmail.com

http://www.dkps.si

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljate pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju. Seminarji so uvrščeni v katalog KATIS.

Seminarje po dogovoru izvajamo tudi za učiteljske zbornice in zaključne skupine.

Cene seminarjev so objavljene na spletni strani <http://www.dkps.si>.

10-odstotni popust imajo člani DKPS in tisti, ki pridobijo dodatnega udeleženca. Posebni popusti veljajo za študente. Popusti se ne seštevajo.

Foto: Peter Prebil

The *Focus Theme* of the 80th issue of the *Vzgoja* magazine is the *Vzgoja* (Education) and education. The 80th issue means that the *Vzgoja* magazine has been in existence for as long as 20 years. In this *Focus*, we are deliberating partly on the past issues of the *Vzgoja*, and partly on education at school and at home. Silvo Šinkovec, the editor, has looked at the outline of the programme, which was made before the publication of the first issue, and compared it to our work over the past twenty years. Albin Vrabič has asked the students of the school where he teaches what they think about education, and has written a comment on their interesting answers. Franci M. Kolenec gives a detailed overview of the articles from the field of work with people with special needs during the 20 years of the publication of the *Vzgoja* magazine. Anton Meden deals with family education and education at school, and compares the role and effect of the first and the latter. Tatjana Škrab Grašič and David Rupnik present the educational plan of the Primary School Cerklje na Gorenjskem. They describe how the school thoroughly examined and renewed it after ten years. Bernarda Mal is asking herself where we are now regarding education, and where and how we can go on. Taking the present situation into account, the future is worrying. Helena Kregar has asked the students of the grammar school where she teaches Chemistry for their opinion on education. Their answers tell us that home education is very important for them.

In the rubric *Our Conversation*, Silvo Šinkovec has talked with dr. Milček Komelj, who celebrated his 70th anniversary this year. He has been choosing works of art

that adorn the cover and the back pages of the *Vzgoja* magazine and presenting their authors for 15 years. Thus he educates all readers for fine arts.

In the *Teachers* section Jože Ramovš writes about group learning. This time we are publishing the fifth part from the cycle on group social learning, where he presents tools for processing bad experiences. We are also publishing a press statement written by Joseph O. Afulo, the provincial of the Jesuits, following the murder of the principal of a Teacher's College in South Sudan.

In the *Educational Plan*, Mateja Centa proposes some activities which help to develop critical thinking in pupils and allow the teacher to explore ethical challenges together with them. Mateja Vodnik presents eight relational needs, which are good to know when working with people, in order to be able to understand them better and enter the relationships with them.

In the *Parents* section, Neža Miklič writes about domestic violence, its causes, consequences, and what can be done if we notice it. Romana Žitko Rožmanc deals with one of the primary emotions – anger. She looks at it primarily from the perspective of a woman: what a woman can do when she feels anger inside.

In the section *Fields of Education* Milček Komelj presents the work of the painter Natalija Juhart. He has selected her graphics *On the Lawn* from 2016 for publication. In the *Spiritual Challenge* section, Branka Roškar writes about the importance and ways of celebrating. Silvo Šinkovec deliberates on France Prešeren's Baptism on the Savica, in which he sees quite a few elements of Prešeren's profession of deep faith. This time, his thoughts are dedicated to love.

In the *Experience* section, Boža Krakar Vogel writes about a new way to make us more intimate with the Slovene language. She presents an activity called *A Golden Like for Slovene*. Gašper Markič writes about how the Grammar School Kranj often invites its former students to celebrations, to recollect memories of their young years and observe school in today's time. The rubric *New Insights* traditionally brings an abstract from the final (bachelor, master, doctor) theses.

Written by: Erika Ašič
Translated by: Tanja Volk

Priimek in ime	Naslov članka	Rubrika	Št.	stran
Afulo, Joseph O.	Ubili so predstojnika pedagoške fakultete v Južnem Sudanu	Biti vzgojitelj	80	26-27
Berce, Mojca; Florjančič, Urška	Rojstvo Družinske akademije v Stari Loki	V žarišču: Pedagogika skupnosti	79	18-19
Boi, Teresa	Mnogi obrabi dialoga	V žarišču: Pedagogika skupnosti	79	7-Aug
Centa, Mateja	Zavzemanje stališča in etična vzgoja	Vzgojni načrt	78	27-29
Centa, Mateja	Sodelovati z učenci in jih postaviti v središče etične vzgoje	Vzgojni načrt	79	28-31
Centa, Mateja	Kako z učenci raziskovati etične izzive?	Vzgojni načrt	80	28-31
Centa, Mateja; Bruno Ćurko in Ivana Kragić	Kritično in ustvarjalno razmišljanje	Vzgojni načrt	77	25-27
Cestnik, Branko	O sodelovanju med šolo in župnijo	V žarišču: Država in vera	77	10-Nov
De Beni, Michele	Biti vzgojitelj	V žarišču: Pedagogika skupnosti	79	11
Džananović, Mirnesa	Umetnost pozornosti	Biti vzgojitelj	78	25-26
Golc, Lidija	O veselju do vere vase	Biti vzgojitelj	77	24
Golc, Lidija	Polna je blagoslovljena košarica	Starši	77	34
Golc, Lidija	Noter do kosti	V žarišču: 50 let šolske svetovalne službe	78	7
Golc, Lidija	Prestopiti tisto mejo	V žarišču: Pedagogika skupnosti	79	19
Goričan, Martina	Projektni teden in ustvarjalnost	Izkušnje	77	44-45
Gregorčič Mrvar, Petra	Šolsko svetovalno delo danes in jutri	V žarišču: 50 let šolske svetovalne službe	78	5-Jul
Horvat, Anica	Voščilo	Naš pogovor	79	22
Horvat, Anica	Biti	Naš pogovor	79	23
Horvat, Marija	Šolsko svetovalno delo: kje smo in kam gremo?	V žarišču: 50 let šolske svetovalne službe	78	11-Dec
Hozjan, Dejan	Strokovna avtonomija šolske svetovalne službe	V žarišču: 50 let šolske svetovalne službe	78	8-Oct
Jančar, Drago	Pišem v prostor in čas skrivnosti	Biti vzgojitelj	77	21-24
Jarh, Vesna	Igralnica: prostor, poln vsebine	Starši	77	36-37
Keršmanc, Andreja	Mreža vrtecev pedagogike skupnosti	V žarišču: Pedagogika skupnosti	79	5-Jun
Kiswarday, Vanja	Vsakdo je vreden, da je vključen; pogovor s s. Michelo Carrozzino	Naš pogovor	77	15-18
Kolenc, Franci M.	Dvajset let revije <i>Vzgoja</i>	V žarišču: <i>Vzgoja</i> in vzgoja	80	9-Oct
Kolenko, Marijana	Šolska svetovalna služba skozi oči vodstva šole	V žarišču: 50 let šolske svetovalne službe	78	15-16
Komelj, Milček	Cerkev kot slikarska realnost in duhovni privid	Področja vzgoje	77	34-35
Komelj, Milček	Baročna lepota Materinega dobrega nasveta	Področja vzgoje	78	35-36
Komelj, Milček	Nesmrtni apostol slovenskega duha	Področja vzgoje	79	34-35
Komelj, Milček	Prazničnost vsakdanjosti	Področja vzgoje	80	38-39
Kozjek, Erika	Ustvarjanje vzgojne skupnosti	V žarišču: Pedagogika skupnosti	79	14-15
Kozorog Košuta, Sandra	Avtoriteta učitelja	Biti vzgojitelj	78	23-24
Krakar Vogel, Boža	Všeček je zasijal v zlati barvi	Izkušnje	80	37
Krašna, Petra	Razvijanje tehniškega mišljenja v vrtcu	Izkušnje	79	44-45
Kregar, Helena	Vzgoja v gimnaziji	V žarišču: <i>Vzgoja</i> in vzgoja	80	16-17
Kuntner, Tone	Kadar spregovorim	Biti vzgojitelj	78	24
Kuntner, Tone	Kaj se je to zgodilo	Duhovni izziv	78	45
Lampe, Jana	Pomen šol v Afriki	Področja vzgoje	79	36-37
Mal, Bernarda	Vzgoja. Bomo potonili? Nam uspe izpluti?	V žarišču: <i>Vzgoja</i> in vzgoja	80	14-15
Meden, Anton	Vzgoja otrok je ena najpomembnejših nalog vseh odraslih	V žarišču: <i>Vzgoja</i> in vzgoja	80	Nov-13
Miklavčič, Melita	Črpati moč iz dosežkov drugih	Izkušnje	77	46-47
Miklič Neža	Nasilje v družini	Starši	80	32-33
Miklič, Neža	Otrok lahko hitro postane žrtev spletnih zlorab	Starši	77	31-32
Miklič, Neža	Pridi z menoj, otrok	Starši	78	30-32
Miklič, Neža	Sam doma	Starši	79	32-33

Priimek in ime	Naslov članka	Rubrika	Št.	stran
Milan, Giuseppe	Za pedagogiko dialoga	V žarišču: Pedagogika skupnosti	79	9-Oct
Mozetič, Miroslav	Verska svoboda in javna (državna) šola	V žarišču: Država in vera	77	5-Aug
Munih, Nikolaja	Pogled iz prakse	V žarišču: 50 let šolske svetovalne službe	78	Dec-14
Novak, Bogomir	Filozofija za prvo, drugo in tretje življenjsko obdobje	Področja vzgoje	78	39-40
Pečarič, Ester	Srečni otroci	Starši	80	35-36
Peterlin, Barbara	Žarki Božjega usmiljenja dosegli brezdomca	Duhovni izziv	79	43
Plut, Jože	Temeljno in neodtujljivo ali sekundarno in terciarno	V žarišču: Država in vera	77	13-14
Polajžer, Tina	Družina, mojstrovina narave	Izkušnje	79	45-47
Prinčič, Maja	Prostovoljstvo v Centru za družine Mirenski Grad	Področja vzgoje	80	40-41
Ramovš, Jože	Navdušenje	Biti vzgojitelj	77	19-20
Ramovš, Jože	Izkušnje – glavno gradivo za razvoj osebnosti in sožitja	Biti vzgojitelj	78	21-22
Ramovš, Jože	Slabe izkušnje in njihovo obdelovanje	Biti vzgojitelj	79	24-25
Ramovš, Jože	Orodja za obdelovanje slabih izkušenj	Biti vzgojitelj	80	24-26
Režek, Rihard	Starši, hvala, da ste	Starši	77	33
Roškar, Branka	Blagoslov	Duhovni izziv	77	40-41
Roškar, Branka	Bistvo je očem nevidno	Duhovni izziv	78	41-42
Roškar, Branka	Molitev	Duhovni izziv	79	38-39
Roškar, Branka	Praznovanje	Duhovni izziv	80	42-43
Rozman, Tomaž	Pravni okviri odnosa med solo in vero	V žarišču: Država in vera	77	9-Oct
Rožič, Melita	Didaktične igre v vrtcu in šoli	Starši	78	33-34
Rožman, Urška	Pozorno poslušaj!	Področja vzgoje	78	37-38
Sikošek, Nataša	Pomembnost pisanja z roko	Izkušnje	78	46-47
Snoj, Janez	Pedagoška metodologija projektnega dela	V žarišču: Pedagogika skupnosti	79	16-17
Snoj, Slavi	Koraki v vzgoji, ki nosi upanje	V žarišču: Pedagogika skupnosti	79	Dec-13
Sušec Lušnic, Zdenka	Razredništvo – poslanstvo, odgovornost, izziv	Vzgojni načrt	77	28-30
Šinkovec, Silvo	Pluralno	Uvodnik	77	3
Šinkovec, Silvo	Prešernov <i>Credo</i> v Krstu pri Savici	Duhovni izziv	77	42-43
Šinkovec, Silvo	Nenehno se učim; pogovor z go. Dragico Motik	Naš pogovor	78	17-20
Šinkovec, Silvo	Spremljanje razvoja mladih osebnosti	Uvodnik	78	3
Šinkovec, Silvo	Boji v življenju v luči Prešernovega Krsta	Duhovni izziv	78	43-45
Šinkovec, Silvo	Dom mora dišati po ljubezni; pogovor z go. Anico Horvat	Naš pogovor	79	19-23
Šinkovec, Silvo	Učitelj	Uvodnik	79	3
Šinkovec, Silvo	Odločitve v Krstu pri Savici	Duhovni izziv	79	40-42
Šinkovec, Silvo	Človek	Uvodnik	80	3
Šinkovec, Silvo	Programska zasnova revije <i>Vzgoja</i>	V žarišču: <i>Vzgoja</i> in vzgoja	80	5-Jun
Šinkovec, Silvo	Še vedno ljubim sanje; pogovor z dr. Milčkom Komeljem	Naš pogovor	80	21-23
Šinkovec, Silvo	Ljubezen v Krstu pri Savici	Duhovni izziv	80	44-46
Škrab Grašič, Tatjana; Rupnik, David	Vzgojni načrt OŠ Cerklje na Gorenjskem	V žarišču: <i>Vzgoja</i> in vzgoja	80	18-20
Trančar, Vesna	Podjetja in izobraževalne ustanove z roko v roki	Starši	77	37-39
Tratnik, Nina	Inkluzija v srcu	Izkušnje	78	48-49
Vodnik, Mateja	Komunikacijska kompetentnost	Biti vzgojitelj	79	26-27
Vrabič, Albin	<i>Vzgoja</i> in vzgoja	V žarišču: <i>Vzgoja</i> in vzgoja	80	7-Aug
Zajec, Janez	Duhovna oskrba v slovenskih bolnišnicah	V žarišču: Država in vera	77	11-Dec
Žitko Rožman, Romana	Jezna sem! In kaj zdaj?	Starši	80	34-35

Natalija Juhart: Na trati, 2016

Barvna akvatinta in jedkanica, 500 x 650 mm, velikost lista 700 x 1000 mm
zbirka ALUO